

Ääri-ilmiöiden viheliäisyys

Suomalaisviranomaisten vastaus Isisiin suuntautuneeseen
vierastaistelijailmiöön

Sanna Lauronen

Turun yliopisto

Pro gradu - tutkielma

Valtio-oppi

Kesäkuu 2020

Turun yliopiston laatujaarjestelmän mukaan tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

LAURONEN, SANNA: Ääri-ilmiöiden viheliäisyys:
Suomalaisviranomaisten vastaus Isisiin suuntautuneeseen vierastaistelijailmiöön

Pro gradu -tutkielma, 88 s., 3 liites.

Valtio-oppi

Toukokuu 2020

Pro gradu -tutkielman tarkoitus on selvittää suomalaisten viranomaisten toimintaa ja näkemyksiä liittyen Syyrian ja Irakin konfliktialueelle suuntautuneeseen vierastaistelijailmiöön. Suomesta lähti Syyrian ja Irakin konfliktialueelle noin 80 tunnistettua henkilöä. Vierastaistelija kuvaa henkilöä, joka on liittynyt tai ottaa osaa aseelliseen kapinaan alueella, jonka kansalainen hän ei ole. (Hegghammer 2010, 57–58.) Tutkimuksessa on lisäksi tarkoitus selvittää näyttäytykö vierastaistelijailmiö viranomaistyössä viheliäisenä ongelmana.

Teorian viitekehyksenä käytetään Horst Rittelien ja Melvin Webberin (1973) luomaa käsitettä viheliäinen ongelma. Viheliäinen ongelma kuvaa monimutkaisia ongelmia, joita on vaikea ratkaista. Valmiita ratkaisumalleja ei voida käyttää viheliäisiin ongelmiin, koska ongelma on aina uniikki. Aineisto kerättiin haastattelemalla seitsemää viranomaistoimijaa käyttämällä teema- ja virikehaastattelun muotoja. Haastatteluista saatu aineisto käsiteltiin teoriasidonnaisen sisällönanalyysin avulla, minkä tavoitteena oli etsiä toistuvia teemoja. Analyysissä käytettiin lisäksi viheliäisten ongelmien määritelmää, tutkien millaisena ongelmana viranomaiset näkevät vierastaistelijailmiön.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vierastaistelijailmiötä ratkaistaessa korostuu viranomaisten välinen yhteistyö. Pääsääntöisesti viranomaiset käyttävät vierastaistelijailmiön parissa samoja keinoja kuin muun rikollisen toiminnan estämisessä. Haasteita viranomaisten työhön aiheutti tutkimuksen mukaan lainsäädäntö ja resurssit. Laki matkustamisesta terrorismirikoksen tekoa varten kriminalisoitiin auttamatta liian myöhään. Resurssinäkökuilmasta huolta on aiheuttanut osaavien ihmisten löytäminen kohtaamaan vierastaistelijat ja tieteellisen tutkimuksen puute. Isisiin suuntautunut vierastaistelijailmiö näyttäytyy viheliäisenä ongelmana viranomaisten työssä. Esiin nousivat ilmiön ainutlaatuiset piirteet, kuten mittakaava, propaganda ja naisten matkustaminen alueelle. Ongelman ratkaisun ainutlaatuisuus korostui yksilötasolla, kun pyritään saamaan henkilö pois radikalisoitumiskierteestä.

Ratkaisu ongelmaan voi löytyä vaikuttavien osatekijöiden hallinnalla, joita Suomi ei voi yksin ratkaista. Tulevien vierastaistelijailmiöiden hoitamisessa korostuu nykyisen järjestelmän kyky mukautua uusiin tilanteisiin ja kyky uudistua nopeasti, jotta uudenlaisiin ongelmiin kyetään vastaamaan.

Asiasanat: vierastaistelija, Isis, terrorismi, jihadismi, viheliäinen ongelma, viranomaistyö

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Vierastaistelijailmiön tausta	7
2.1. Isis ja jihadismi	8
2.2. Vierastaistelijailmiö	12
2.3. Naiset vierastaistelijoina	17
2.4. Radikalisoituminen ja rekrytointi	21
3. Vierastaistelijailmiö viheliäisenä ongelmana	24
3.1. Viheliäiset ongelmat	24
3.2. Viheliäisten ongelmien ratkaiseminen	31
4. Aineisto ja metodologia	36
4.1. Metodologia	36
4.2. Teema- ja virikehaastattelu	37
4.3. Haastatteluaineisto	40
5. Analyysi	43
5.1. Vierastaistelijailmiön käsittely viranomaisten työssä	43
5.1.1. Viranomaisten välinen yhteistyö	43
5.1.2. Keinot ilmiön ratkaisemisessa	47
5.1.3. Haasteet	51
5.1.4. Tulokset	58
5.2. Viheliäinen ongelma?	60
5.2.1. Ainutlaatuiset piirteet	60
5.2.2. Yksilö- ja ilmiötason ratkaisut	64
5.2.3. Conklinin kuvaus viheliäisistä ongelmista	68
5.2.4. Conklinin kuvaus kesyistä ongelmista	71
5.2.5. Tulokset	73
6. Johtopäätökset	76

6.1. Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimus	80
6.2. Mahdollisia ratkaisuja viheliäiseen ongelmaan	81
Lähdeluettelo	84
Liite 1 haastattelukutsu.....	89
Liite 2 Haastattelusopimus	90
Liite 3 haastattelukysymykset.....	91

1. Johdanto

Viime vuosikymmenenä terrorismi on saanut paljon huomiota mediassa. Eurooppaan kohdistuneiden iskujen lisäksi median huomion on kiinnittänyt laajasti Syyrian ja Irakin konfliktialueelle suuntautunut vierastaistelijailmiö. Vierastaistelijoiden tavoitteena oli päästä Isisin hallitsemaalle alueelle. Vierastaistelijaksi ymmärretään henkilö, joka lähtee taistelemaan konfliktiin maahan, johon hänellä ei ole aikaisempaa yhteyttä tai sukulaisuussuhteita. Alueelle lähti Euroopasta huomattavan suuri määrä vierastaistelijoita. Arviot vaihtelevat 5000 ja 6000 henkilön välillä. Koko maailman laajuisesti arviot liikkuvat noin 40 000 vierastaistelijassa. Vaikka Isis on virallisesti kukistettu, jatkuu toiminta ideologisissa verkostoissa.

Aihe on koskettanut myös Suomea. Suojelupoliisin mukaan Isisin alueelle on matkustanut yli 80 tunnistettua henkilöä Suomesta, todellisuudessa määrä on kuitenkin suurempi, koska kaikkia ei välttämättä ole tunnistettu. Arvion mukaan lähtijöistä 20 on kuollut konfliktissa ja 20 on palannut takaisin Suomeen. (Suojelupoliisi 2019.) Osa lähteneistä on vieläkin alueella vangittuna, kuten al-Holin pakolaisleirillä.

Vaikka 80 henkilöä voi kuulostaa pieneltä määrältä, on se kansainvälisellä tasolla suuri, kun sitä vertaa Suomen muslimiyhteisön kokoon. Miehiä on ennenkin lähtenyt vierastaistelijaksi esim. Jugoslaviaan ja Espanjan sisällissotaan, mutta Syyriaan ja Irakiin lähti myös monia naisia ja kokonaisia perheitä. David Malet tutki vuosien 1816–1997 välillä käytyjä maan sisäisiä konflikteja (331 konfliktia), joista vierastaistelijoita osallistui seitsemäänkymmeneen, eli jopa joka viidennessä konfliktissa oli mukana vierastaistelijoita. Vierastaistelijat osallistuivat konflikteihin, joissa merkittävässä roolissa oli uskonto tai ylikansallinen poliittinen aate, varsinkin jos uskonnon tai ylikansallisen poliittisen aatteen koettiin olevan uhattuna. (Malet 2013, 10.) Isisiin liittyvä vierastaistelijailmiö edustaa sunnalaista jihadismia ja se on ollut erityisesti edustettuna vierastaistelijailmiössä 1980-luvulta lähtien (mt. 205). Tieteellisissä tutkimuksissa ja mediassa sunnamuslimeista käytetään myös nimitystä sunnimuslimi. Vaikka ilmiö ei ole mitenkään uusi, on siitä laajemmin uutisoitu vasta Syyrian ja Irakin konfliktin

aikana. Vierastaistelijailmiö Isisin alueelle sai suuremman mittakaavan kuin aiemmat konfliktit, koska lähtijöitä oli niin paljon.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus on selvittää suomalaisten viranomaisten toimintaa ja näkemyksiä liittyen Isisiin suuntautuneeseen vierastaistelijailmiöön. Tavoitteena on tutkia valtiohallinnon vastausta vierastaistelijailmiöön ja lisäksi myös ilmiön ongelmallisuutta. Aihe on erittäin kiinnostava sen ajankohtaisuuden vuoksi. Aikaisempi suomalainen tutkimus vierastaistelijailmiöstä käsittelee nuorten motivaatiota liittyen päätöksiin jäädä suomeen tai lähteä konfliktialueelle sekä yleisesti liikkuvuutta Suomesta Syyrian ja Irakin alueille. Vaikka aihetta on hieman tutkittu Suomessa, jättää se vielä paljon tutkittavaa ilmiön ympäriltä.

Suojelupoliisi on nostanut Suomen terrorismin uhan tasolle ”kohonnut”, joka on toinen taso neliportaisella asteikolla. Tämä johtuu Syyrian ja Irakin konfliktista ja siihen liittyvistä ilmiöistä. (Sisäministeriö 2018, 8.) Terrorismiin liittyvät tutkimussuuntaukset ovat erittäin mielenkiintoisia, koska Suomessa kuten muissakin Euroopan maissa terrorismin uhka on kohonnut merkittävästi. Suomessa on tapahtunut vain yksi jihadistinen terrori-isku elokuussa 2017 Turussa. Suojelupoliisi on ilmoittanut, että Suomessa tarkkaillaan noin 370 terrorismin torjuntaan liittyvää henkilöä (mt. 17).

Tutkielmassa pyritään vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Millaisena Syyriaan ja Irakiin suuntautunut vierastaistelijailmiön käsittely näyttäytyy Suomen valtion viranomaisten työssä?

Näyttäytyykö Syyriaan ja Irakiin suuntautunut vierastaistelijailmiö suomalaisissa viranomaisorganisaatioissa viheliäisenä ongelmana?

Viranomaisilla tarkoitetaan valtiohallinnossa, poliisissa ja maahanmuuttopalveluissa työskenteleviä viranomaisia. Tutkimus koskee valtiohallinnossa sisä-, ulko- ja oikeusministeriötä, koska vierastaistelijailmiö on näkynyt juuri heidän työssään. Viheliäisellä ongelmalla tarkoitetaan monimutkaista ja hankalaa ongelmaa, joka on vaikea ratkaista.

Viranomaisten vastaus vierastaistelijailmiöön voi sisältää monia erilaisia toimia. Ensinnäkin viranomaiset varmasti haluavat estää lainsäädännön puitteissa ihmisten lähtemistä konfliktialueille, joissa terrorismi on läsnä, koska he voivat

aiheuttaa turvallisuusuhan palatessaan takaisin Suomeen. Radikalisoitumista pyritään estämään ennaltaehkäisevällä työllä. Konfliktialueelta palaaviin vierastaistelijoihin liittyy paljon viranomaistyötä. Ensinnäkin viranomaiset varmistavat, että rikokseen syyllistyneet saadaan vastuuseen teoistaan. Suurimman työn varmasti vie palaaajien integroiminen takaisin osaksi yhteiskuntaa, joka käytännössä tarkoittaa paljon erilaisia tukitoimia, jotta radikalisoituneesta ajatusmaailmasta pääsee eroon. Kaikella toiminnalla pyritään pienentämään vierastaistelijoiden mahdollisesti aiheuttamaa turvallisuusuhkaa.

Voisi ajatella, että Isisiin liittyvä vierastaistelijailmiö tuli laajuudellaan yllätyksenä suomalaisille viranomaisille, koska laajuus yllätti koko kansainvälisen yhteisön. Ilmiön ainutlaatuisuus Isisin vahvan propagandan ja tehokkaan toiminnan kautta on voinut olla suuri haaste viranomaisille. Se, että alueelle on lähtenyt kokonaisia perheitä, on luultavasti tullut yllätyksenä, koska aikaisemmin oli tavanmukaista, että vain miehet matkustivat konfliktialueille. Naisten aktiivinen rooli eroaa aikaisemmista konflikteista. Kaikki heistä eivät olleet vain uhreja tai kotiäitejä, kuten media kuvasi heitä ilmiön alussa. Tutkimusten mukaan naiset ovat ottaneet niin aseellisia kuin aseettomia rooleja Isisissä. Naiset ovat toimineet poliiseina, naisista koostuvassa prikaatissa, rekrytoijina ja propagandan levittäjinä. (Bond ym. 2019). On syytä huomata, että vain noin 0,07 % muslimeista radikalisoituu, joten tämä tutkimus kuvastaa vain hyvin pienen osan näkemyksiä ja toimintaa, eikä niitä voi mitenkään kohdistaa koko muslimiväestöön (Creutz ym. 2015, 10). Islam on rauhanomainen uskonto, mutta siinä esiintyy ääriajattelua, niin kuin muissakin maailman uskonnoissa.

Terrorismi antaa kontekstin jihadistiselle vierastaistelijailmiölle. Akateeminen maailma ja valtiot määrittelevät terrorismin eri tavalla. Kaikki käsitteet, kuten myös terrorismi, ovat sosiaalisia konstruktioita. Käsite muuttuu historian ja ajan myötä. 1790-luvulla terrorismina pidettiin vallanpitäjien toimia, joilla he yrittivät vakiinnuttaa demokratiaa. (Malkki 2014, 16.) Terrorismin määrittelemisen ei tule helpottumaan tulevaisuudessa, koska käsite on latautunut voimakkaasti tuomittavana tekona (mt. 34).

Suomessa terrorismirikoksista määrätään rikoslain 34a luvussa. Laissa kriminalisoidaan terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset, rikosten valmistelu, terroristiryhmän johtaminen, terroristiryhmän toiminnan edistäminen,

koulutuksen antamien terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautuminen terroristirikoksen tekemistä varten, värväys terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittaminen, matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten tai tämän kaltaiseen matkustamiseen edistäminen. Suomen lain mukaan: *”rikoksentekijällä on terroristinen tarkoitus, jos hänen tarkoituksenaan on: 1) aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa; 2) pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin; 3) oikeudettomasti kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtiontaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille; tai 4) aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille.”*

Terrorismilla on erilaisia määritelmiä myös akateemisessa maailmassa. Esimerkiksi Louise Richardsonin määritelmän mukaisesti terrorismi tarkoittaa tarkoituksellisia ja väkivaltaisia toimia siviilejä kohtaan poliittisten syiden takia. Terrorismi sisältää aina väkivaltaa tai sen uhan ja poliittisen tarkoituksen. (Richardson 2006, 20). Terroristit haluavat reaktion, koston ja näkyvyyttä (mt. 131). He käyttävät monia erilaisia keinoja saavuttaakseen tavoitteensa, esimerkiksi pommituksia, kidnappauksia, ajavat autolla ihmisjoukkoon. (mt. 22). Siviileihin kohdistuvilla iskuilla terroristit haluavat saavuttaa yleistä pelkoa, koska pelko tuo valtaa ja valta taas auttaa toiminnan jatkuvuutta.

Terrorismi oli erilaista 1970-luvulla kuin mitä se on nykypäivinä. Aikaisemmin oli enemmän separatistia ja nationalistia ryhmiä, jotka tekivät terrori-iskuja, kuten IRA (Irlannin tasavaltalaisarmeija) ja ETA (Baskien separatistijärjestö). Terroristiryhmät olivat enemmän paikallisia ongelmia, kun taas nykyään ne mielletään laajemmaksi globaaliongelmaksiksi. Terrorismin muutoksista johtuen voidaan puhua ”uudesta terrorismista”, joka alkoi 1990-luvun lopulla ja se toimii globaalilla areenalla. Uudessa terrorismissa radikaali-islamilainen terrorismi on yksi suurimmista uhista ja radikaali-islamistiset terroristiryhmät ovat tehneet myös suurimmat iskut. Tuhoisia terrori-iskuja voi olla hankalampaa toteuttaa nykypäivänä, koska syyskuun 11. päivän terroristi-iskujen (9/11) jälkeen läntiset maat ovat lisänneet resursseja turvallisuuteen. Vanha ja uusi terrorismi eroavat myös siinä, että uusi terrorismi perustuu enemmän uskuntoon. Uudempina

iskutapoina ovat tulleet myös itsemurhapommittajat, jotka yleistyivät al-Qaidan aikana. (Kaleva Media, 2017.)

Tässä tutkimuksessa käytetään terroristisesta ryhmästä nimeä Isis, koska se on vakiintunut mediassa, ja on näin laajalle yleisölle tunnettu nimi. Isisksestä voi nähdä käytettävän myös nimiä ISIL, IS ja Daesh. Vuonna 2014 Isis vaihtoi nimekseen Islamistinen valtio liittyen sen kalifaatin rakennuspyrkimyksiin. Tutkimus on rajattu koskemaan jihadistista terrorismia ja eritoten Isisiä. Jihadistinen terrorismi kuvaa al-Qaidan ja Isisin tapaisten ryhmien toimintaa. Siinä tavoitellaan nykyisen maailmankuvan ja yhteiskuntajärjestelmän muuttamista ja islamiin perustuvaan yhteiskunnan luomista, josta käytetään nimeä kalifaatti. (Malkki ym. 2019. 14.) Isisin tapaan myös al-Qaida on onnistunut houkuttelemaan riveihinsä tuhansia vierastaistelijoita 2000-luvulla.

Tutkimuksen teoriana käytetään Horst Rittelien ja Melvin Webberin vuonna 1973 luomaa käsitettä viheliäiset ongelmat (wicked problems). Termi kuvaa hankalia ongelmia, joita on vaikea ratkaista. Viheliäisiä ongelmia on yhdistetty kirjallisuudessa paljon esimerkiksi ilmastonmuutoksen käsittelyyn, mutta ei niinkään turvallisuuspolitiikkaan. Teorian avulla pyritään ymmärtämään paremmin vierastaistelijailmiön kompleksisuutta. Teoria auttaa rajaamaan ongelman luonnetta viranomaistyössä. Ongelmaa ei voi ratkaista ennen kuin kyetään ymmärtämään vierastaistelijailmiö kokonaisuutena. Tutkimuksessa teoria ei rajaa analyysia vaan toimii ennemminkin analyysin tukena.

Viranomaisten työ vierastaistelijailmiön parissa ei ole täysin julkista tietoa, koska asiakirjat ovat turvallisuusluokiteltuja. Aihe sisältää paljon salassa pidettävää materiaalia kansallisen turvallisuuden takia. Koska aiheesta ei ole olemassa juuri aikaisempaa tutkimusta, ja aran luonteen vuoksi, päätettiin aineisto kerätä viranomaishaastatteluilla. Haastattelut toteutettiin täysin anonymisti, eikä niitä tulla julkaisemaan kokonaisuutena missään. Aiheen sensitiivisyyden ja ajankohtaisuuden vuoksi haastatteluiden saanti oli ajoittain hankalaa. Tutkimus keskittyy turvallisuusnäkökulmiin eikä työn rajallisen laajuuden vuoksi huomioida sosiaalista ulottuvuutta sen enempää kuin mitä haastatteluissa tuli esille.

Tutkimuksen merkitys on huomattava, koska vierastaistelijailmiötä on tutkittu Suomessa verrattain vähän julkisten lähteiden puutteellisuuden takia.

Vierastaistelijailmiön tutkiminen on tärkeää, koska vierastaistelijoiden osallistuminen konflikteihin voivat vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi muuttamalla konfliktien voimatasapainoa ja ylipäätään muuttamalla konfliktin luonnetta, niin osapuolten kuin väkivallan käytön suhteen. Vierastaistelijailmiö asettaa myös haasteita vierastaistelijoiden kotimaihin, jos he palaavat takaisin. Palaajat voivat olla hyvinkin radikalisoituneita, mutta myös traumatisoituneita, joten he tarvitsevat monenlaista apua, jotta he pystyisivät palaamaan osaksi yhteiskuntaa. Tutkimus antaa näkökulman siihen, miten vierastaistelijailmiötä käsitellään valtion organisaatioissa ja miten sitä hoidetaan. On tärkeää, että pystymme ymmärtämään ja hallitsemaan ääri-ilmiötä. Vaikka puhumme vain noin 80 Suomesta Isisin hallitsemalle alueelle matkustaneesta henkilöstä, aiheuttaa aihe suurta huolta ja pelkoa kansalaisissa. Ilmiö on suurempi kuin mitä luvut näyttävät ihmisten mielikuvissa ja turvallisuudentunteessa.

Tutkimuksen alussa taustoitetaan Isisin voimistumista Syyrian konfliktin aikana ja kalifaatin rakentamista. Vierastaistelijailmiö on aina vahvasti sidoksissa käynnissä olevaan konfliktiin. Historian ja taustasyiden jälkeen esitetään Isisin ideologista perustaa, jihadismia. Lisäksi taustoituksessa tuodaan ilmi vierastaistelijailmiön historiaa ja paneudutaan Isisin rekrytointiin ja propagandaan. Taustoituksen jälkeen tutkimuksessa esitetään teoria viheliäisistä ongelmista. Teorian jälkeen esitetään tutkimuksen metodologiaa ja haastatteluaineistoa. Tämän jälkeen siirrytään tulosten esittelyyn ja johtopäätöksiin.

2. Vierastaistelijailmiön tausta

Terrorismi nousi jokaisen uutismedian puhutuimmaksi aiheeksi 11.9.2001, jolloin al-Qaida toteutti lentokonekaappaukset ja iski World Trade Centerin kaksoistorneihin ja Pentagoniin. Neljännessä koneessa matkustajat onnistuivat ottamaan vallan kaappaajilta ja se putosi maahan Shanksvillessä, mahdollisena kohteena Valkoinen talo tai Yhdysvaltain kongressirakennus Capitol. Iskujen jälkeen Yhdysvallat julisti terrorismin vastaisen sodan alkaneeksi. Vuodesta 2001 lähtien terrorismi on ollut suurennuslasin alla, niin kansallisissa turvallisuusstrategioissa kuin mediassakin. USA on hyökännyt terrorismin vastaisessa sodassa Afganistaniin, Irakiin, Pakistaniin ja Syyriaan. Sotiin he ovat käyttäneet arvioiden mukaan 1,5 biljoonaa dollaria, mikä kuvaa hyvin terrorismin muodostavaa uhkakuvaa (Amadeo 2020). Sodat Lähi-idän alueella ovat saaneet osakseen myös paljon kritiikkiä USA:n politiikkaa ja toimia kohtaan esimerkiksi ihmisoikeusnäkökulmista. Sota terrorismia vastaan jatkuu tänäkin päivänä, vaikka termiä ei enää käytetä. Vaikka Isis on onnistuttu kukistamaan, uusia terroristiryhmittymiä syntyy niin kauan kunnes juurisyihin pystytään puuttumaan.

Suomessa terrorismin torjunta on keskittynyt sisäministeriön, Keskusrikospoliisin ja Suojelupoliisin viranomaistoimijoille. Päävastuu terrorismin torjunnasta on Suojelupoliisilla, jolle kuuluu ilmiön analysointi ja seuranta. Painopisteenä on ennaltaehkäisevä toiminta, jota toteutetaan eri viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan kanssa yhteistyössä. Suojelupoliisin työssä merkittävässä asemassa on tiedustelu. Uusi siviilitiedustelulainsäädäntö tuli voimaan 1.6.2019. Laki antaa tärkeitä työkaluja viranomaisille toteuttaa tiedustelua terrorismin ennaltaehkäisyssä. (Sisäministeriö 2019.) Terrorismin torjunta ei painotu vain edellä mainittuihin viranomaisiin vaan on kaikinensa lukuisten eri toimijoiden muodostama järjestelmä (ks. esim. Kreuz 2010). Suomi tekee lisäksi kansainvälistä yhteistyötä terrorismin torjunnassa EU:ssa ja YK:ssa, mikä on nykypäivänä edellytys onnistuneelle torjunnalle, koska uhka on globaali.

Vierastaistelijailmiötä tutkitaan juuri terrorismissa ilmentyvänä ilmiönä. Vierastaistelijaksi lähtemistä edeltää radikalisoituminen mihin uskonto ja ideologia liittyvät vahvasti. Isisin ideologinen perusta, jihadistinen salafismi, liittyy vahvasti ideologisiin syihin lähteä vierastaistelijaksi. Nämä käsitteet kytkeytyvät

vahvasti toisiinsa, niitä ei pysty käsittelemään yksittäisinä ilmiöinä vaan vaativat kaikkien käsitteiden huomioonottamista kokonaisuuden muodostamisessa.

Luvussa taustoitetaan ensin Isisin historiaa. Isis nousi Syyrian konfliktin aikana koko maailman tietoisuuteen. Historian ja taustasyiden jälkeen esitetään Isisin ideologista perustaa. Jihadistinen salafismi määrittää Isisiä uskonnollisella kentällä suhteessa islamin uskontoon. Tämän jälkeen paneudutaan vierastaistelijailmiöön historian kautta ja naisein vierastaistelijoina. Naiset on haluttu ottaa tutkimuksessa erityistarkasteluun, koska se oli yksi merkittävin ero aiempiin konflikteihin mittakaavan ja propagandan lisäksi. Lopuksi esitetään miten Isis on onnistunut radikalisoimaan ja rekrytoimaan laajasti vierastaistelijoita riveihinsä ja miten mobilisaatio onnistui keskittyen Isisin propagandaan ja viestintään.

2.1. Isis ja jihadismi

Isis on aikaisemmin ollut yksi al-Qaidan sivuhaaroista, mutta merkittävää kansainvälistä näkyvyyttä se alkoi saada Syyrian konfliktin myötä. Syyrian sisällissota alkoi, kun maan hallitus ja presidentti Bashar al-Assad yrittivät tukahduttaa kansannousua vuoden 2011 maaliskuusta lähtien. Mielenosoitukset olivat osa arabikevään tapahtumia. Arabikevällä kuvataan vuonna 2010 alkaneita kansannousuja ja mielenosoituksia arabimaissa. Syyrian sisällissodassa on kuollut hieman vajaa 400 000 ihmisiä ja lisäksi 13 miljoona ihmistä on joutunut jättämään kotinsa ja poistumaan maasta pakoon sotaa (Yle 2020). Kesäkuussa 2011 alkoivat varsinaiset aseelliset taistelut, kun osa sotilasta loikkasi hallituksen puolelta mielenosoittajien puolelle, koska joitakin sotilaita oli teloitettu, jos he eivät suostuneet ampumaan mielenosoittajien väkijoukkoon (Kaleva 2018, 183). Konflikti sai uskontokuntaistaulottuvuutta etenkin huhtikuusta 2013 lähtien, kun Isis osallistui avoimesti konfliktiin. Uskontouloottuvuus oli yksi motivaationlähde hakeutua vierastaistelijaksi alueelle. (Juntunen ym. 2016, 31–32.) Isisin voimistuttua huomattavasti ja ottaessa haltuun merkittäviä alueita, Syyrian konfliktin rakenne muuttui ja kaikkien toimijoiden päätavoitteeksi tuli tuhota Isisin nousu.

Nimi Isis tulee sanoista ”Islamic State in Iraq and Syria”, mutta vuonna 2014 kesäkuussa kalifaatin perustamisen jälkeen terroristiryhmä vaihtoi nimekseen IS

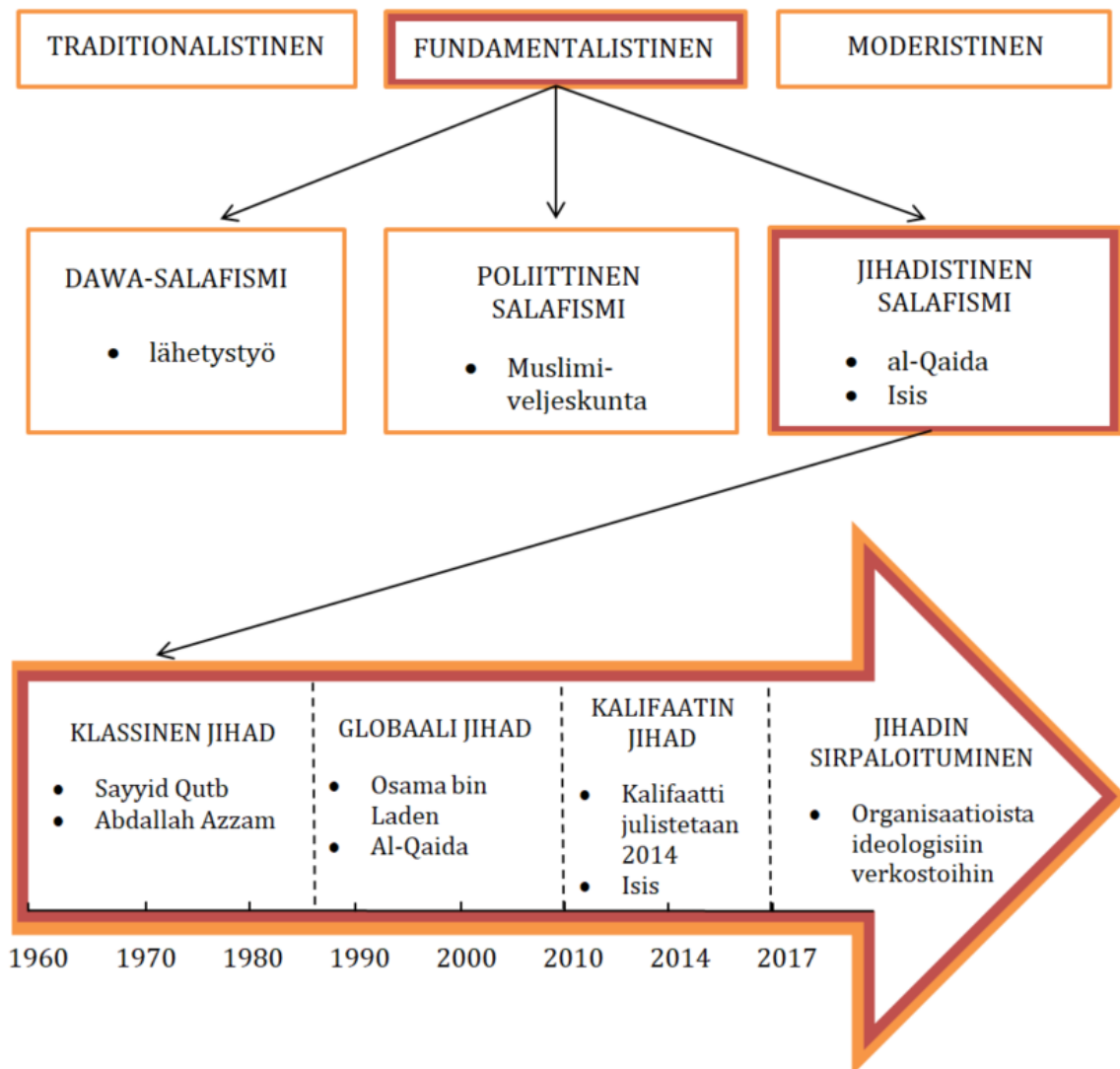
”Islamic State”. Kalifaatti sai hyväksynnän vain pieneltä hyvin radikalisoituneelta muslimijoukolta, muut muslimit ajattelivat sen olevan kauhukuva valtiosta, joka perustuu äärimmäiseen väkivaltaan (Hämeen-Anttila 2017, 96). Isisin tavoite ei ole perustaa maantieteellisesti rajattua valtiota, vaan saada koko globaalitila haltuun. (Juntunen ym. 2016, 27.) Vuodesta 2014 lähtien muun muassa USA ja Venäjä ovat osallistuneet sotatoimiin Isisiä vastaan. Isis on ollut yksi ensimmäisistä terroristiryhmistä, joka käyttää erittäin voimakasta ja julmaa väkivaltaa siviilejä kohtaan. Se myös esittelee tätä materiaalia propagandassaan.

Isisin perustettua kalifaatin järjestön johtajaksi nousi Abu Bakral-Baghdadi ja pääkaupungiksi juhlistettiin Syyrian Raqqa. Al-Qaida ilmoitti helmikuussa 2014 katkaisseensa kaikki välit Isisiin ja kehotti myös kannattajiaan tekemään samoin. (Kaleva 2018, 186–188.) Kukoistuksen Isis koki vuosien 2014–2015 aikana, jolloin kalifaatin alue oli maantieteellisesti laajimmillaan. Isisin nopea ja voimakas sotilaallinen menestys perustui järjestön sodanjohdon kykyyn yhdistää Irakin al-Qaidan (myöhemmin Irakin Isisin) itsemurha- ja pommi-iskustrategiat Irakin entisen presidentin Saddam Husseinin hallinnon tiedusteluun ja asevoimien osaamiseen tavanomaisesta sodankäynnistä. Vuonna 2015 Isis hallitsi Syyriasta suurempaa aluetta kuin kukaan muu konfliktin osapuoli, mukaan luettuna Syyrian hallitus. Tuolloin Isis hallitsi myös kaikkia Irakin ja Syyrian välisiä rajanylityspaikkoja. (Bahmani ym. 2018, 146.) Kuitenkin vuodesta 2016 lähtien Isis koki karvaita alueellisia tappioita ja voittokulku kääntyi laskuun. Seuraavaksi esitetään Isisin ideologista taustaa, jihadismia.

Näkemyksistä islamilaisesta yhteiskunnasta ja siitä miten se perustetaan sekä väkivallan oikeutus perustuvat salafistiseen uskontulkintaan (Malkki ym. 2019, 14–15). Jihadismi on salafismin väkivaltaa korostava suuntaus, muut salafismin muodot eivät hyväksy väkivaltaa. (Kaleva 2018, 7–54.) Jihadismi jaetaan kahteen osaan, ulkoiseen ja sisäiseen jihadismiin. Sisäisessä jihadismissa muslimi kamppailee omaa mieltään vastaan vastustamalla esimerkiksi houkutusia ja paholaista elääkseen muslimille sopivalla tavalla. Ulkoisella jihadismilla tarkoitetaan puolustautumista ulkoisia uhkia ja hyökkääjiä vastaan. Lisäksi siihen luetaan väkivaltaiset toimet kalifaatin ulkopuolisten alueiden laajentamiseksi islamistiseksi, eli hyökkäys vääräuskoisten alueille niiden muuttamiseksi

islamistiseksi. Ulkoinen jihadismi voi siis olla hyökkäyksellistä tai puolustuksellista. (mt. 66–67.)

Sunnalainen Islam

Kuva 1. Lähde: Kaleva 2018, 56.

Kuvassa 1 selviää miltä sunnalainen islam näyttää muiden salafismin muotojen rinnalla. Kyse on fundamentalistisesta suuntauksesta, jota al-Qaida ja Isis edustavat. Kuvan alalaidassa esitetään jihadismin kehitystä 1960-luvulta nykypäivään. Jihadismi toimi alussa hyvin paikallisesti, kunnes se muuttui 1990-luvun puolella ja varsinkin 2000-luvun alussa globaaliksi ilmiöksi. Kalifaatin rakennuspyrkimykset veivät jihadismin taas uudelle ulottuvuudelle. Kalifaatti on pitkään ollut jihadistisen terrorismin tavoite, mutta valtiorakennuspyrkimyksiä on erittäin hankala toteuttaa. Isisin esimerkistä voidaan myös huomata, miten muu maailma puuttuu tämän kaltaisiin väkivaltaisiin valtiorakennuspyrkimyksiin.

Vaikka terroristinen jihadismi on nyt sirpaloitunut, se ei ole missään nimessä kuollut, vaan rakentaa solujaan verkostoissa. Tulevaisuudessa uusia terroristiryhmittymiä tulee varmasti syntymään näistä verkostoista.

Jihadismia tutkinut Fawaz Gerges on erotellut jihadistiset järjestöt kolmeen sukupolveen. Vuosina 1950–1990 ensimmäisessä jihadistisessa liikkeessä vastarinta kohdistettiin muslimimaiden hallintoa kohtaan. 1990-luvulla toinen sukupolvi iski kaukaista vihollista kohtaan. Ajatus oli tuottaa edellytykset tai oikeuttaa sotilaallinen toiminta kaukana kärsivien muslimisisarten ja -veljien pelastamiselle. Terrorisminvastaisen sodan alettua vuonna 2001 jihadismi globalisoitui ja väkivaltaa käytettiin myös vääräoppisia muslimeita vastaan. (Gerges 2006.)

Keskeistä al-Qaidan ja Isisin jihadismissa on, että vallitsevat yhteiskuntamuodot sekä kansainvälinen järjestelmä hylätään epäislamistisina. Lisäksi vallitsevat järjestelmät pyritään tuhoamaan aseellisen toiminnan avulla, jotta kyettäisiin luomaan islamilainen yhteiskunta. Järjestöt näkevät myös nykyajan modernit muslimivaltiot rakennelmina, jotka eivät edusta heille oikeaa islamia. (Malkki ym. 2019, 34.) Maailmankuva rakentuu voimakkaalle erottelulle islamin ja epäuskoisten välille (Juntunen ym. 2016, 28).

Vaikka Isis on virallisesti tuhottu ainakin alueellisesti, arvioidaan sisäministeriön raportissa, että Isis muodostuu al-Qaidan tapaan hajautuneiksi verkostoiksi. Isisin toiminta voi perustua itsenäisiin soluihin ja verkostoihin. Teknologian kehitys mahdollistaa sen, että Isis voi jatkaa toimintaansa digitaalisessa maailmassa. Suomessa keskeisen uhan terrorismin saralla muodostavat radikalisoituneet henkilöt. He voivat tehdä terrori-iskuja yksin muiden yllytyksestä tai osana solua. Palaavat vierastaistelijat voivat toimia roolimalleina ja yllyttäjinä. He voivat osallistua myös itse iskun valmisteluun ja toteuttamiseen. (Sisäministeriö 2018, 25.)

Kirjoitushetkellä keväällä 2020 Syyrian konflikti ei ole vielä saanut päätöstä Turkin hyökättyä loppuvuonna 2019 Syyrian alueelle kurdeja vastaan. Syyrialalla ja Irakilla ei ole tarpeeksi resursseja huolehtia ja vahtia Isis-taistelijoita ja heidän perheitään. Leireillä on paljon Isisiin liittyneitä vierastaistelijoita, al-Holin leirillä on arvioiden mukaan vielä 12 000 ulkomaalaista. Eurooppalaiset valtiot eivät ole

olleet halukkaita ottamaan kansalaisiaan takaisin kotimaihinsa. Syitä tähän on monia, kuten heidän aiheuttama turvallisuusuhka ja lisäksi pelko lievistä tuomioista todisteiden hankkimisen hankaluudesta johtuen. Pelkona on, että terroristit uusisivat tekonsa, jos näytön puutteen vuoksi heitä ei voida tuomita. (Kauhanen 2019). Kaikesta huolimatta näyttää todennäköiseltä, että Isisiin kytkeytyneet ulkomaalaiset tullaan palauttamaan kotimaihinsa. Vaikka Syyriaan saadaan sotilaallinen ratkaisu, jatkuu konflikti poliittisena, minkä ratkaisua ei ole vielä näköpiirissä. Pelastakaa lapset -järjestö muistuttaa, että konfliktialueilla olevat lapset ovat konfliktin uhreja ja niin heitä on myös kohdeltava. (Kurki 2019.)

2.2. Vierastaistelijailmiö

Vierastaistelijalle ei ole olemassa vain yhtä hyväksyttyä määritelmää. David Malet määrittelee vierastaistelijan henkilöksi, joka matkustaa konfliktialueelle, jonka kansalainen hän ei ole ja osallistuu aseelliseen toimintaan osana laajempaa konfliktia (2013, 9). Määritelmään ei kuulu vieraan maan armeija, joka toimii toisessa maassa konfliktissa. Kuten esimerkiksi Espanjan sisällissotaan osallistui Saksan ja Italian armeijan jäseniä. Juha Saarinen on kuitenkin kritisoinut Maletin määritelmää, koska siinä vierastaistelijoita ei eroteta konfliktialueelle matkustavista muista toimijoista. Joku voi matkustaa konfliktialueelle palkkasoturina tai kansainvälisenä terroristina, joiden motiivit eroavat vierastaistelijoista. (Saarinen 2014, 50.) Thomas Hegghammerin vierastaistelijamääritelmässä otetaan huomioon Maletin mahdolliset ongelmat. Hegghammerin mukaan vierastaistelija on henkilö, jolla ei ole konfliktialueen maan kansalaisuutta tai sukulaisuussuhdetta konfliktin osapuoliin ja hän on liittynyt ja ottaa osaa aseelliseen kapinaan. Vierastaistelija ei saa palkkaa tai kuulu sotilaalliseen organisaatioon. (Hegghammer 2010, 57–58.)

YK:n turvallisuusneuvosto on määritellyt vierastaistelijat päätöslauselmassa 2178 seuraavasti: vierastaistelija on henkilö, joka matkustaa toiseen valtioon kuin omaan asuin- tai kansallisvaltioon tarkoituksena osallistua terroriteon tekoon, suunnitteluun, valmisteluun, siihen liittyvään koulutukseen tai koulutuksen järjestämiseen. Matkustamiseen liittyy kytkeytyminen aseellisiin konflikteihin. Päätöslauselmassa todetaan, että terrorismi aiheuttaa yhden suurimmista uhista kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle. Terrorismiuhka on muuttunut

hajanaisemmaksi ja lisääntynyt monilla alueilla maailmassa. Turvallisuusneuvosto tuo esiin huolensa vierastaistelijoiden vaikutuksista lisätä konfliktien voimakkuutta ja pitkittää niiden kestoja. Lisäksi vierastaistelijat aiheuttavat vakavan uhan kohdemaan lisäksi lähtövaltioille ja kauttakulkuvaltioille. (YK 2014.)

Ajatus, että toisen maan kansalainen taistelee vieraan maan alueella, ei ole mitenkään uusi. Jo esimerkiksi talvisodassa taisteli noin 11 370 ulkomaalaista vapaaehtoista. Heistä suurin osa, 8042 henkilöä, oli kotoisin Ruotsista. Huomattava määrä vapaaehtoisia liittyi myös Norjasta (693) ja Tanskasta (944). Edustettuina oli myös Yhdysvaltain suomalaiset ja Unkarin itäkarjalaiset, sekä lisäksi monista Euroopan maista tuli yksittäisiä taistelijoita. (Sotatieteen laitos 1979, 52.) On huomattava kuitenkin, että heistä ei voi käyttää termiä vierastaistelija ainakaan Hegghammerin määrittelevällä tavalla, koska he kuuluivat kotimaidensa armeijoihin. Kuitenkin esimerkiksi ruotsalaiset vapaaehtoiset, jotka kuuluivat maansa armeijan vakinaiseen palvelukseen, saivat eron armeijasta siksi ajaksi kun olivat Suomessa (Sotatieteen laitos 1979, 40).

Lähi-idässä on alkanut 33 konfliktia vuoden 1980 jälkeen, joista kansainvälisiä vierastaistelijoita on osallistunut 14:sta konfliktiin. Vuosien 1980–2010 välisenä aikana käytyihin konflikteihin on osallistunut noin 10 000–30 000 vierastaistelijaa. (Hegghammer 2010, 53.) Syyrian sisällissodan ja kalifaatin rakentamisen seurauksena luku on kuitenkin kasvanut vielä kymmenillä tuhansilla kansainvälisillä sunnamuslimivierastaistelijoilla. Jo Afganistanin sodassa Neuvostoliittoa vastaan vuonna 1979 oli huomattava määrä ulkomaalaisia sunnamuslimivierastaistelijoita tavoitteena häätää Neuvostoliitto Afganistanin alueelta. Myöhemmin Afganistanista tuli Talibanin hallitsemaa aluetta, joka oli terrorismin tukikohta harjoitusleireineen. Al-Qaidan päämaja sijaitsi Afganistanin alueella, jossa suunniteltiin 9/11-iskut. Yleisesti arabikevään tapahtumat inspiroivat vierastaistelijoita lähtemään laajasti eri alueille arabimaailmaan. (Alexander ym. 2015, 169.)

On syytä korostaa, että kaikki Syyrian ja Irakin konfliktialueelle lähteneet eivät ole vierastaistelijoita vaan ilmiö on paljon monipuolisempi. Konfliktialueelle matkustaneet voidaan luokitella seuraavan mukaisesti:

- *”Jihadististen ja muiden järjestöjen aseelliseen toimintaan osallistuneet.*
- *Sotilaalliseen toimintaan osallistuneiden puoliset.*
- *Jihadististen järjestöjen sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuneet.*
- *Konfliktikentällä toimivien järjestöjen humanitaariseen toimintaan osallistuneet.”* (Juntunen ym. 2016, 11.)

Syyrian konflikti on vedonnut eritoten radikalisoituneisiin jihadisteihin, jotka kokivat velvollisuudeksi mennä pelastamaan sorretut sunnamuslimit Bashar al-Assadin diktatuurilta (Saarinen 2014, 49). Vierastaistelijoiden menoon Syyriaan on eniten vaikuttanut sunnaenemmistön suojeleminen. Assadin hallinnon väitetyt hirmuteot, kuten joukkomurhat ja kemiallisten aineiden käyttö, myös humanitaarinen kriisi ja pitkittynyt konflikti ovat vaikuttaneet päätöksiin lähteä alueelle. Sosiaalinen media on auttanut levittämään tietoa maan rajojen ulkopuolelle. Sosiaalisella medialla onkin ollut merkittävä rooli päätöksissä lähteä vierastaistelijaksi konfliktiin. (Saarinen 2014, 64.)

On syytä kuitenkin huomioida, että kalifaatin perustamisen jälkeen motiivit liittyä mukaan taisteluun ovat voineet erota paljonkin konfliktin alkupuolen motiiveista. Vierastaistelijaksi lähtemistä ei selitä pelkkä uskonto, islam, vaikka sillä saattaa olla rooli radikalisoitumisprosessissa. Merkittävämpi rooli on käytetyissä diskursseissa: korostetaan muslimiuskontoyhteisön sisäistä solidaarisuutta, ulkoista uhkaa, joka kohdistuu yhteisöön, sekä sunnamuslimien kärsimystä ulkoisten toimijoiden takia. Tällä diskurssilla oikeutetaan väkivallan käyttö ja kansainvälinen terrorismi. Uskonveljiä halutaan puolustaa kärsimykseltä ja heihin koetaan suurta solidaarisuutta. (Saarinen 2014, 67.)

Maa	Lähteneet	Alueella	Palanneet lähtömaihin	Tieto haettu
Australia	>165	~100	>40	05/2017
Belgia	~528	~275	>123	10/2017
Espanja	204	129	30	07/2017
EU	~5,000	~2,200	~1,200	04/2016
Hollanti	280	<190	50	02/2017
Iso-Britannia	~850	~400	~425	02/2017
Italia	110	57	13	10/2017
Itävalta	296	~150	90	12/2016
Kanada	~185	~90	~60	01/2017
Keski-Aasia	>5,000		~500	02/2017
Norja	90	40	>30	09/2016
Ranska	1910	~700	302	08/2017
Ruotsi	~300	112	106	09/2016
Saksa	>915	~450	~300	03/2017
Suomi	>80	~43	~43	02/2017
Sveitsi	~70		14	02/2017
Tanska	>145	~35	67	02/2017
USA	<129		7	09/2017
Venäjä	3,417		400	03/2016

Taulukko 1. Lähde: Barrett 2017, 12–13.

Taulukkoon 1 on poimittu pääosin länsimaiden tietoja Syyrian ja Irakin konfliktialueille menneistä henkilöistä. Havainnot on kerätty pääosin vuoden 2017 aikana, joten taulukossa kuvataan kuinka moni on vielä silloin ollut alueella ja moniko oli jo silloin palannut lähtömaihinsa takaisin. Vuoden 2017 jälkeen mobilisaatio alueelle ja alueelta on tyrehtynyt, joten luvut antavat hyvän kokonaiskuvan alueelle suuntautuneesta liikkuvuudesta. Muiden lähteiden arvioiden mukaan EU:n alueelta olisi lähtenyt jopa 6000 aikuista ihmistä Isisin alueille. Taulukosta selviää, että EU:n sisältä Ranskasta on lähtenyt eniten ihmisiä konfliktialueelle. Ruotsin vastaava luku on huomattavasti korkeampi kuin muiden Pohjoismaiden. Kanadan ja USA:n pienempiä lukuja lähtijöistä voi selittää alueelle matkustamisen hankaluus pitkän välimatkan johdosta. Radicalization Awareness Networkin (RAN), mukaan Lähi-idässä olisi ollut vuoden 2017 lopussa yli 42 000 vierastaistelijaa, mikä kuvastaa hyvin ilmiön laajuutta (RAN 2017, 6). Vuoden 2014 aikana Isisiin liittyneet vierastaistelijat edustivat 50 % koko taistelijoiden laajuudesta (Ragab 2018, 87).

Palaavat vierastaistelijat antavat valtioille monitahoisia ongelmia pohdittavaksi varsinkin turvallisuuden näkökulmasta. Heinäkuuhun 2017 mennessä 30 %

kaikista vierastaistelijoista oli päättänyt lähteä takaisin lähtö- /kotimaihinsa (RAN 2017, 15). Palaavat vierastaistelijat voivat kuitenkin jakautua epätasaisesti lähtömaihin, koska kaikki eivät pala samaan maahan, josta lähtivät konfliktialueelle. Erman Ragabin mukaan palaajilla on kolme vaihtoehtoa mitä tekevät lähdettyään konfliktialueelta. Ensinnäkin, he voivat muuttaa toiselle konfliktialueelle tai toiseksi, muuttaa kolmanteen maahan, joka ei ole heidän kotimaansa. Kolmas vaihtoehto on, että vierastaistelijat palaavat kotimaihinsa. (Ragab 2018, 88–89.)

Syyrian ja Irakin alueelta poistuneet vierastaistelijat voivat pyrkiä rakentamaan uutta kalifaattia konfliktialueille. Ongelmat palaavista vierastaistelijoista ei rajoitu vain uuden kalifaatin perustamisyrittämiin. Ragabin mukaan muita ongelmia, joita palanneet vierastaistelijat voivat aiheuttaa, on esimerkiksi paikalliset terrori-iskut, jotka ovat inspiroituneet Isisistä. Brysselin 2016 terrori-iskujen tekijät olivat Syyriasta palanneita vierastaistelijoita. Ongelmia aiheuttaa myös tasapainon löytäminen terroristien virtauksen hallinnan ja pakolaisten oikeuksien suojaamisen välillä. Palaajien tapauksessa merkittävää on heidän kuntoutuksensa ja integroitinsa takaisin osaksi yhteiskuntaa. Monet heistä voivat olla radikalisoituneita, mikä aiheuttaa haasteita viranomaisille. Palaavat naiset voivat tuoda mukanaan yhtäläillä turvallisuushan kuin palaavat miehetkin, Marokossa viranomaiset hajottivat kymmenen naisen rekrytointiringin lokakuussa 2016. (Ragab 2018, 91–93.) Turvallisuushkaa aiheutti erityisesti vuonna 2014 Isisin tiedottajan Abu Muhammad al-Adnanin esittämä kehoitus kaikille, jotka eivät voi matkustaa kalifaatin alueelle, iskeä vihollista vastaan missä vain kykenee ja millä tahansa keinoilla (mt. 87).

Sisäministeriön raportin mukaan suomalaisten matkustaminen konfliktialueelle on hiipunut vuoden 2016 jälkeen ja takaisin Suomeen palanneita henkilöitä on vain vähän. Ilmiö voi saada myöhemmin jatkoa konfliktialueille, joissa Isisin alueellisia siipiä toimii. (Sisäministeriö 2018, 8.) Samassa raportissa todetaan, että: *”Terroristisen rikoksen potentiaaliset tekijät voidaan riskiarvion perusteella jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat voimakkaasti ideologiaan kiinnittyneet henkilöt, jotka pitävät väkivaltaa ja sen käyttöä oikeutettuna. Toisen ryhmän muodostavat henkilöt, jotka ovat löyhästi ideologiaan kiinnittyneet, joilla usein on rikollista taustaa ja joiden kynnys käyttää väkivaltaa on madaltunut. Näille*

henkilöille jokin järjestö, kuten Daesh (kutsutaan myös nimillä ISIS, ISIL), tarjoaa kontekstin ja oikeutuksen väkivaltaiselle käytökselle. ” (Sisäministeriö 2018, 17.) Suomessa terrorismia tukevat verkostot yrittivät värvätä ja radikalisoita lisää kannattajia Isisille. Syyrian ja Irakin konflikti on vaikuttanut myös Suomen terrorismin uhkatason. (Sisäministeriö 2018, 23.)

Suomeen on tunnistettu palaavan Supon mukaan noin 20 henkilöä ja noin 15–25 henkilön uskotaan kuolleen konfliktialueella. Matkustus konfliktialueelle on tapahtunut vuosina 2012–2016, jonka jälkeen matkustus on hiipunut. Osa matkustamisesta on tapahtunut viranomaisilta salassa, joten heillä ei ole tarkkaa tietoa matkustusmääristä. (Sisäministeriö 2018, 24.) Vaikka tällä hetkellä arvioidaan palaajien määrän olevan pientä, voi se kasvaa vielä, koska suurin osa mahdollisista palaajista on kurdijoukkojen hallussa, eivätkä he pysty vapaasti liikkumaan alueella. Turkin hyökkäys Syyrian rajalla voi vaikuttaa merkittävästi palaajien määrään. Kurdijoukkojen kapasiteetti ei välttämättä tule riittämään alueensa puolustukseen sekä samanaikaisesti vankiloiden ja vankileirien ylläpitoon.

2.3. Naiset vierastaistelijoina

Vaikka tutkimuskysymyksissä ei erotella sukupuoliä, on tärkeä ymmärtää Isisiin suuntautuneen vierastaistelijailmiön ainutlaatuisia piirteitä. Tämän johdosta tutkimuksessa on päätetty esittää taustaa naisten aiemmasta osallistumisesta konflikteihin ja terrorismiin. Ei ole mitenkään uutta, että naiset toimivat osana terroristiryhmiä. (ks. esim. Gentry 2018, 141.) Vaikka naiset ovat toimineet osana terroristijärjestöjä, ovat he kuitenkin selvä vähemmistö verrattuna miehiin. Aikaisemmin naiset eivät ole miesten tavoin matkustaneet konfliktialueille vierastaistelijoina. Media antaa usein kuvan länsimaalaisista naisista, jihadistien vaimoina, jotka ovat aivopestyjä ja houkuteltu Isisin alueelle. Kuva musliminaisista on se, että he ovat sorrettuja. On syytä kuitenkin huomioida, että naiset ovat aina olleet merkittävässä rooleissa ääri-islamistisissa ryhmissä Lähi-idässä. Naisten osallistuminen islamistiseen sotaan alkoi jo profeetta Mohammedin aikakautena, jolloin hänen vaimonsa ja lapsenlapsensa osallistuivat taisteluihin. (Aasgaard 2017, 100.)

Isisin alueelle hakeutui aiemmasta poiketen paljon naisia ja lapsia. Monet matkustivat yhdessä perheenä. Euroopasta Syyrian ja Irakin alueille matkustaneista jopa joka viides oli nainen. Koskaan aikaisemmin historian aikana niin moni musliminainen Euroopasta ei ole matkustanut Lähi-itään ollakseen osa ääri-islamistista liikettä. Länsimaalaisia naisia matkusti jo Irakiin osallistuakseen al-Qaidan toimintaan, mutta tämä oli huomattavasti pienemmässä mittakaavassa. (Aasgaard 2017, 99–100.) Naiset liittyivät Isisiin saadakseen harjoittaa vapaasti uskontoaan ja perinteitään. Konfliktialueelta kotoisin olevia naisia liittyi Isisiin, koska Isis tarjosi heille turvaa päivittäisiltä vaaroilta, kuten raiskauksilta, pommituksilta ja resurssien puutteilta. He hyväksyivät Isisin julmat keinot ja patriarkaalisuuden turvan vastineeksi. Konfliktialueen ulkopuolelta tuleviin vetosi narratiivi, jonka mukaan kalifaatin alue on kuin ”taivas”, jossa muslimit, myös nuoret naiset, voivat nauttia sellaisesta jännityksestä ja puhtaudesta, jota he eivät löydä länsimaisista kodeistaan, ja voivat suoraan osallistua uuden uskovien sukupolven kasvattamiseen. (Alexander 2015, 187.)

Sekä al-Qaidan että Isisin ideologia hyväksyy naisen roolin kotivaimona ja äitinä, sulkien naiset periaatteessa pois taistelukentiltä. Al-Qaida korosti, että vain miesten tehtävä on muuttaa konfliktialueille ja ottaa osaa jihadiin. Isis painotti, että myös naisilla on oikeus ja velvollisuus muuttaa sen alueelle. Isis käytti ideologista argumenttia materiaaleissaan, jonka mukaan on uskonnollinen velvollisuus orjuuttaa vääräuskoisia naisia. Koska Isisin julma kohtelu kohdistui ei-musliminaisia kohtaan, ei väkivaltainen toiminta estänyt musliminaisia liittymästä ryhmään. (Aasgaard 2017, 99.)

Naiset eivät matkustaneet alueelle vain miesten ja lastensa kanssa, vaan osa naisista matkusti täysin itsenäisesti. Ekstremismiin suuntautuneen strategisen vuoropuhelun instituuttiin (Institute for strategic dialogue) vuonna 2015 julkaiseman tutkimuksen mukaan länsimaalaiset naiset matkustivat alueelle ilman kumppania kolmen syyn takia. Ensinnäkin koettiin, että islamiin uskovien yhteisö, ummah, oli hyökkäyksen kohteena. Monet lähteneistä naisista kokivat, etteivät voineet enää asua läntisessä maassa, joka harjoittaa väkivaltaa muslimeita kohtaan. Muslimien sortaminen motivaationa lähtöpäätökseen nousee esille monista eri lähteistä. Toinen syy lähtöpäätökseen oli kalifaatin rakennuspyrkimykset ja varmasti myöhemmin halu pitää kalifaatti elinkelpoisena.

Naiset omaksuivat uudenlaisen vision yhteiskunnasta ja yksi tärkeimmistä motivaation lähteistä oli, että siellä he voivat harjoittaa islamilaista sharia-lakia. Kalifaatti antoi naisille mahdollisuuden tukea valtion rakennuspyrkimystä paikan päällä eikä vain verkossa. Kolmanneksi naiset matkustivat Isisin alueelle, koska he kokivat sen velvollisuutenaan ja identifioituivat vahvasti Isisin päämääriin. Avainasemassa naisten matkustuspäätöksiin liittyi halu löytää merkitystä, sisarkunta ja identiteetti. Naiset uskoivat, että muutto konfliktialueelle auttaa heitä pääsemään lähemmäs jumalaa ja turvaamaan paikkansa taivaassa. (Bradford ym. 2015, 11–14.)

Maa	Naiset	Lapset
Australia	~25	70
Belgia	~85	~118
Espanja	21	
EU	~680	
Hollanti	>90	>90
Iso-Britannia	>100	50
Italia	6	
Itävalta	17	40
Kanada	~35	
Ranska	~320	460
Ruotsi	~70	45
Saksa	~190	56
Suomi*	~20	~30
Sveitsi	7	
Venäjä		>350

Taulukko 2. Lähde: Barrett 2017, 24–25. *Lähde: Sisäministeriö 2018, 10.

Taulukosta 2 voidaan havainnollistaa Syyrian ja Irakin konfliktialueelle matkustaneiden naisten ja lasten määrää esitetyistä valtioista. Taulukossa on huomioitu vain muutamia maita, joten se ei näytä ilmiön kokonaiskuvaa, vaan tarkoitus on kuvata ilmiötä numeraalisesti ja hieman selventää sitä. Suomesta lähteneet naiset muodostavat 20 % kokonaislähteneiden määrästä. Etelä-Euroopasta lähteneiden naisten määrä on suhteellisesti pienempi kuin muista maista lähteneistä. On huomioitava, että taulukossa ei huomioida alueella syntyneiden lasten lukumäärää, joilla on kytkös äidin kotimaahan.

Europolin vuonna 2019 julkaisemassa raportissa *Women in Islamic State propaganda – roles and incentives* tehtiin seuraavia avainlöydöksiä. Naiset esiintyvät huomattavasti enemmän Isisin propagandassa kuin aikaisempien

jihadististen järjestöjen aineistossa, sekä kohderyhmänä, että itsenäisinä kirjoittajina. Naisten roolien luonne ja laajuus Isisin organisaatiossa, kattaen tiedotusvälineet, moraalipolitiikan sekä terveys- ja koulutusalat, ovat laajentuneet. Tämä johtuu osittain siitä, että Isisin pyrkimys luoda kalifaatti olisi saavuttamaton ilman naisten merkittävää panosta. Sekä nais- ja miesjihadisteja motivoi heidän vaikutusmahdollisuuksiensa merkitys islamistisen valtion rakentamisessa. Muutoksista huolimatta naisten tärkeimmät tehtävät jihadissa ovat perinteiset äidin ja vaimon tehtävät kotona. Lisäksi heidän tulee motivoida aviomiehensä taistelussa ja kasvattaa lapset arvostamaan jihadia ja marttyyrikuolemia. (Europol 2019, 3-4.)

Vaikka Isisin retoriikka on hyvin patriarkaalista, asettaen naisille tiukat rajoitteet yhteiskunnassa ja kotona, vihjaa se kuitenkin naisten vaikutusmahdollisuuksien lisääntymiseen, muun muassa korostamalla koulutusmahdollisuuksia, jotka Isis salli naisille. Sekä arabian- ja englanninkieliset julkaisut tukevat erittäin konservatiivista ja patriarkaalista sosiaalista järjestelmää. Ero on siinä, että englanninkielisissä julkaisuissa annetaan nimenomainen ääni ja nimi naistekijöille ja omistetaan pitkiä artikkeleita erityisesti naisiin liittyviin kysymyksiin. Tämän tarkoitus lienee ollut saada alueelle enemmän naisia. Isis on ottanut uudestaan propagandaohjelmistonsa *mujahidat*-mallin, joka kuvaa naisia, jotka taistelevat fyysisesti profeetan rinnalla. Näistä mujahidat-naisista on tehty ikoneja ja he ovat jotain mitä muiden tulisi tavoitella. He ovat tärkeitä Isisille, koska heitä käytetään naisen roolin ja rajoitusten määrittelyyn. Tärkeää on kuitenkin varmistaa, että organisaation keskustelu jatkuu Salafin eli oikeamielisten edeltäjien ympärillä. (Europol 2019, 3-4.)

Naiset loivat Isisissä omia joukkoja, kuten Khansa-prikaatin Raqqassa. Joukko toimi moraalipoliisina. He pidättivät ja pahoinpitelivät naisia, jotka liikkuvat julkisesti ilman miestä, käyttivät liian ohuita huntuja tai eivät olleet muuten pukeutuneet sääntöjen mukaisesti. Joukon toimintaa perusteltiin sillä, että se lisää tietoisuutta uskonnosta naisten keskuudessa ja rankaisee naisia, jotka eivät noudata lakia. Khansa-prikaatissa toimi huomattava määrä konfliktialueen ulkopuolelta tulleita naisia. Naisten tuli tehdä myös osansa jihadissa, joka ei ollut vain miesten tehtävä. (Alexander 2015, 188.)

On syytä edelleen korostaa, että monet tutkimukset osoittavat naisten pääsääntöiseksi rooliksi kotiäidin tehtävät. Saman asian toteaa myös kansainvälinen terrorismin torjunnan keskuksen (ICCT) vuonna 2018 julkaisema raportti. Isisiin suuntautunut vierastaistelijajailmiö on herättänyt kiinnostuksen naisten roolista jihadissa. Tutkimukset osoittavat länsimaisten naisten tehtävien Isisissä olevan useimmiten avustavia ja tukevia tehtäviä äiteinä ja vaimoina, propagandisteina ja rekrytoijina. Jotkut naiset ovat olleet mukana kasvatuksellisissa, hallinnollisissa, logistisissa, sosiaalisissa ja lääketieteellisissä tehtävissä. Pienemmässä mittakaavassa naiset ovat olleet mukana operatiivisissa tehtävissä, esimerkiksi tehtävissä jotka liittyvät hyökkäysten suunnitteluun tai toteuttamiseen. (Leede 2018, 2.)

2.4. Radikalisoituminen ja rekrytointi

Väkivaltaisella radikalisoitumisella kuvataan prosessia, jossa yksilöt aatemaailmalla perustellen pyrkivät uhkaamaan väkivallan käytöllä, päätyvät käyttämään väkivaltaa tai kannustamaan muita väkivallan käyttöön. Radikalisoitumisprosessissa yksilö alkaa ihannoida ja hyväksymään väkivallan käyttöä. (Sisäministeriö 2020, 20.) Radikalisoituminen ei ole yksinkertainen prosessi, vaan sisältää monia eri vaiheita. Sosiaalistuminen terroritoimintaan kytkeytyvien ihmisten kanssa on merkittävää, mutta tämä pelkästään ei riitä radikalisoimaan henkilöä. Usein myös marginalisoidutaan yhteiskunnan valtavirrasta esimerkiksi uskonnon kautta. Laukaiseva tekijä, kuten kostamisen halun herääminen koetusta vääryydestä, voi kiihdyttää radikalisoitumisprosessia. Terroriryhmän käyttämä propaganda ja ideologinen kontrolli vaikuttavat terroriryhmän tekojen oikeuttamiseen ja motivoitumiseen terroristiseen toimintaan. Houkuttimet oman elämän parantamisesta, yhteisöllisyydestä ja aatteen vuoksi taistelemisesta vaikuttavat radikalisoitumiseen. (Kreus 2010, 80–87.)

Isis radikalisoi ja rekrytoi varsinkin nuoria naisia liittymään jihadiin. Nuoria naisia kehoitettiin naimaan Isis-taistelija ja kasvattamaan seuraavaa taistelijoiden sukupolvea. Rekrytointi ja radikalisointi tapahtuivat pitkälti sosiaalisen median kanavien avulla. Propagandassa korostettiin sitä, miten tyydyttävää elämä keskellä jihadia voi olla. Miehille suunnatut radikalisointi- ja rekrytointitoimet sisälsivät

suurelta osin väkivaltaa ja tunnustusta marttyyrikuolemille. (Alexander 2015, 187.) Vierastaistelijamobilisaatio tukeutui Länsi-Euroopassa rekrytointiverkostoihin, jotka saivat alkunsa jo ennen Syyrian konfliktia tai sen käynnistyttyä. Verkotot koostuivat organisaatioista, jotka olivat omaksuneet jihadistisen ideologian tai sidoksista, joita radikalisoituneet yksilöt olivat luoneet. (Juntunen ym. 2016, 33.)

Yksi suurimpia uhkia jonka naiset vierastaistelijoina aiheuttavat on se, että he voivat inspiroida propagandallaan muita tekemään terrori-iskuja länsimaissa tai saada lisää ihmisiä matkustamaan Isisin alueelle. Matkustuspäätöksessä kannustamisen lisäksi he antoivat käytännön neuvoja alueelle matkustamisessa. Isisin naispuoliset kannattajat, etenkin länsimaiset naismuuttajat alueella, edistivät merkittävästi Isisin ideologian leviämistä. (Bradford ym. 2015, 34.)

Perinteiden jihadistinen propaganda on ollut saarnojen ja kirjoitusten jakamista. Radikalisoitumisprosessi on toiminut ylhäältä alaspäin -ajattelumallilla. Esimerkiksi marttyyrien hautajaisissa rekrytoijat ovat etsineet sopivia henkilöitä ja aloittaneet heidän radikalisoimisensa propagandan avulla. Isisin propagandan uudistaja Anwar al-Aulaqi kehitteli uusia tapoja rekrytoida ja radikalisoita ihmisiä. Hänen ajattelunsa perustui alhaalta ylös -mallille, jossa voitiin hyödyntää modernia teknologiaa. Näyttäviä terrori-iskuja käytettiin mainoksina henkilöille, jotka olivat vähänkään kiinnostuneita jihadistisesta toiminnasta. Jihadistista materiaalia ladattiin valtavia määriä internettiin, ja jihadismista puhuttiin arkipäiväiseen tyyliin, jossa vältettiin mahtipontisuutta. Propaganda tehostui ja ammatillistui entisestään, kun vierastaistelijoina saapui viestinnällisesti lahjakkaita henkilöitä, joita Isis käytti materiaalien tuottamiseen. (Kaleva 2018, 193–194.) Maahanmuuttajataustaiset vierastaistelijat näkivät propagandan mahdollisuutena tuntea kuuluvansa joukkoon. Lähtömaissaan he eivät välttämättä kokeneet yhteenkuuluvuutta valtaväestön kanssa. Propagandalla Isis viesti, että kalifaatissa muslimiveljet ja -sisaret pitävät yhtä. (Kaleva 2018, 194.)

Isisin menetettyä alueensa myös sen yksi tehokkaimmista toimintamuodoista, propaganda, menetti toimintakykynsä. Sillä on kuitenkin edelleen verkostoja ja Isis inspiroi vieläkin verkossa kannattajiaan. Verrattuna al-Qaidan propagandaan, joka on onnistunut pysymään vakaana, on Isis kokenut kuitenkin kovia kolauksia. (Europol 2018, 3.)

Turkin asema kauttakulkumaana on helpottanut vierastaistelijoiden mobilisaatiota Syyriaan. Turkki on ollut haluton tai ei ole kyennyt estämään maan läpi tapahtuvaa liikkuvuutta konfliktialueelle eikä myöskään Turkissa tapahtuvaa vierastaistelijoiden rekrytointia. Näin ollen Turkki on toiminut loistavana vierastaistelijoiden kokoontumisalustana ja tukikohtana. Liikkuvuutta on helpottanut myös se, että Syyrian raja-alueita on hallinnut oppositio, joka on mahdollistanut vierastaistelijoiden pääsyn maahan. Tietenkään alueelle matkustamisen helppoutta ei voida nähdä pelkäsi syyksi miksi niin monet ovat halunneet matkustaa Syyriaan. (Saarinen 2014, 62–63.) Isis järjesti lakimiehiä konfliktialueelle matkustaville, jos he eivät päässeet ylittämään rajaa Turkista. Tämä kuvaa hyvin sitä miten Isis omaksui valtiollisia tehtäviä, kun se toimi epävirallisesti Turkin viranomaisten kanssa. (Bradford ym. 2015, 19.) Isis koki itsensä oikeaksi valioksi, joka voi hoitaa virallisia tehtäviä valtioiden välillä.

Suomessa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisevästä työstä vastaa ja koordinoi valtiohallinnossa sisäministeriö. Työtä tehdään yhteistyöryhmissä kansallisten, alueellisten ja paikallisten viranomaisten ja järjestöjen kanssa. (Sisäministeriö 2020, 26.) Väkivaltaisella ekstremismillä kuvataan sitä, että aatemaailmalla perustellen oikeutetaan väkivallan käyttö, väkivallan käytöllä uhkaaminen tai kannustetaan väkivallan tekoon. Teot kohdistuvat viholliseksi määriteltyyn yksilöön tai ryhmään. (Sisäministeriö 2020, 20.) Viranomaiset ovat työllään varautuneet al-Holin leiriltä mahdollisesti palaaviin suomalaisiin. Erityistä huolta tällä hetkellä aiheuttavat terrorismin torjunnan tarkkailussa olevien kohdehenkilöiden lapset, joita arvion mukaan on yli 600. Kaikki lapset eivät ole altistuneet samalla tavalla vanhempien radikalisoivalle vaikutukselle. Isisille lapset ovat tärkeässä asemassa, koska he edustavat ideologista jatkuvuutta ja tulevaisuutta. Suomalaisia esiintyi Isisin tuottamassa propaganda-aineistossa ja he myös levittivät aineistoa verkossa. (Sisäministeriö 2020, 18–19.)

3. Vierastaistelijailmiö viheliäisenä ongelmana

Viheliäinen ongelma -käsitteen avulla vierastaistelijailmiötä voidaan kuvata paremmin kokonaisuutena. Luvun alussa määritellään millaisia viheliäiset ongelmat ovat ja sidotaan teoria vierastaistelijailmiöön. Luvun lopussa tuodaan esille viheliäisten ongelmien sosiaalista kontekstia ja mahdollisia ratkaisukeinoja. Luvussa 5.2. tutkitaan näyttäytykö vierastaistelijailmiö viheliäisenä ongelmana viranomaisten työssä haastatteluaineiston perusteella.

3.1. Viheliäiset ongelmat

"Tiede on tottunut käsittelemään kesyjä ongelmia, joten voidaan sanoa, että se on epäonnistunut käsittelemään hankalia, viheliäisiä ongelmia". Näin totesi Kalifornian yliopiston professorit Horst Rittel ja Melvin Webber artikkelissaan *Dilemmas in a General Theory of Planning*, jonka he julkaisivat vuonna 1973. Heidän mukaansa suhteellisen helpot ongelmat on ratkaistu ja jäljelle ovat jääneet viheliäiset ongelmat. Hankaliin ongelmiin lukeutuu melkein kaikki julkista päätöksentekoa sekä politiikkaa koskevat ongelmat. Ongelmista on käytetty suomalaisessa kirjallisuudessa myös käännöksiä ilkeät ongelmat, pirulliset ongelmat tai kiperät ongelmat (ks. esim. Lindell 2017, 17.) Wicked -termillä kuvataan ilkeää, häijyä, vaikeaa ja aggressiivista ongelmaa. Tässä tutkimuksessa wicked -ongelmista käytetään suomennosta viheliäiset ongelmat, jota esimerkiksi Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra käyttää ja se on viime vuosina alkanut yleistyä suomennokseksi.

Sitra määrittelee tulevaisuussanastossaan viheliäisen ongelman seuraavasti: *"Ongelma, jonka ratkaiseminen on erityisen vaikeaa. Viheliäiseen, pirulliseen tai ilkeään ongelmaan liittyy yleensä paljon tekijöitä ja muuttujia, jotka tekevät ongelmasta monimutkaisen. Tällaiseen ongelmaan liittyy usein myös erilaisia arvoja ja näkökulmia ja niitä voidaan luonnehtia avoimiksi ja ajassa muuttuviksi. Viheliäiset ongelmat ovat uniikkeja, jolloin ratkaisumallit eivät ole suoraan siirrettävissä ongelmasta toiseen. Siksi niitä tuleekin käsitellä poikkeilyhteiskunnallisesti ja laaja-alaisesti."* (Sitra 2020.)

Ongelmista voi tehdä hankalia ongelman määrittelyä, kun halutaan tietää mikä erottaa havaitun tilan halutusta tilasta. Ongelmien paikantaminen voi olla

hankalaa, on vaikeaa löytää ongelman todellinen syy-seuraus -verkosto. Kun pyrkimyksenä on parantaa toiminnan tehokkuutta, jolloin järjestelmän rajat venyvät, on vaikeaa operationalisoida suunniteltu idea. Tehokkuus oli avainasemassa aikaisemmassa suunnittelumallissa, jossa ongelmanratkaisuja suunniteltaessa ratkaisujen käyttöön oton ja käytön haluttiin olevan taloudellisesti edullisia. Aikaisemman suunnittelumallin mukaisesti ongelmia voidaan ratkaista seuraavia keinoja hyödyntäen: tunnistetaan ongelma, hallitsemattomien kontekstuaalimuutoksien ennustaminen, vaihtoehtoisten strategioiden kehittäminen, vaihtoehtoisten uskottavien toimien edistäminen, arvioidaan vaihtoehtoisesti ennustettuja tuloksia tai syötetään tiedot simulointi- ja päätöksentekokanaviin, jotta virheet voidaan korjata. Rittel ja Webber kyseenalaistavat edellä esitetyn suunnittelujärjestelmämallin, joka heidän mukaansa ei ole edes toivottava. (Rittel ym. 1973, 158–159.)

Tutkijat ja insinöörit ovat usein keskittyneet kesyjien ongelmien ratkaisemiseen. Tehtävä on selkeä ja on selvää onko ongelma ratkaistu vai ei. Viheliäiset ongelmat eivät ole selkeitä ja niitä ei pystytä lopullisesti ratkaisemaan. Erityisesti sosiaaliset ja poliittiset ongelmat voivat helposti olla viheliäisiä ongelmia. (Rittel ym. 1973, 160.)

Rittelin ja Webberin mukaan viheliäisillä ongelmilla on kymmenen erotettavaa ominaisuutta. (Rittel ym. 1973, 161–167.)

1. *Viheliäistä ongelmaa ei voida määritellä lopullisesti.* Kesy ongelma voidaan määritellä tyhjentävästi, jolloin ongelman ratkaisija saa kaiken tiedon, jota tarvitsee ongelman ymmärtämiseksi ja ratkaisemiseksi. Tämä ei ole mahdollista viheliäisten ongelmien kanssa. Tarvittaisiin kaikki mahdolliset ratkaisut etukäteen, jotta ongelma kyettäisiin määrittelemään, mikä ei ole mahdollista viheliäisten ongelmien kanssa. Yksilön subjektiiviset lähtökohdat vaikuttavat siihen miten, hän näkee tilanteen ja ratkaisuvaihtoehdot. Viheliäisen ongelman määrittely, ymmärtäminen ja ratkaiseminen kulkevat yhdessä. Ongelman määrittely ja ratkaisuvaihtoehdot syntyvät emergentisti viheliäisen ongelman eri osa-alueiden välillä jatkuvassa arvioinnissa ja kriittisessä järkeilyssä.

2. *Viheliäinen ongelma ei pysähdy.* On olemassa kriteerejä, kun tietää milloin ongelmanratkaisu on löytynyt. Kesyyssä ongelmissa voidaan todeta tietyssä ajankohtana, että ongelma on nyt ratkaistu. Tällaista tiettyä hetkeä, jolloin ongelma todetaan ratkaistuksi, ei viheliäisten ongelmien kohdalla synny. Ongelma ei pysähdy, koska ongelman ratkaisuprosessi on identtinen sen ymmärtämisprosessin luonteen kanssa. Koska riittävän ymmärtämisen kriteerejä ei ole, eikä syy-seuraus -yhteys ole selvillä, näin ollen ongelma ei pysähdy. Viheliäisen ongelman ratkaisija päättää ratkaisuprosessin ulkoisista syistä, kuten resurssien, kärsivällisyyden tai ajan loputtua.

3. *Viheliäisten ongelmien ratkaisut eivät ole oikeita tai väriä, vaan parempia tai huonompia.* Kemiallisten kokeiden tekijä voi todeta, onko yhtälön ratkaisu oikea tai väärä. Ratkaisun oikeaksi tai vääräksi voi todeta kuka tahansa kemian alan ammattilainen, päätyen yksitulkintaiseen vastaukseen. Viheliäisiin ongelmiin yksi osapuoli ei voi sanoa ratkaisun olevan oikea tai väärä. Ratkaisu on aina subjektiivinen. Vastaukseen voi vaikuttaa päätöksentekijän tai ryhmän intressit, arvot ja ideologiset ennakkoluulot. Ratkaisujen voidaan ilmoittaa olevan hyviä tai huonoja, tyydyttäviä tai tarpeeksi hyviä, siis monitulkintaisia.

4. *Viheliäisten ongelmien ratkaisuja ei voida välittömästi ja lopullisesti testata, parhaan ratkaisun saamiseksi selville.* Viheliäisten ongelmien ratkaisut aiheuttavat toteuttamisen jälkeen dominoefektin rajattoman ajanjakson ajan. Seuraukset voivat olla myös ei-toivottuja ja ennakoimattomia seurauksia, jotka voivat olla haitallisempia, kuin itse lähtötilanteen ongelma oli. Kokonaisvaikutus voidaan arvioida vasta, kun vaikutusten aallot ovat loppuneet, mutta vaikutukset yltävät laajalle ja kestävät pitkään, joten niiden seuraaminen voi olla mahdotonta.

5. *Jokainen ratkaisuyritys viheliäiseen ongelmaan on ainutkertainen tapahtuma.* Koska lähtötilanteeseen ei voida palata, ei voida oppia kokeilun ja erehdyksen kautta. Viheliäisten ongelmien kanssa ei voida kokeilla useita ratkaisuja, koska ratkaisuyritykset muuttavat aina

ongelmaa peruuttamattomasti. Suuria julkisia päätöksiä ei voi peruttaa täysin ilman, että seuraukset näkyvät pitkään ja myös rahaa on kulunut huomattava määrä kokeiluun.

6. *Viheliäisen ongelman potentiaalisten ratkaisujen lukumäärää ei voida tietää. Siksi ei kyetä listaamaan sen ratkaisemiseen kytkeytyviä menetelmiä ja toimintamalleja.* Ei ole olemassa kriteerejä, joiden avulla voitaisiin tunnistaa ja harkita kaikkia viheliäisten ongelmien ratkaisuja ja ratkaisuvaihtoehtoja, joita voi tulla esiin useita. Voi olla, että yrittäessä ratkaista ongelmaa ei tulla ajatelleeksi edes kaikkia mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja. Toisaalta voi olla, että mahdollisia ratkaisuja ei edes ole olemassa.

7. *Viheliäinen ongelma on aina uniikki.* Ainutlaatuisuudella tarkoitetaan, että vaikka viheliäisellä ongelmalla olisi monia samankaltaisuuksia jonkun ongelman kanssa, on sillä aina jokin uniikki ominaisuus, jolla on tärkeä merkitys. Kaikista viheliäisistä ongelmista voidaan löytää kuitenkin samankaltaisuuksia. Viheliäisissä ongelmissa ratkaisujoukkoa ei voida rakentaa samankaltaisen ongelman ratkaisujoukkojen varaan, koska niitä ei voida ratkaista yksittäisellä kaavalla tai yhtälöllä.

8. *Jokaista viheliäistä ongelmaa voidaan pitää toisen ongelman oireena.* Viheliäisellä ongelmalla ei ole luontaista tasoa, jossa ongelma voidaan havaita. Tästä johtuen viheliäinen ongelma on monesti toisen korkeamman ja laajemman tason viheliäisen ongelman oire. Ongelmaa tulisi yrittää ratkaista juurisyiden kautta.

9. *Viheliäinen ongelma voidaan määrittellä ja selittää monin tavoin. Selityksen valinta määrittelee ongelman ratkaisun luonteen.* Viheliäisten ongelmien ratkaisuun on monia eri tapoja. Ongelman väitteiden perustelut ovat paljon moninaisempia, kuin tieteessä yleensä. Selityksen valinta voi olla loogisesti ajateltuna mielivaltainen. Asenne ohjaa valintoja, koska ihmiset valitsevat selitykset, jotka tuntuvat heistä todennäköisemmiltä. Esimerkiksi lisääntyvä katurikollisuus voidaan selittää monin tavoin, kuten ongelmallisen

lainsäädännön avulla, rikollisten kasvavalla määrällä tai poliisien resurssien kautta. Kaikki näkökulmat voivat olla relevantteja, joten ei voida sanoa, mikä näkökulma olisi se oikea, jonka avulla ongelmaa kannattaa lähteä ratkaisemaan. Reittejä ongelman ratkaisuun voi siis olla useampia, mikä ei välttämättä selity tieteellisellä logiikalla.

10. *Ongelman ratkaisijalla ei ole lupaa tai oikeutta olla väärässä.* Karl Popper väittää julkaisussaan *The Logic of Scientific Discovery*, että tieteen periaatteena on, että ratkaisut ongelmiin ovat vain hypoteettisia, joita voidaan kumota. Mitä paremmin hypoteesi kestää vastaväitteitä, sen voimakkaammaksi se muodostuu. Tiedeyhteisö ei syytä hypoteesin tekijää, jonka hypoteesi joskus korvataan uudella hypoteesilla. Viheliäisten ongelmien parissa tällaista ei suvaita. Ratkaisujen tekijät ovat vastuussa toimiensa seurauksista. Seuraukset voivat olla suuria niille, joita ne koskevat.

Rittelin ja Webberin luetteloa voidaan kritisoida siitä, että se sisältää päällekkäisiä kohtia. Päällekkäisiä ilmaisuja voi löytää viheliäisen ongelman luonteen määrittelystä. Monissa kohdissa korostuu miten ongelman luonteen ymmärtäminen liittyy ratkaisuprosessiin. Ongelmaa ei pystytä täysin määrittelemään, joka aiheuttaa ongelman viheliäisen luonteen. On tärkeää huomioida, että viheliäinen ongelma sisältää ainutlaatuisia piirteitä ja kaikkia mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja ei voida koskaan tietää. Mahdolliset ratkaisut ovat aina parempia tai huonompia, eivät oikeita tai väriä.

Jeff Conklin on myös huomionnut Rittelin ja Webberin listan päällekkäiset kohdat ja muokkasi listaa poistaen päällekkäisyyksiä. Hänen listansa sisältää seuraavat kuusi kohtaa (Conklin 2006, 14–15.):

1. *Et voi ymmärtää viheliäistä ongelmaa, ennen kuin olet perehtynyt sen asiayhteyteen.* Viheliäisiä ongelmia voi oppia ymmärtämään erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen avulla ja niiden paljastaessa uusia puolia ongelmosta. Lisääntynyt ymmärrys ongelmosta voi auttaa havaitsemaan uusia ratkaisuja. Ongelman määrittely vaihtelee riippuen siitä, keneltä kysyt. Eri asianosaisilla on erilaiset näkemykset siitä, mikä ongelma on ja miten se tulisi ratkaista. Viheliäinen ongelma

ratkaistaan vuorovaikutteisesti ongelman määrittelyn kanssa. On kuitenkin mahdotonta määritellä tyhjentävästi viheliäistä ongelmaa.

2. *Viheliäiset ongelmat eivät pysähdy. Niillä on pysähtymättömyyssääntö.* Koska ei voida aukottomasti määritellä ongelmaa, ei voida myöskään sanoa milloin se on lopullisesti ratkaistu. Ongelman ratkaisu lopetetaan resurssien loputtua. Se ei lopu siihen, että olisi löydetty lopullinen ja oikea ratkaisu ongelmaan.

3. *Ratkaisut viheliäisiin ongelmiin eivät ole oikeita tai vääriä, vaan parempia tai huonompia.* Ratkaisut arvostellaan ja määritellään sosiaalisessa kontekstissa, jossa osapuolet ovat tasavertaisesti oikeutettuja ja varusteltuja arvioimaan niitä. Kuitenkin arviot ovat aina riippuvaisia yksilön omista tavoitteista ja arvoista, jotka voivat vaihdella suuresti.

4. *Jokainen viheliäinen ongelma on uniikki. Sosiaalisessa kontekstissa on niin paljon olosuhteita ja tekijöitä, ettei voi olla olemassa kahta samanlaista viheliäistä ongelmaa.* Tästä johtuen myöskään ei voi olla ratkaisumallia, joka sopisi useaan ongelmaan vaan ratkaisumalli on aina ikään kuin mittatilaustyö.

5. *Jokainen ratkaisu viheliäiseen ongelmaan on ainutkertainen kokeilu, koska ratkaisuilla on seurauksia.* Jokainen ratkaisukokeilu muuttaa ongelmaa ja aiheuttaa uusia seurauksia, jotka ovat ennakoimattomia. Uudet seuraukset muodostavat todennäköisesti uuden viheliäisen ongelman.

6. *Viheliäisillä ongelmilla ei ole olemassa määriteltyä ratkaisujoukkoa.* Potentiaalisten ratkaisujen löytäminen vaatii luovuutta ja arvioita siitä, mitkä ratkaisuvaihtoehdot olisivat käyttökelpoisia toimeenpanoasteelle asti.

Conklinin mukaan hänen listallaan olevat asiat ovat ennemminkin kuvaavia kuin määritelmällisiä ja lista on keskittynyt ratkaisutapojen määrittämiseen. Rittelin ja Webberin listaa voi taas kuvailla ennemminkin kuvaukseksi ongelman luonteesta ja ratkaisutavoista. Rittelin ja Webberin listan tarkoituksena ei ole määritellä sitä

onko ongelma viheliäinen, vaan antaa ymmärrys siitä, mikä vaikuttaa ongelman viheliäisyyteen. On syytä korostaa, että kaikkien listojen kohtien ei tarvitse täyttyä, jotta ongelma olisi viheliäinen. Pyrkimyksenä kuitenkin on, että listojen kohdat kuvaavat kattavasti viheliäistä ongelmaa. Tulosten esittämisessä on päätetty käyttää Conklinin jaottelua, koska se on hieman ratkaisukeskeisempi, jolloin näkökulma sopii paremmin tutkimuksen tavoitteiden käsittelyyn. Viranomaiset pyrkivät työssään juuri etsimään ratkaisuja ilmiölle, eivätkä vain kuvailemaan ongelman luonnetta ja ratkaisutapoja.

Kaikki ongelmat eivät ole viheliäisiä, vaan ne voivat olla myös kesyjä ongelmia. Kesjä ongelmaa voidaan kuvata siten, että perinteinen lineaarinen prosessi on tarpeeksi riittävä tuottamaan toimivan ratkaisun hyväksyttävässä aikataulussa. Ulkopuolelta ei voida sanoa, onko jokin ongelma viheliäinen. Monet ongelmat näyttävät pinnalta kesyiltä, vaikka voivat olla viheliäisiä ongelmaan paneuduttaessa kunnolla. Conklin erottelee kesyjen ongelmien tunnustekijöitä seuraavasti (2006, 18–19.):

1. Kesyllä ongelmalla on selkeästi määritelty ongelmanasettelu, joka pysyy muuttumattomana.
2. Kun kesyn ongelman ratkaisu löytyy, on ongelmalla selkeä päättymisajankohta.
3. Kesyn ongelman ratkaisusta voidaan sanoa objektiivisesti onko se oikein vai väärin.
4. Kesyt ongelmat voivat muodostaa samankaltaisten ongelmien joukon, jotka voidaan ratkaista samalla tavalla.
5. Kesyjen ongelmien ratkaisut voidaan kokeilla ja hylätä.
6. Kesyillä ongelmilla on rajoitettu joukko vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Kesyjen ongelmien tunnustekijät eroavat suuresti viheliäisten ongelmien piirteistä. Kesyn ongelman piirteistä näkyy selkeästi se, että ongelma on helppo hallita ja ratkaiseminen on paljon helpompaa kuin viheliäisten ongelmien ratkaiseminen. Kesjä ongelmia on helppo hallita, koska ratkaisuja voidaan testata ja ratkaisuna

voidaan käyttää samanlaisia malleja kuin aiempien samankaltaisten kesyjien ongelmien ratkaisemiseen on käytetty.

Ensi silmäyksellä voisi ajatella vierastaistelijailmiön olevan viheliäinen ongelma. Se on hallinnonaloja ylittävä, koskettaa niin turvallisuus- kuin sosiaalista ulottuvuutta. Ilmiötä on hankala määritellä niin, että löydettäisiin kaikki mahdolliset ratkaisuvaihtoehdot. Ongelman ratkaisua hankaloittaa Isisiin liittyvän vierastaistelijailmiön ainutlaatuisuus edellisiin vierastaistelijailmiöihin verrattuna. Vaikka vierastaistelijailmiötä on esiintynyt aikaisemminkin, pystyi Isis tekemään vierastaistelijailmiöstä suuremman hyvin onnistuneella propagandallaan. Vaikka viranomaisilla olisi käsitystä aikaisemmista samankaltaisista ilmiöistä, eivät ne kuitenkaan välttämättä auta uuden ilmiön ratkaisussa, joka voi erota merkittävästi aiemmasta. Julkinen päätöksenteko on hidasta ja sisältää usein paljon työvaiheita. On kuitenkin varottava tekemästä ilmiöstä tahallisesti hankalampaa kuin se on, koska näin kesyistäkin ongelmasta voidaan saada viheliäinen. Kesyistä ongelmista voi olla helppoa löytää viheliäisten ongelmien tunnusmerkkejä.

Luvussa 5.2.3. tullaan vertaamaan haastatteluaineistosta saatuja tuloksia Conklinin listoihin viheliäisistä ja kesyistä ongelmista. Rittelin ja Webberin listaa viheliäisten ongelmien tunnuspiirteistä ei käytetä sellaisenaan tuloksia esitettäessä, mutta se pidetään kuitenkin koko ajan mielessä tuloksia analysoitaessa ohjaten ajattelutapaa.

3.2. Viheliäisten ongelmien ratkaiseminen

Vierastaistelijailmiön sosiaalinen konteksti on hyvin laaja. Monet tekijät ovat vaikuttaneet matkustus päätöksen tekemiseen. Isisin propagandan ansiosta radikalisoitumisprosessit ovat voineet olla hyvinkin nopeita ja tehokkaita. Toiset ovat voineet nähdä taistelijaksi lähtemisen suurena seikkailuna, muuten tavanomaiseen ja tylsään arkeen. Ehkä he ovat kokeneet, että voivat olla ensimmäistä kertaa suuri ja merkittävä osa jotain ryhmää. Radikalisoitumista on edesauttanut Isisin luoma me vastaan muut -asetelma. Asetelmassa länsi yrittää aina sortaa muslimeita, eikä muslimi pysty siellä ikinä elämään kuten haluaa. Vierastaistelijailmiön tekee kompleksisemmaksi se, että se koskettaa monia eri viranomaistahoja. Ongelmassa on esillä niin turvallisuus- kuin sosiaalinen puoli.

Vain yksi viranomainen tai organisaatio ei voi ratkaista ongelmaa, vaan siihen tarvitaan laajempaa vuorovaikutusta monien eri toimijoiden välillä. Vaikka yhteistyö eri viranomaisten välillä olisi sujuvaa, aiheuttaa se kuitenkin riskin ongelman ratkaisemisen kannalta, tehden siitä kompleksisemmän.

Viheliäinen ongelma syntyy ja se pystytään ratkaisemaan sosiaalisen toiminnan ja viheliäisen ongelman sosiaalisen kontekstin avulla (Rittel ym. 1973, 169). Kuitenkin Rittel ja Webber tuovat artikkelissaan esiin, että viheliäisiä ongelmia ei voida välttämättä lopullisesti ratkaista. On aihetta pohtia, voidaanko puhua viheliäisten ratkaisusta ollenkaan vai onko syytä käyttää jotain muuta kuvausta, kuten ongelman heikentämistä tai ongelmaan haltuun ottamista. Vaikka työssä käytetään ilmaisua ongelman ratkaisu, tiedostetaan se, ettei ongelmaa välttämättä voida koskaan ratkaista kokonaan.

Viheliäisten ongelmien ratkaisemisesta löytyy erilaisia näkemyksiä. Osan mielestä ongelmat voidaan ratkaista, kun taas osa on sitä mieltä, että voidaan vain niin sanotusti lievittää oireita ilman varsinaista ratkaisua. Viheliäisiä ongelmia kuvaavat epävarmuudet, monimutkaisuudet, ratkaisujen kiire ja arvoristiriidat. Ominaista on, että ratkaisut muodostavat uusia ongelmia (Hukkinen 2018). Seuraavaksi esitetään erilaisia näkökulmia ongelmien ratkaisemiseen tai lievittämiseen. Näkökulmia ongelman ratkaisemiseen pohditaan tutkimuksen johtopäätöksissä.

Ensimmäinen askel toimiessa viheliäisten ongelmien kanssa on tunnistaa ongelman luonne. On taipumus hoitaa ongelmia kesyinä, koska kesyt ongelmat ovat helpompia ratkaista. Taipumusta edesauttaa puutteellinen ymmärrys viheliäisten ongelmien dynamiikasta ja se, ettei tiedetä ongelmien käsittelyyn tarvittavia keinoja tai lähestymistapoja. Organisaatioilla on kaksi yleistä selviytymismekanismia, joita sovelletaan viheliäisiin ongelmiin; yritetään ymmärtää ongelmaa ja kesytetään sitä. Viheliäiset ongelmat tarvitsevat mahdollisuuksiin perustuvaa lähestymistapaa; ne vaativat päätöksentekoa, kokeiden tekemistä, pilottiohjelmien käynnistämistä, prototyyppeiden testaamista ja niin edelleen. Täytyy tutkia enemmän, mutta tuloksena on tila, jota voidaan kutsua analyysin halvaantumiseksi. Vaikka olisi monia ratkaisuideoita, ei toimiin voi ryhtyä ennen kun on saanut lisää tietoa ongelmasta. (Conklin 2006, 19–20.)

Viheliäisten ongelmien kesyttäminen on luonnollinen tapa selviytyä niistä. Niitä yksinkertaistetaan eri tavoin, jotta niistä tulisi hallittavampia. Conklinin mukaan on olemassa vähintään kuusi tapaa kesyttää viheliäisiä ongelmia. (Conklin 2006, 21–22.)

1. Päätä ongelman määritelmä. Kehitä kuvaus samankaltaisesta ongelmasta, jonka voi ratkaista ja käytä sitä viheliäisessä ongelmassa. Vastusta kaikkia pyrkimyksiä laajentaa tai muuttaa ongelman määritelmää.
2. Väitä, että ongelma on ratkaistu. Koska viheliäisellä ongelmalla ei ole lopullista ratkaisua, koko ongelman kesyttämisen tarkoitus on, että ratkaisu voidaan löytää. Tämä vaatii ensimmäisen kohdan ongelman määrittelyn, mutta se on mahdollista myös ilman, että selventää mikä ongelma oli.
3. Määritä objektiiviset parametrit, joiden avulla voidaan mitata ratkaisun toimivuus. Tämä tarvitsee avuksi ongelman määritelmän, jotta jotain voidaan mitata.
4. Luo ongelma sellaiseksi kuin aikaisempi ongelma, joka on ratkaistu. Älä ota huomioon kohtia jotka monimutkaistavat kokonaisuutta.
5. Luovu yrityksestä saada aikaiseksi hyvä ratkaisu ongelmaan.
6. Päätä, että on olemassa vain muutama ratkaisu ongelmaan ja keskity valitsemaan ratkaisu näiden väliltä. Selkeä keino tähän on käsitellä ongelmaa joko tai -tapauksena.

Nämä eivät kuitenkaan ole aina täysin toimivia keinoja ratkaista viheliäisiä ongelmia, koska joskus ongelman kesyttäminen voi jopa pahentaa sitä (Conklin 2006, 23). Jos vierastaistelijailmiö esiintyy viheliäisenä ongelmana, Conklinin lista viheliäisen ongelman kesyttämisestä ei välttämättä toimi vierastaistelijailmiön kohdalla. Lista kehottaa päättämään ongelman määritelmän, mikä voi auttaa ongelman hallitsemisessa. Jos ongelmasta luodaan sellainen kuin aikaisempi ongelma, voi tämä muokata ongelmaa niin paljon, etteivät ratkaisupyrkimykset enää auta varsinaiseen ongelmaan, vaan keksittyyn ongelmaan. Kehotus ottaa huomioimatta kohdat, jotka monimutkaistavat ongelmaa, voi olla haitallinen

ongelman ratkaisun kannalta. Ongelmista tekee viheliäisen juuri ongelman ainutlaatuiset piirteet ja jos nämä jättää huomiotta niin silloin ongelma on samankaltainen kuin aiemmatkin ja ongelman luonne muuttuu. Turvallisuuteen liittyvissä ongelmissa ei voida ikinä sanoa, että ongelma on ratkaistu, jos se ei todellisuudessa ole ratkaistu. Tämä voisi aiheuttaa peruuttamattomia seurauksia.

Falk Daviter on esittänyt artikkelissaan kolme keinoa kohdata viheliäiset ongelmat; ratkaiseminen (problem-solving), kesyttäminen (taming) ja selviytyminen (coping). Daviterin tarkoituksena ei ole tarjota täydellistä parannuskeinoa viheliäisille ongelmille, koska ongelmien haltuunotto on kytköksissä eri strategioiden välisiin kompromisseihin. (Daviter 2017, 584.)

Ensimmäisessä keinossa, ongelman ratkaisemisessa, näkökulma on holistinen ja tarkoitus on käsitellä ongelmaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Monesti tuloksena on ongelman käsittelyn hitaus, jatkuvuus ja lukkiutuneet tilanteet. Toisessa vaihtoehdossa, eli kesyttämisstrategiassa, ongelma yritetään muuntaa hallittavammaksi kokonaisuudeksi. Seurauksena on tehokkaampi ja nopeampi päätöksenteko, mutta seuraukset ovat usein negatiivisia. Jos ongelmaa muunnetaan liikaa, voi seurauksena olla keskeisten tekijöiden sivuuttaminen. Keskeisenä kysymyksenä voidaan nähdä se, millä taholla on paras asiantuntemus ottaa hoitaakseen ongelma. Kolmannessa vaihtoehdossa, eli selviytymisstrategiassa, tilannekohtaiset toimintatavat ovat näkyvässä roolissa. Viheliäiset ongelmat muodostavat kroonisen tilan, jota ei pystytä täysin ottamaan haltuun. Yksi keino, joka voi auttaa selviytymisessä, on hajauttaa asiantuntijuutta. (Daviter 2017, 574–581.)

Sopivaa keinoa valittaessa on huomioitava riski siitä, että astutaan kompleksisuusansa, jolloin jokainen ongelma voi näyttäytyä kompleksisena. Päätöksentekijät eivät saisi välttää vastuuta päätöksistä kompleksisuuden takia. Toisaalta myöskään kansalaisten ei pitäisi syyttää päättäjiä hallinnon haasteista ja epäonnistumisista, etenkin viheliäisiä ongelmia käsiteltäessä. (Jalonen ym. 2018, 15.)

Sitran julkaisemassa raportissa *Kesy, sotkuinen vai pirullinen ongelma* on lähestytty ongelmaa tiedon ja yhteistyön näkökulmasta. Koska viheliäisiä ongelmia ei voida ratkaista, on tärkeää varmistaa, että päätöksenteko ratkaisuvaihtoehdoista

perustuu moniulotteiseen tietokäsitykseen. Näin voidaan parantaa todennäköisyyksiä sille, että saavutetaan mahdollisimman hyvä lopputulos. Viheliäisiä ongelmia ei voida pilkkoa osiin, koska kysymys on monien yksittäisten ongelmien kytkeytymisestä osaksi laajempaa kokonaisuutta, joka on suurempi kuin osiensa summa. (Jalonen ym. 2018, 6–8.)

Sitran raportissa otetaan esille hyödyllisen ja haitallisen kesyttämisen erot. Kesyttäminen nähdään välttämättömänä toimena, koska ilman sitä päätöksenteko halvaantuu. Hyödyllisessä kesyttämisessä tavoitteena on juurisyiden riittävä ymmärtäminen, ikään kuin tietynlainen tiekartta, joka näyttää oikean suunnan, vaikka täsmällistä osoitetta ei tiedettäisikään. Asiat omaksutaan ja ne käsitellään päätöksentekoehdotuksiksi. Sen sijaan haitallisessa kesyttämisessä ei käytetä tarpeeksi aikaa ongelman olemuksen ja siihen liittyvien ilmiöiden pohtimiseen. Ratkaisu voi paisua liian suureksi, jolloin päädytään tilanteeseen, jossa ratkaisut eivät liity varsinaiseen ratkaistavaan ongelmaan, vaan ratkottavissa olevaan toiseen ongelmaan. (Jalonen ym. 2018. 38–39.)

Kaiken kaikkiaan ongelman ratkaisijoiden välinen vuorovaikutus on avainasemassa, kun määritellään ja ratkaistaan viheliäisiä ongelmia. Kun ongelmaa käsitellään vuorovaikutteisessa prosessissa, kulkevat sisällön määrittely ja ratkaiseminen käsi kädessä. Ongelmaa ei voida määritellä yksiselitteisesti, vaan määrittely on jatkuva prosessi. Ongelman selvittely on keskeytymätön oppimisprosessi, jossa etsitään uusia ratkaisuvaihtoehtoja yhä uudestaan. (Lindell ym. 2013, 26–27) Vierastaistelijailmiön ratkaisussa korostuu tieto ja yhteistyö. Valtion on kyettävä saamaan tarpeeksi tietoa ilmiön ympäriltä. Vastuu tästä kuuluu Suojelupoliisille. Koska ilmiö koskettaa monia eri viranomaistahoja, on yhteistyöllä tärkeä merkitys.

4. Aineisto ja metodologia

Tutkimuksen tavoite on tuoda ilmi viranomaisten käsityksiä vierastaistelijailmiön hoitamisesta. Tarkoitus on selvittää miltä vierastaistelijailmiön hoitaminen on näyttänyt viranomaisten työssä. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteluilla, joiden avulla oli mahdollista saada mahdollisimman kattava kuva viranomaistoiminnasta aihealueen parissa. Pelkkien tiedotteiden ja raporttien tarjoaman julkisen aineiston avulla ei tutkimuskysymyksiin oltaisi pystytty vastaamaan yhtä selkeästi. Haastatteluissa yhdisteltiin teema- ja virikehaastatteluiden muotoja. Aineistoa käsitellään teoriasidonnaisen sisällönanalyysin avulla.

4.1. Metodologia

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jossa aineisto käsitellään sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota kyetään käyttämään kaikissa laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysia voidaan pitää yksittäisenä metodina, mutta myös avarana teoreettisena kehyksenä, jota voidaan hyödyntää erilaisissa analyysikokonaisuuksissa. Monia teoreettisia lähtökohtia voidaan soveltaa sisällönanalyysiin, vaikka sitä ei lähtökohtaisesti ohjaa teoria. (Tuomi ym. 2018, 103) Sisällönanalyysin menetelmän avulla kyetään analysoimaan dokumentteja, kuten haastatteluja, systemaattisesti ja objektiivisesti. Analyysimenetelmällä on tarkoitus saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. Kuitenkin menetelmän avulla aineisto saadaan vain järjestetyksi johtopäätöksiä varten. (mt. 117.)

Tutkimuksen aineisto vain kuvaa tutkittavaa ilmiötä, analyysin avulla on tarkoitus luoda selkeä ja sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysin avulla aineisto järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota. Laadullisella aineiston analyysillä pyritään lisäämään informaatioarvoa, koska hajanaisesta aineistosta yritetään luoda mielekästä, yhtenäistä ja selkeää informaatiota tutkittavasta aiheesta. Analyysillä halutaan luoda selkeyttä aineistoon, jotta siitä voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä. Menetelmä perustuu loogiseen tulkintaan ja päättelyyn, jossa ensin

aineisto hajotetaan palasiin, käsitteellistetään, ja sitten kootaan toistamiseen uudella tavalla johdonmukaisesti kokonaisuudeksi. (Tuomi ym. 2018, 122.)

Laadullisen tutkimuksen analyysimuodot voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriasidonnaiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä yritetään luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt eivät ole ennakolta harkittuja tai sovittuja. Analyysin toteuttamista tai lopputulosta eivät ohjaa aikaisemmat tiedot, havainnot tai teoria, koska analyysi on aineistolähtöistä. Teorialähtöisessä analyysissä tukeudutaan tiettyyn teoriaan, auktoriteettiin tai malliin. Tätä mallia kuvaillaan ja sen avulla määritellään tutkittavat käsitteet. Aineiston analyysia ohjaa jokin valmis aikaisemman tiedon avulla luotu malli, kehys tai teoria.

Tässä tutkimuksessa käytetään teoriasidonnaista analyysia, jossa teoria toimii apuna, mutta analyysi ei pohjautu suoranaisesti teoriaan. Aineiston hankinta on suhteellisen vapaata suhteessa teoriaosan jo tiedossa olevaan tietoon tutkittavasta ilmiössä. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta ja aikaisempi tieto auttaa tai ohjaa analyysia hieman eklektisesti. Analyysista on havaittavissa aikaisemman tiedon merkitys, mutta se ei ole teoriaa kokeileva tai testaava. Metodikirjallisuudessa teoriasidonnaisesta analyysistä käytetään myös nimitystä teoriaohjaava analyysi. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kyetään keräämään hyvin vapaasti. Aluksi aineiston analyysissä edetään aineistolähtöisesti, mutta loppuvaiheessa analyysia ohjaa teoria ja siinä ilmenevät jaottelut. Kyse on usein abduktiivisesta päättelystä. Tutkijan ajatustyössä vaihtelevat valmiit mallit ja aineistolähtöisyys. Aineistoa ja teoriaa pyritään yhdistelemään pakolla, puolipakolla tai väillä luovastikin. Tuloksena voi syntyä jotain aivan uutta. (Tuomi ym. 2018, 108–111.)

4.2. Teema- ja virikehaastattelu

Haastattelut ovat yksi yleisimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä (Tuomi ym. 2018, 83). Haastattelu on joustava menetelmä, jonka ansiosta se sopii erilaisiin tutkimuksiin. Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, mikä mahdollistaa tiedonhankinnan suuntautumisen suoraan itse tilanteeseen. (Hirsjärvi ym. 2008, 34.) Eri menetelmillä toteutettuja haastatteluita voidaan jakaa strukturoituihin,

puolistrukturoituihin ja strukturoimattomiin eli avoimiin haastatteluihin. Melkein koskaan haastattelu ei ole strukturoimaton, koska haastateltavan on tiedettävä mistä aiheesta hän on kiinnostunut. (Hyvärinen 2017, 21.) Edellä mainitut haastattelumuodot eroavat siinä, miten tarkasti kysymykset ovat suunniteltu etukäteen ja kuinka tarkasti niissä pysytään.

Puolistrukturoidussa haastattelussa, jota tutkimuksessa käytettiin, on suunniteltu alustavat aiheet ja kysymykset, joista haastattelussa halutaan keskustella. Kuitenkin haastattelija on valmis esittämään tarkentavia kysymyksiä keskustelun esille tuomista asioista ja näin ollen lopulliset kysymykset voivat hieman vaihdella haastatteluissa, vaikka runko olisikin kaikissa sama. Sinikka Hirsjärvi ja Helena Hurme ovat vertailleet erilaisten haastattelutyyppeiden keskeisiä piirteitä. Heidän mukaansa puolistrukturoidulle haastattelulle on ominaista kysymysalueiden pääpiirteittäinen määrittely. Haastateltavien määrä on melko pieni. Tutkijan tieto aihealueesta on välttämättä laajaa ja työ analyysivaiheessa on suuri, verrattuna vaikka lomakehaastatteluun, jossa työmäärä analyysivaiheessa on kohtalaisen pieni. Puolistrukturoiduista haastatteluista saatu tieto on syvää eikä pintapuolista. (Hirsjärvi ym. 1988, 38.)

Tutkimusaiheen ajankohtaisuuden takia haastatteluissa yhdistettiin teema- ja virikehaastatteluiden muotoja. Hyvärinen toteaa teoksessaan, että voi olla aiheellista käyttää osia useista eri haastattelumalleista, kuin tyytyä vain yhteen tai valmiiseen haastattelumalliin (2017, 24). Vierastaistelija-ilmio on hyvin tunteita herättävä ja vielä käynnissä oleva aihe, joten kysymyksiä tehtäessä oli käytettävä luovaa otetta, jotta kysymykset eivät olleet liian suorita tai johdattelevia. Haastateltaville annettiin myös mahdollisuus olla vastaamatta kysymykseen, jos he kokivat jonkin kysymyksen hankalaksi organisaation kannalta.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Sen aihepiirit eli teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mikä tekee siitä puolistrukturoidun haastattelumenetelmän. (Hirsjärvi ym. 2008, 47–48.) Teemahaastattelu perustuu Mertonin, Fiskin ja Kendallin (1956) julkaisemaan teokseen, josta on tullut uudistettu laitos vuonna 1990. Heidän mukaansa teemahaastattelun ominaispiirteet noudattavat seuraavaa kaavaa: ensinnäkin, tutkimuksen tekijä tietää, että haastateltavat ovat olleet osallisina tietyssä tilanteessa tai kokeneet tietyn tilanteen. Toiseksi, tutkija on alustavasti selvittänyt tutkittavan ilmiön

tärkeitä rakenteita, osia, prosesseja ja kokonaisuutta. Tämän johdosta tutkija on päätenyt tiettyihin oletuksiin ilmiön määrävien piirteiden seurauksista. Kolmannessa vaiheessa tutkija luo oletustensa ja kokemuksensa perusteella haastattelurungon. Viimeisessä vaiheessa tutkija haastattelee tutkittavien kokemuksia ilmiöstä, johon tutkija on ennalta tutustunut. (Merton ym. 1956, 3-4.)

Kuten teemahaastattelun nimi viittaa, keskeisessä osassa haastattelussa ovat etukäteen valitut keskeiset teemat ja niistä johdetut tarkentavat kysymykset. Etuna haastattelumuodossa on se, että haastattelutilanteessa voidaan reagoida vastauksiin ja näin ollen tarkentaa ja syventää kysymyksiä. Metodologisesti teemahaastattelussa painotetaan ihmisten tulkintoja ilmiöistä sekä niille antamia merkityksiä sekä lisäksi sitä, miten merkitykset kehittyvät tai syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemat perustuvat ilmiöstä jo tiedettyyn eli tutkimuksen viitekehukseen. Teemahaastattelussa kysymykset ovat puoliavoimia. (Tuomi ym. 2018, 87–90.)

Haastattelussa virikkeet tuovat esille tutkittavan ilmiön tulkinnan ja keskustelun kohteeksi. Haastatteluissa virikkeet voivat näyttäytyä hyvin erilaisina: tutkittavia voidaan pyytää esimerkiksi kuvailemaan kuvia, vertailemaan hahmoja toisiinsa tai keskustelemaan näytetystä videosta. Virikkeiden muodoista on käyty jokseenkin vähän analyttistä keskustelua. Yleisin virikkeiden käyttötarkoitus on toimia haastatteluissa ärsykkeenä tai provokaationa. Koko haastattelu voi rakentua virikkeiden varaan, tai virikkeitä voidaan käyttää haastattelun yhtenä osana. Virikkeiden valinta rakentuu tutkimuskysymyksiin, tiedonintresseihin ja tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin. Nämä määrittelevät millaisia virikkeitä tutkimuksessa kannattaa käyttää ja mikä niiden rooli on tutkimuksen kannalta. (Törrönen 2017, 233–234.) Tässä tutkimuksessa virikkeinä käytettiin väittämiä, jotta tutkittavaa aihetta oli helpompi lähestyä. Tavoitteena oli väittämien avulla synnyttää laajempaa keskustelua ilmiöstä.

Virikehaastattelussa oletetaan, että saadaan tietoa tilanteista ja tapahtumista, jotka ovat haastattelutilanteen ulkopuolella. Tietoa tuotetaan virikkeiden avulla faktoista, arvoista, normeista, motiiveista, tapahtumajaksoista ja niin edelleen. Virikehaastatteluiden vuorovaikutusta kuvataan dialogiksi, jossa haastattelija käyttää apunaan virikkeitä rohkaistakseen haastateltavan kertomaan käsityksistään ja kokemuksistaan. Muissa haastattelumalleissa esitetään

neutraaleja kysymyksiä ja niihin haastateltava antaa informatiivisia vastauksia. Voidaan ajatella, että virike toimii haastattelussa ikään kuin kertojana, joka tuottaa tilanteeseen kuvauksen tutkimuskohteesta. Tätä kuvausta haastateltava tulkitsee uudestaan ja jatkaa merkityksenantoa. (Törrönen 2017, 238–239.) Tässä tutkimuksessa ei käytetty virikehaastattelua sellaisenaan, vaan sen piirteitä yhdistettiin teemahaastatteluun. Pelkässä virikehaastattelussa virikkeet olisivat hieman voimakkaampia kuin pelkät väittämät, joita tutkimuksessa käytettiin.

4.3. Haastatteluaineisto

Tutkimusta varten haastatellut henkilöt työskentelevät valtiohallinnossa eri organisaatioissa turvallisuuspolitiikan parissa. Haastattelut on toteutettu anonymisti, joten haastateltavien henkilöiden nimiä ei tulla julkaisemaan työssä. Haastelukutsut (liite 1) lähetettiin helmikuun 2020 aikana, minkä lisäksi osalle haastateltavista lähetettiin muistutusviesti ja soitettiin muistutuspuhelu vastauksen saamiseksi. Haastattelut toteutettiin 21.2.–24.3.2020 välisenä aikana. Haastatteluiden saanti osoittautui aika-ajoin hankalaksi. Se, ketkä työskentelevät vierastaistelija-ilmion parissa, ei ole julkista tietoa. Käsitys avainhenkilöistä muodostui soittelemalla virastoihin sekä haastateltavilta saaduilta vinkeiltä. Osa haastatteluun kutsutuista kieltäytyi, joka kiireiden johdosta tai siksi, että he kokivat, etteivät heidän työtehtävänsä koskettaneet aihealuetta riittävästi. Muutamit keskeiset organisaatiot aihealueen parista kieltäytyivät täysin osallistumasta tutkimukseen aihealueeseen vedoten, koska eivät olisi turvallisuussyistä pystyneet kommentoimaan väittämiä.

Haastatteluita tehtiin yhteensä seitsemän. Haastateltavat työskentelevät seuraavissa valtion organisaatioissa: sisäministeriö, ulkoministeriö, oikeusministeriö, poliisihallitus, maahanmuuttovirasto ja paikallispoliisi. Yhdestä organisaatiosta haastateltiin kahta henkilöä. Haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti haastateltavien virastojen tiloissa. Haastattelun alussa kerrottiin vielä tutkimuksen aiheesta sekä eettisistä näkökohdista. Haastateltaville kerrottiin, että heidän nimiään ei tulla julkaisemaan missään ja ainoastaan työn ohjaajalla professori Henri Vogtilla on oikeus tarkastaa haastattelut suoritetuiksi. Aineistoa tullaan käyttämään vain tässä pro gradu -työssä. Haastatteluaineistoa käsitellään huolellisesti ja sitä säilytetään tietokoneella salasanojen takana. Haastateltaville

kerrottiin, että he voivat kieltäytyä haastattelusta ja keskeyttää osallistumisen tutkimukseen, mikäli siltä tuntuu.

Aiheen ajankohtaisuuden vuoksi oli sovittu, että osa kysymyksistä voidaan jättää keskustelematta, mikäli ne ovat organisaation kannalta hankalia. Jokaiselta haastateltavalta kysyttiin lupaa haastattelun nauhoitukseen. Lisäksi haastateltaville tarjottiin mahdollisuutta allekirjoittaa kirjallinen sopimus (liite 2), jossa tutkimuksen eettiset periaatteet tulivat esille. Kaksi haastattelua erosi hieman edellä esitetystä toimintamallista koronaviruksen aiheuttaman poikkeustilan johdosta. Ne toteutettiin puhelinhaastattelulla. Kuitenkin haastattelut onnistuivat yhtä hyvin kuin kasvokkain toteutetut haastattelut, eikä eroja tekotapojen välillä juuri havaittu. Suurin ero oli, että haastateltavilla ei ollut mahdollista tehdä kirjallista sopimusta tai nähdä kysymyksiä, vaan he olivat vain kuuloaistin varassa. Heille kerrottiin kuitenkin miten muiden haastateltavien kanssa oli toimittu.

Kaikille haastateltaville esitettiin yksi kysymys ja 14 väittämää. Haastatteluväittämien lisäksi esitettiin täydentäviä jatkokysymyksiä vastausten perusteella. Haastattelukysymykset löytyvät työn liitteenä (liite3). Haastatteluiden pituus vaihteli 26 ja 58 minuutin välillä. Keskimääräinen pituus haastatteluille oli 49 minuuttia. Yksi haastatteluista oli enemmänkin taustoittava, jossa ilmiötä tarkasteltiin tietyn osa-alueen, lainsäädännön, näkökulmasta. Tämä haastattelu oli huomattavasti lyhyempi (26 minuuttia) kuin muut haastattelut, joissa käytiin kaikki haastattelukysymykset läpi. Haastattelu oli silti tärkeä, koska sen avulla pystyttiin selvittämään ongelman ratkaisun kannalta yhtä merkittävää osa-aluetta. Haastatteluiden aikana pyrin puhumaan mahdollisimman vähän ja varmistamaan sen, etten johdattele haastattelijoiden vastauksia. Aineiston on todistanut oikeaksi työn ohjaaja professori Henri Vogt.

Litterointivaiheessa haastateltavien vastauksia on muokattu yleiskielen mukaisemmaksi, jotta henkilöiden ominaisista puhetavoista ei voida päätellä haastateltavan henkilöllisyyttä. Lisäksi suorista lainauksista on voitu poistaa henkilöiden tai paikkojen nimiä anonyymiteetin varmistamiseksi. Litterointi tehtiin asiasisältöisesti, eikä siinä huomioitu taukoja tai ylimääräisiä ilmaisuja, kuten ”niin, niin kuin, tota”. Näin sisällöstä ja suorista lainauksista saatiin tarkoituksenmukaisempia. Litteroinnin jälkeen aineistoa luokiteltiin usein esille

tulleiden aiheiden mukaisesti. Heti ensimmäisen käsittelykerran jälkeen toistuvat teemat oli helppo havaita. Luokittelussa ei käytetty apuna sisällönanalyysiohjelmia, kuten NVivoa, vaan se tehtiin Microsoftin PowerPoint -ohjelman avulla. Esiin tulleille teemoille luotiin omat diat ja yhdistettiin teemojen alle kaikki mitä aineistosta tuli ilmi kyseiseen teemaan liittyen. Ensiluokituksen jälkeen aineiston luokittelua jatkettiin etsien yläteemoja ja niihin kytkeytyviä asioita. Osa teemoista yhdistettiin ja osa jätettiin pois, koska ne eivät käsitelleet tutkimuskysymysten aihealueita. Yläteemojen löydyttyä luokiteltiin muut tutkimuksen kannalta merkittävät aihealueet niiden alaisuuteen. Luokittelu tehtiin erikseen molempiin tutkimuskysymyksiin, kokonaisuus mielessä pitäen.

5. Analyysi

Luvussa haastatteluaineistosta saadut tulokset esitetään tutkimuskysymyksiin perustuvissa alaluvuissa. Ensimmäiseen tutkimuskysymystä käsitellään luvussa 5.1. ja toista tutkimuskysymystä luvussa 5.2. Lukujen lopussa vastataan tutkimuskysymyksiin. Analyysissa esitetyt lainaukset ovat otteita haastatteluaineistosta.

5.1. Vierastaistelijailmiön käsittely viranomaisten työssä

Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys on: *millaisena Syyriaan ja Irakiin suuntautunut vierastaistelijailmiön käsittely näyttäytyy Suomen valtion viranomaisten työssä?* Kysymystä käsiteltäessä aineistosta nousi esiin kolme yläteemaa. Ensimmäisenä teemana esiin nousi *rakenne*, jonka avulla viranomaiset pyrkivät vastaamaan vierastaistelijailmiöön. Haastateltavat korostivat erityisesti moniviranomaisyhteistyömallin ja paikallistason merkitystä. Moniviranomaisyhteistyömallilla tarkoitetaan poikkihallinnollista yhteistyötä viranomaisten välillä huomioon ottaen kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason. Toisena teemana esiin nousivat *keinot*, jolla ilmiötä pyritään ratkaisemaan. Keinot ovat hyvin monipuolisia niin Suomen sisällä kuin kansainvälisellä tasolla. Kolmas esiin noussut teema oli *haasteet*, joita viranomaiset kohtaavat työssään vierastaistelijailmiön parissa. Haasteita viranomaisille on aiheuttanut lainsäädännön verkkaisuus, resurssit ja ilmiöstä saatavilla olevan tiedon puute. Tiedon puute koskee niin alueelta saatavaa tietoa kuin tutkittua tietoa ilmiöstä.

5.1.1. Viranomaisten välinen yhteistyö

Suomessa päävastuu vierastaistelijailmiön turvallisuusaspekteista on sisäministeriöllä. Sisäministeriössä koordinoidaan viranomaisten ilmiöön liittyvä työ. Ulkoministeriössä hoidetaan terrorismin torjunnan kansainvälistä yhteistyötä. Oikeusministeriön rooli vierastaistelijailmiön hoitamisessa liittyy lainsäädäntötyöhön. Sisäministeriön hallinnon alaan kuuluvat Suojelupoliisi, Poliisihallitus ja Maahanmuuttovirasto. Kuten on aiemmin todettu, Suojelupoliisilla on keskeinen rooli terrorismin torjunnassa Suomessa. Poliisihallitus johtaa ja ohjaa poliisitoimintaa. Poliisiorganisaatiossa Keskusrikospoliisin vastuulla ovat

ilmiön tutkintaan liittyvät kysymykset, kun taas paikallispoliisin vastuulla on ilmiöön liittyvä ennalta estävä toiminta ja Suomeen palanneiden vierastaistelijoiden kohtaaminen ja kansalaisten turvallisuuden varmistaminen. Paikallispoliisin keskeinen rooli korostui haastatteluissa, koska sen vastuulla on edellä mainittujen lisäksi tiedon vieminen kunta- ja kaupunkitasolle lainsäädännön mahdollistamien keinojen mukaisesti. Suomessa on verrattain korkea henkilötietosuoja, mutta lainsäädännön avulla on varmistettu, että kunnille saa kertoa jos heidän alueella on palanneita vierastaistelijoita.

Kaiken kaikkiaan vierastaistelijailmiön hoitamiseksi luotu rakenne Suomessa on selkeä ja kaikki toimijat tietävät oman tehtävänsä. Toki haasteita on, mutta asia on organisoitu järkevästi, myös haastateltavat olivat tätä mieltä. Yhteistyö sujuu hyvin eri organisaatioiden välillä. Yhteistyö näkyy siinä, että asiaa käsittelevät henkilöt tuntevat toisensa hyvin. Tämä todennäköisesti tekee yhteistyöstä sujuvampaa.

”Mutta täytyy sanoa, että nyt kun esimerkiksi me järjestettiin tämä YK:n seurantavierailu (follow-up visit), niin siinä meitä oli sanotaanko varmaan 30–50 ihmistä mukana, kun osallistu aina eri sessioihin, niin kyllä kaikki viranomaiset tunsivat toisena tosi hyvin.”

Vuonna 2017 julkaistussa sisäministeriön Palaajat -raportissa annetaan ohjeita viranomaisten väliselle yhteistyölle vierastaistelijailmiön hoitamisessa (Sisäministeriö 2017). Useat haastateltavat mainitsivat raportin lähteeksi, josta selviää miten ilmiötä hoidetaan. Erityisen tärkeäksi koettiin Palaajat -toimintamallin toteutus *paikallistasolla*. Raportti selkeyttää roolijakoa ja tuo esiin myös kansalaisjärjestöjen roolia ilmiön hoitamisessa. Kuitenkin toimintatapojen viemisessä kuntatasolle havaittiin haasteita haastatteluissa. Kuntatasolla kuvataan juuri paikallispoliisin ja sosiaalitoimen työtä, jossa vierastaistelijoiden aiheuttamaa turvallisuusriskaa hoidetaan tarjoamalla muun muassa sosiaalista tukea traumojen hoitamiseksi. Ongelmia kuntatasolla muodosti tiedonpuute, välinpitämättömyys ja ajatus, että se ei kosketa omaa toimialaa. Yhteistyö paikallistasolla kaupunkien sisällä eri toimijoiden välillä koetaan toimivaksi ja se on organisoitu järkevällä tavalla. Kuitenkin jos kunta ei tiedä, että alueella on taistelualueelta palanneita, tekee tämä erilaiset tukitoimet, liittyen sosiaalitoimeen ja turvallisuuteen, mahdottomiksi.

”Mutta kuntahan jotenkin Suomessa (on vähän mukana), tämä on poikkeuksellista, sillä monessa Euroopan maassa kunta on paljon enemmän mukana. Varsinkin aluksi kunnan näkemys oli, että ei kuulu meille vaan on poliisin asia. -- Niin kunta sitten pikku hiljaa on alkanut havahtumaan tähän (omaan rooliinsa), ja meillä on olemassa lainsäädäntökin, että minkä perusteella me pystytään antamaan tietoa kunnille näistä henkilöistä.”

”Sitten tietysti kun toimitaan, voisin väittää, että meillä voi aivan hyvin olla poliisilaitoksia, joiden alueelle on palannut näitä vierastaistelijaita ilman, että nämä poliisilaitokset tietävät asiasta yhtään mitään. Ja silloin tietysti jos sinä et lähtökohtaisesti edes saa tietoa siitä, että sinun alueella on joku tämän tyyppinen henkilö, ja vaikka sinä osaisit tehdä järkeviä toimia yhteistyössä muiden kanssa sen asian ympärillä, niin mitä sitten teet. Pahimmillaan se menee niin, että sitten osaamaton ihminen omalla toiminnallaan lisää niitä potentiaalisia riskejä, jotka muuten ei olisi realisoitumassa.”

Moniviranomaisyhteistyömalli, jota Palaajat -toimintamalli myös edustaa, nähtiin Suomen vahvuutena. Yhteistyömalli koettiin välttämättömänä ilmiöön vastaamisessa. Suomessa kansalaisyhteiskunta, kuten järjestöt ja muslimiyhteisöt, ovat otettu vahvasti mukaan vierastaistelijailmiöön liittyvään työhön. Varautumisessa on ensin otettu huomioon eri toimijoiden tietoisuuden lisääminen ilmiöstä ja sen jälkeen on ryhdytty konkreettisiin toimiin eri hallinnonaloilla. Työtä terrorismin torjunnassa on totuttu tekemään poikkihallinnollisissa työryhmissä, kuten terrorismin torjunnan yhteistyöryhmässä, jossa on yli 20 toimijaa eri organisaatioista. Yhteistyöryhmässä koordinoidaan viranomaisyhteistyötä ja varautumistoimija terrorismiin liittyvissä kysymyksissä. Yhteistyöryhmä koordinoi kansallisen terrorismin torjunnan strategian toimeenpanoa. (Sisäministeriö 2013.) Sisäministeriö on julkaissut kolme kansallista terrorismin torjunnan strategiaa, joista viimeisimmän vuonna 2018. Strategia avaa toimintaa viestien eri viranomaisille ja kansalaisille. Väkivaltaisen ekstremismiin liittyvä työ kuvastaa hyvin kuinka monitahoisesta ongelmasta on kyse (ks. esim. Sisäministeriö 2018). Ongelman ratkaisu vaatii monitahoista yhteistyötä koskettaen niin turvallisuutta kuin sosiaalista puolta. Väkivaltaisen ekstremismin

työryhmä on laatinut lastensuojelunkäsikirjaan ohjeita, jotta lastensuojelunviranomaisen tietäisi miten toimia jos epäilee, että lasta ollaan viemässä konfliktialueelle. Useat haastateltavat kertoivat, että Suomi on saanut kiitosta kansainvälisillä foorumeilla viranomaisten välisestä yhteistyömallista ja siitä, miten kolmas sektori on otettu toimintaan mukaan.

”Me jouduttiin siinä alkuvaiheessa tekemään hirveästi työtä, että me saatiin nämä opettajat ja sosiaalityöntekijät, lastensuojelu ja kaikki nämä tähän rinnalle mukaan. Sitten me tehtiin työtä paljon myös muslimiyhteisöjen kanssa. Siinä oli tärkeää se, että me koko ajan vietiin viestiä eteenpäin, että tämä on meidän yhteinen ongelma. Eniten tästä itse asiassa kärsii muslimiyhteisöt, jossa terroristiset järjestöt rekrytoivat niiden nuoria ja muita perheenjäseniä mukaan tällaiseen toimintaan, mikä on erittäin vaarallista ja vahingollista.”

”Samoin meitä pyydetään hyvin monesti eri kansainvälisillä foorumeilla kertomaan meidän ennalta estävästä toiminnasta ja nimenomaan se saa kiitosta, että siinä on tällainen kokonaisvaltainen hallinnollinen lähestymistapa eli siinä otetaan työhön mukaan eri viranomaiset, kansalaisyhteiskunta ja niin poispäin. -- EU puolella huomaa, että esimerkiksi jossain maissa halutaan pitää aika lailla erillään viranomaistoiminta ja kansalaisyhteiskunta ja joissakin maissa nämä voi olla jopa vähän kuin vastakkain ja ei luota toisiinsa.”

Yhteistyön merkitys korostuu viheliäisiä ongelmia ratkaistaessa. Moniulotteiseen ongelmaan tulee vastata eri organisaatioiden välisellä yhteistyöllä, koska kukaan ei pysty yksin ratkaisemaan viheliäistä ongelmaa. Viheliäisen ongelman potentiaalisten ratkaisujen lukumäärää ei tiedetä. Ratkaisuvaihtoehtojen etsimisessä auttaa se, että eri organisaatiot ovat mukana rakentamassa ratkaisuja, koska silloin pystytään ottamaan huomioon paljon laajempi kokonaiskuva ongelman luonteesta. Yhteistyön tärkein anti on helpottaa ongelman luonteen määrittelyä.

5.1.2. Keinot ilmiön ratkaisemisessa

Tärkeimpinä keinoina vierastaistelijailmiöön vastaamisessa haastateltavat kokivat *lainsäädännön* ja *moniviranomaisyhteistyömallin*. Johdannossa esitetty Suomen rikoslainsäädännön luku 34a terrorismirikoksista sai lisäyksiä liittyen vierastaistelijailmiöön vuonna 2016, jolloin matkustaminen terrorismirikosta tekemistä varten kriminalisoitiin. Laki on helpottanut viranomaisten työtä, mutta ongelmana on, että melkein kaikki alueelle menneet ovat matkustaneet ennen lain voimaan tuloa. Lainsäädäntöä tarkastellaan jatkuvasti, jotta se ei jättäisi huomioimatta keinoja osallistua terroristiseen toimintaan.

Vuonna 2018 terrorismilainsäädäntöä muutettiin hieman ja siinä kriminalisoitiin myös terrorismirikoksen tekemisen tarkoituksessa toissuuntainen matkustaminen, eli matkustaminen takaisin lähtömaahan, tässä tapauksessa Suomeen. Eli laki muokattiin laajemmaksi, koska siinä kriminalisoitiin matkustaminen molempiin suuntiin. Haastatteluissa lainsäädännön mahdolliseksi kehitystarpeiksi koettiin tarkastelu mahdollistaako laki joitain järjestöjen toimintaan osallistumisen muotoja. Pitäisikö matkustaminen kieltää joillekin tietyille alueille, jolloin näytön hankkiminen rikoksen tekijää vastaan olisi helpompaa? Poliisilla voi olla myös tiedonhankintaan liittyviä kehitystarpeita. Vaikka matkustaminen terroristisessa tarkoituksessa on kriminalisoitu, ei siitä ole apua, jos henkilöitä, jotka sitä tekevät ei pystytä tunnistamaan.

Tiedustelu on yksi tärkeimpiä keinoja vastata vierastaistelijailmiöön ja yleisesti terroristisiin rikoksiin. Suomessa Suojelupoliisi vastaa tiedustelusta. Kesäkuussa 2019 voimaan tulleen uuden siviilitiedustelulainsäädännön voimin Suojelupoliisi pystyy toimimaan tietyin edellytyksin myös ulkomailla. Tiedustelun avulla voidaan ennaltaehkäistä mahdollisia rikoksia ja myös hankkia näyttöä paremmin rikossyytteitä varten. Suojelupoliisin rooli tuottaa tietoa muille viranomaisille nousee keskeiseen asemaan.

Moniviranomaisyhteistyömalli korostuu entisestään, koska kukaan ei voi ratkaista ongelmaa yksin, vaan siihen tarvitaan laajasti eri viranomaisten osaamista ja yhteistyötä. Lähtien ennaltaehkäisevästä toiminnasta, jossa radikalisoitumista pyritään ehkäisemään tai jo radikalisoitunutta henkilöä pääsemään irti radikalisoitumisen kierteestä. Tämä työ vaatii ensinnäkin sen, että nämä henkilöt

kyetään löytämään ja että heille pystytään tarjoamaan oikeanlaista tukea. Haastateltavat nostivat esille erityisesti Kirkon ulkomaanavun Reach out -hankkeen, jossa lisätään viranomaisten ja uskonnollisten toimijoiden välistä yhteistyötä väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisemiseksi. Lisäksi monissa haastatteluissa nousi esiin poliisin koordinoima Ankkuritoiminta, jossa moniammatillisesti pyritään ennalta estämään rikoksia. Ankkuritoiminta voidaan nähdä sekä keinona ilmiön hoitamisessa sekä myös haasteena, johtuen siitä miten Ankkuri käytännössä on kytketty ilmiön hoitamiseen. Ankkuritoimintaa käsitellään enemmän seuraavassa luvussa.

Poliisissa on totuttu työskentelemään traumatisoituneiden henkilöiden kanssa. Työ vierastaistelijoiden parissa on samankaltaista, kuin työ esimerkiksi potentiaalisten kouluampujien kanssa. Henkilöistä, jotka aiheuttavat turvallisuushuolta aiheuttavina henkilöinä, oli kyseessä vierastaistelija tai potentiaalinen kouluampuja. Poliisin työtä helpottaa hierarkkinen organisaatorakenne, jolloin vierastaistelijailmiö näyttäytyy yhtenä hoidettavana asiana muiden joukossa. Eräs haastateltava pohti, että vierastaistelijailmiötä olisi paljon hankalampi viedä esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alaan, missä ei ole samankaltaista johdettua rakennetta. Toimintatavat voivat kuvastaa sitä, että vierastaistelijailmiön hoitamiseen ei tarvita uusia keinoja, vaan se pystytään hoitamaan vanhojen keinojen kautta, kuten käyttämällä samankaltaisia malleja kuin muihin potentiaalisesti vakavan uhan aiheuttaviin henkilöihin käytetään. Vaikka poliisilla on merkittävä rooli ilmiön hoitamisessa, ei sitä tule kuitenkaan korostaa merkittäväksi osaksi poliisin työtä, koska se ei ole kovinkaan työllistävää erään haastateltavan mukaan.

”Sitten kuitenkin ilmiöstä tai vierastaistelijapalaaajista jos puhutaan, niin se poliisin rooli Suomenkin maassa voi olla hyvin minimaalinen, jos he eivät täällä syyllisty mihinkään. Sitten se vastuu on varsin usein muilla viranomaisilla ja poliisi tukee vaikka Ankkuritoiminnan kautta.”

”No joo, ei kovin suuri, mutta sinänsä tietysti ihan tärkeä (tehtävä poliisille). Jos tärkeyttä arvioidaan myös sitä kautta, että kuinka suuri huomio, kuinka paljon työpanosta se puoleensa vetää, niin sen jälkeen voidaan tietysti keskustella tärkeydestä erikseen. Jos nyt lähdetään

kuitenkin siitä, että kyllä se on meille ihan tärkeä asia, mutta ei tosiaan erityisen työllistävä.”

Muutamit haastateltavat nostivat esille *tietoisuuden lisäämisen* keinona ehkäistä konfliktialueille matkustamista. Mediassa on uutisoitu hyvin laajasti vierastaistelijailmiöstä. Uutisoinnissa on myös tuotu esille alueelle matkustaneiden pettymistä kalifaattiin, koska se ei täyttänyt kaikkien odotuksia puhtaasta islamilaisesta valtiosta. Median uutisointi on voinut vaikuttaa matkustuspäätöksiin rohkaisevasti sekä myös päätöksiin olla lähtemättä.

Haastateltavat näkevät *kansainvälisen yhteistyön* välttämättömäksi vierastaistelijailmiön ongelmien ratkaisemisessa, koska kyseessä on rajat ylittävä toiminta. Tärkeimmäksi areenaksi koetaan toiminta EU:ssa, mutta myös muita areenoita, kuten YK:ta ja sen kautta tapahtuvaa yhteistyötä kolmansien maiden kanssa korostettiin. Haastateltavat kokivat, että vierastaistelijailmiö on lisännyt yhteistyötä eri maiden välillä, koska varsinkin Isisiin kohdistunut liikkuvuus kosketti niin monia eri maita. Muutamit haastateltavat nostivat esille, että terrorismiin ja vierastaistelijailmiöön vastatakseen tulisi vahvistaa kehitysyhteistyöllä kolmansien maiden, juuri Lähi-idän ja Afrikan maiden, tilannetta, jotta terrorismi ei enää houkuttelisi ihmisiä niin paljon. Terrorismi on suuri uhka Lähi-idässä ja Afrikassa, toki myös Aasiassa ja muualla maailmalla, mutta Lähi-idän ja Afrikan konfliktiherkät olosuhteet helpottavat terrorismijärjestöjen voimakasta kasvua. Yksi haastateltava myös totesi, ettei terrorismia voida kitkeä, koska Suomi ei pysty vaikuttamaan edellä mainittujen alueiden elinoloihin.

Kansainvälisen tason keinoina vierastaistelijailmiön kitkemiseksi esiintyi haastattelussa niin kovia ja kuin pehmeitä keinoja. Kovia keinoja ovat aseelliset iskut strategisiin kohteisiin ja henkilöihin. Pehmeitä keinoja ovat matkustajatietojen käsittely, tietojen vaihto, tiedustelutiedon vaihto, hyvien käytänteiden jakaminen ja erilaiset tietojärjestelmät. Matkustajatietojen käsittelyyn on EU-alueella olemassa erilaisia järjestelmiä, kuten PNR (passenger name record) matkustajatiedoista, Schengenin tietojärjestelmä, jonne tehdään kuulutuksia vierastaistelijoista ja API-tiedot (advance passenger information). Tietojen vaihdossa merkittävässä asemassa on tietojen vaihto ilmiöstä,

vierastaistelijoista henkilöinä sekä näiden ihmisten liikkeistä. Tietojen vaihtoa tapahtuu erään haastateltavan mukaan niin paljon, että sitä hukkuu massaan.

Hyvien käytänteiden vaihto nousi tärkeäksi kansainvälisen tason yhteistyöksi monessa haastattelussa. Varsinkin, koska EU-alueella pystyy vapaasti liikkumaan, on tärkeää, että maat tekevät yhteistyötä ja jakavat toimivia käytäntöjä, jotta koko EU-alueen turvallisuus kyetään takaamaan. Tärkeitä järjestöjä ilmiön hoitamisessa ovat Europol ja Interpol, jotka jakavat tärkeitä tietoja ja tukevat poliisin työtä. Kansainvälinen yhteistyö auttaa myös valtioita saamaan todisteita alueella tapahtuneista rikoksista, mikä helpottaa syyttäjien työtä. Kuitenkin todisteiden tai tiedon saaminen alueelta näyttäytyy hankalana haastatteluiden perusteella. Tiedusteluyhteistyö on rajattu EU:n mandaatin ulkopuolelle, mutta haastateltavan mukaan sitä hoidetaan EU-rakenteiden ulkopuolella. EU:lla ja YK:lla on myös toimintasuunnitelmia väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn ja ne tukevat jäsenmaitaan näissä toimissa. On syytä nostaa esille myös, että EU:lla on terrorismiin liittyviä direktiivejä ja YK:n turvallisuusneuvostolla päätöslauselmia, jotka ovat jäsenvaltioita sitovia.

Viheliäinen ongelma on aina uniikki, eikä sen ratkaisemiseen pysty käyttämään valmiita ratkaisumalleja. Kaiken kaikkiaan vierastaistelijailmiöön vastaamisen työkalut ovat osiltaan hyvin samoja, kuin mihin vain rikolliseen toimintaan vastaamiseksi käytettävät keinot. Vierastaistelijailmiö on niin monimutkainen, että vaikka siihen käytetään samoja keinoja kuin muun rikollisen toiminnan estämisessä, on siihen jouduttu keksimään ja soveltamaan uusia keinoja. Kuitenkaan mitään täydellistä keinoja poistaa kokonaan tämän kaltainen rikollinen toiminta ei ole olemassa.

”Elikkä siihen voidaan käyttää hyvin paljon erilaisia olemassa olevia viranomaisten työkaluja mitä käytetään mihin tahansa laittomaan toimintaan tai siis tällaisiin ilmiöihin.”

”Minä luulen, että semmoisia täydellisiä keinoja minkään turvallisuusongelman ratkaisuun ei ole olemassa, että sinne jää aina niitä inhimillisiä kohtia, jotka mahdollistavat (rikoksen) tai haavoittuvuuksia.”

5.1.3. Haasteet

Haastateltavat kokivat *lainsäädännön* yhtenä merkittävämpänä keinona vastata vierastaistelija-ilmiöön, samalla se on myös aiheuttanut haasteita monen viranomaisen työhön. Eräs haastateltava totesi, että miten voi vastata johonkin, jos se ei ole säädetty laissa rangaistavaksi teoksi. Syyskuussa 2014 YK:n turvallisuusneuvoston sitova päätöslauselma velvoitti jäsenmaat kriminalisoimaan matkustamisen terrorismirikoksen tekemistä varten. EU:ssa tehtiin vuonna 2015 terrorismirikosdirektiiviä koskeva ehdotus, jossa oli laajempi kriminalisointi, kuin turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa. Tämä aiheutti hallituksen ja virkamiesten kesken pohdintaa siitä, kumpaa lähdetään toteuttamaan. Tässä vaiheessa EU-direktiiviä ei oltu vielä hyväksytty. Pohdinnan jälkeen Suomessa päätettiin ensin toteuttaa turvallisuusneuvoston suppeampi kriminalisointi ja muokata lainsäädäntöä, kun EU-direktiivi astuu voimaan.

”Tässä kyseisessä prosessissa kesti tavallaan, että saatiin vasta 1.12.2016 voimaan se alkuperäinen matkustamisrikosta koskeva säädös, niin siinä aiheutti epävarmuustekijöitä, kun tuli se direktiiviehdotus, jossa sitten tavallaan kriminalisoimisvelvoite oli laajempi, kuin mitä siinä turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa. Jouduttiin vähän miettimään, että lähdetäänkö Suomessakin suoraan valmistelemaan sellaista laajempaa kriminalisointia, vaikka direktiivi ei ole vielä valmis. Mutta päädyttiin sitten siihen, että tehdään sen turvallisuusneuvoston päätöslauselman mukainen (kriminalisointi) ja sitten direktiivin myötä laajennetaan, eli muutetaan sitä tiettyä pykälää. Että tavallaan tämänkin tyyppiset asiat saattavat sitten vaikuttaa lainsäädäntöprosessiin ulkopuolelta, että joku tällainen kysymys herättää pohdintaa ja edellyttää arviointia.”

Monet haastateltavat nostivat esille miten lainsäädäntötyö on hidasta ja tässä kyseisessä tapauksessa tullut jälkijunassa. Suomessa lainsäädäntöesityksistä järjestetään lausuntokierroksia ennen kun niistä tehdään hallituksen esitys. Lisäksi aikaa vie, kun esitykset tulee kääntää ruotsiksi. Haastateltava kertoi käännöstyönkin kestävän jopa kaksi kuukautta. Turvallisuusneuvoston päätöslauselman jälkeen lain voimaan tulo kesti reilut kaksi vuotta. Se kuvastaa, ettei sitä ole hätiköity nopeasti läpi ja lisäksi miten muut muuttajat ovat

vaikuttaneet etenemisprosessiin. YK:n seurantaraportissa nostettiin esille myös Suomen lainsäädännön verkkaisuus. Eräässä haastattelussa kritiikkiä sai osakseen se, että Suomessa lainsäädäntötyötä tehdään liikaa lainsäädännön sisältä katsottuna eikä siitä näkökulmasta miten sitä käytännössä voidaan soveltaa, mikä aiheuttaa tehottomuutta.

”Meillä on Suomessa sellainen perinteinen ajattelu, oikeusministeriöhän vastaa tästä lainsäädännöstä, että tavallaan kun oikein valtiona ja rauhassa toimitaan, niin tulee hyvää jälkeä. Mutta eihän sitten tule jos on saatava nopeasti jokin lainsäädäntö, niin kuin esimerkiksi tämä matkustaminen terroristisessa tarkoituksessa. Niin eihän siinä sellainen maltti ja rauhallisuus, että katsotaan miten asiat kehittyy, niin ei se siinä ollut ollenkaan hyödyksi. Minä en tykkää siitä lainsäädäntökeskustelusta siinä mielessä, että sitä pyöritellään ja vatuloidaan koko ajan.”

Lainsäädännön tarkastelussa nostettiin esille se, että Suomessa on annettu vain yksi tuomio terrorismirikoksesta. Haastateltavat toivat esille hankaluuden tunnistaa alueelle lähteneet henkilöt. Kaikkia lähtijöitä ei välttämättä ole onnistuttu tunnistamaan, joten julkisuudessa esitetty luku 80 lähteneestä on todellisuudessa hieman suurempi. Tämä kuvastaa miten hankalaa viranomaisten oli saada tietoa alueelta. Haastateltavat toivat esille, ettei tuomioiden saaminen ole päämäärä, mutta silti tuomioiden pieni lukumäärä herätti kummastusta. Esimerkkinä nostettiin esille Norja, jossa on Suomeen verrattuna samankaltainen terrorismilainsäädäntö ja tilanne lähteneiden osalta, mutta siellä on kuitenkin jo noin kaksikymmentä tuomiota terrorismirikoksista. Ongelma kuitenkin kuvastaa vahvemmin rikosprosessin toimivuutta, koska kynnys nostaa syytteitä ulkomailla tehdyistä rikoksista on korkea. Esiselvittelyn perusteella syyttäjä päättää nostetaanko syyte ja käynnistetäänkö tutkinta. Esitutkinnassa poliisilla on laajemmat keinot käytössä. Haastateltavan mukaan tällä hetkellä tarkastellaan, miten järjestelmästä saataisiin tehokkaampi ja rikokseen syyllistyneet paremmin vastuuseen teoistaan. Rikosprosessin toimivuuteen ei keskitytä tutkimuksessa enempää, koska tutkinnoista vastaa Keskusrikospoliisi ja yrityksistä huolimatta heiltä ei saatu haastattelua.

Yhtenä haasteena ilmiöön vastaamisessa nousi esille *resurssit*. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että resursseja voisi olla enemmän, mutta he ovat tottuneet toimimaan käytössä olevilla resursseilla ja saavat niillä työnsä tehtyä tiettyyn pisteeseen saakka. Suomen EU-puheenjohtajakausi vaati enemmän työpanosta kuin normaalisti, ja lisäksi Syyrian ja al-Holin tilanne on edellyttänyt nopeasti ylimääräisiä toimeksiantoja ja kokouksia ulkomailla. Haastateltavat olivat samaa mieltä, että sitä enemmän pystytään tekemään mitä enemmän resursseja on, vaikka esimerkiksi ennalta estävän toiminnan saralla.

Ihmisten saaminen pois väkivaltaisen radikalismien aatemaailmasta ja alueelta palanneiden traumojen hoito vaatii resursseja. Jos ajatellaan al-Holin leirillä olevia lapsia, paras toimintamalli tutkijoiden ja viranomaisten mukaan, olisi ollut tuoda heidät heti takaisin Suomeen, jotta radikalisoitumiseen olisi kyetty puuttumaan mahdollisimman aikaisin. Al-Holista on saatu humanitaaristen toimijoiden kautta tietoa, että osa lapsista on jo äärimmäisen radikalisoituneita ja hyvin traumatisoituneita. Jotta heidät saadaan takaisin osaksi yhteiskuntaa, vaatii se paljon tukevia toimia viranomaisilta. Tilannetta ei helpota se, että resurssit eivät välttämättä riitä kunnolliseen hoitoon esimerkiksi lastensuojelussa.

”Ihan jos ajattelee lastensuojelua, niin sehän on ylikuormitettu jo valmiiksi, niin pystytäänkö siellä antamaan pitkäjänteisesti usean vuoden aikana tehostettua tukea. Ja sama koskee kaikkia muitakin tässä. Kun meillä on vuosikausia vedetty, voi sanoa kymmenen vuotta, lainausmerkeissä ”tehostettu toimintaa”, mutta käytännössä se on tarkoittanut sitä, että viranomaisten resursseja on koko ajan vedetty tiukemmalle ja tiukemmalle. Varmaan saattaa käydä niin, että meillä ei ole mahdollisuutta resurssinäkökulmasta hoitaa tällaisia vaativampia tapauksia.”

Suurimpana haasteena resurssien ympärillä on osaaminen. Vaikka resursseja olisi, silti ei välttämättä ole riittävästi oikeanlaista henkilökuntaa kohtaamaan näitä ihmisiä paikallistasolla. Vaikka paikallistoimijat ovat tottuneet kohtaamaan ja hoitamaan traumatisoituneita ihmisiä, on vierastaistelijailmiö kuitenkin omanlaisensa, eikä mitenkään arkinen työtehtävä. Eräs haastateltava kuvasi ongelmaa ajankohtaisella esimerkillä koronaviruksen hoitamisessa, kun puhutaan tehohoito paikoista, onko Suomessa riittävästi sairaanhoitajia, jotka osaavat

käyttää tehohoitolaitteita, joita tarvitaan. Sairaanhoidtajia on riittävästi, mutta ovatko he oikeanlaisia vai tarvitseeko heitä kouluttaa käyttämään tehohoitolaitteita. Sama koskee poliisin työntekijöitä, jotka käsittelevät vierastaistelijailmiötä työssään.

”Onko meillä ollut kaikissa poliisilaitoksissa asettaa tähän henkilöitä, jotka ylipäättään ovat voineet perehtyä asiaan sillä tarkkuudella mistä tässä on kysymys. Ja ymmärtää ne todelliset riskit, joita tähän liittyy ja erottaa ne sitten taas niistä kuvitteellisista riskeistä, joita helposti saa jostain lehtien palstoilta luettua.”

Haastateltavat nostivat esiin Suomen *Ankkuritoiminnan*, jossa moni ammatillisesti pystytään toimimaan radikalisoituneiden ihmisten kanssa. Haastateltavat toivat esille, miten juuri Ankkurimalli on saanut kiitosta kansainvälistä tasoa myöden. Mallissa jokainen tapaus käsitellään yksilönä ja pyritään etsimään juuri yksilön tilanteeseen parhaat keinot toimia. Vaikka Ankkuritoimintaa on keuhuttu paljon ja nostettu varsinkin ylätasoin virkamiesten parissa tärkeäksi malliksi ilmiön hoitamisessa, kuitenkin paikallistasolla sen merkitys on jäänyt pieneksi. Erään haastateltavan mukaan Ankkuria ei ole todellisuudessa kaikissa kunnissa edes kytketty tämän ilmiön hoitamiseen. Hänen mukaansa Ankkuritoiminta mainittiin vierastaistelijailmiön yhteydessä, koska se oli ainoa yhteistyörakenne, jossa toimii useita eri alojen viranomaisia. Ankkuritoiminnassa yhteisessä työryhmässä on mielenterveyden, sosiaalityön ja turvallisuuden toimijoita. Rakenteen puolesta Ankkuri voisi olla hyvinkin toimiva malli ilmiön haasteiden käsittelyyn.

”Nyt sitten se kuitenkin mitä puhuttiin aiemmin siitä laadullisesta osaamisesta, niin meidän ankkuriosajat ovat tyypillisesti ihmisiä, joiden osaamisavaruus keskittyy enemmän työskentelyyn nuorten kanssa, jolloin voidaan kysyä, että onko esimerkiksi sosiaalityön ammattilainen, joka on ammattilainen nuorten kanssa, niin onko se lainkaan oikea sosiaalityön edustaja toimimaan tässä vierastaistelijailmiössä. Ja itse olisin jopa sitä mieltä, että ei ole. Meidän pitäisi synnyttää Ankkurin kaltaisia yhteistyörakenteita, joilla sitten vastattaisiin näihin ongelmakenttiin. Mutta koska mitään muuta yhteistyörakennetta ei ollut ja ihmiset kaipasivat vastauksia siitä, että

miten nämä asiat hoidetaan, niin minun nähdäkseni tämä Ankkurityö tuli enemmän sen takia kytkettyä tähän ilmiöön.”

”Kuitenkin tähän vierastaistelijailmiöön liittyen se Ankkurin rooli on jäänyt paljon vähäisemmäksi kuin mitä sitä julkisuudessa on tarjottu. Ja itse asiassa ne tekijät tämän ilmiön ympärillä on löydetty ihmisistä, joilla se valmius on parempi näiden henkilökohtaisten ominaisuuksien ja osaamisen tähden käsitellä tämän tyyppisiä ilmiöitä.”

Haasteita aiheuttaa myös tutkitun *tiedon puute*. Resurssien puutteen johdosta valtiohallinto ei ole pystynyt kustantamaan riittävästi akateemisia tutkimuksia. Tavoitteena on saada rahoitettua lisää akateemista tutkimusta. Tutkimusta kaivataan erityisesti siitä, että miksi Suomesta lähti niin paljon naisia ja tyttöjä Syyrian ja Irakin alueelle. Tiedon puutteeseen liittyy myös alueelta saatavan tiedon vähäinen määrä, joka hankaloittaa syytteiden nostamista.

Lisähaasteita ilmiön käsittelyssä on aiheuttanut *median* laaja kiinnostus aiheesta. Ensimmäinen uutinen alueelle lähteneestä suomalaisesta julkaistiin vuonna 2014, jonka jälkeen uutisointi on ollut tiivistä aina Isisin kalifaatin hajoamisen ja al-Holin leirin perustamiseen asti. Haastatteluissa nousi esiin, että laajan uutisoinnin takia jokainen suomalainen tietää vierastaistelijailmiöstä ja jokaisella on myös mielipide asiasta, koska ilmiö herättää vahvoja tunteita. Julkinen keskustelu on voinut saada aikaan mittakaavaa vääristymän ilmiön laajuudesta, vaikka voidaan ajatella, että Suomesta lähteneiden ja palanneiden määrä on pieni verrattuna johonkin muuhun turvallisuushkaan. Median laaja uutisointi herätti kansalaisissa pelon tunnetta, jolloin pienestä turvallisuushuolesta tulikin isompi ongelma kuin se on. Terrori-iskuilla on aina laajemmat vaikutukset yhteiskuntaan, kuin vain iskussa kuolleiden henkilöiden lukumäärä. Uutisointi on osaltaan voinut vaikuttaa siihen, että kaikkia alueelta palaavia pidetään potentiaalisina terroristeina. Heidän on pelätty toteuttavan Suomessa terrori-isku, esimerkiksi johonkin kristinuskonnolliseen tilaisuuteen.

”Ja sitten meillä tiedusteluorganit huolestu siitä, minkälaisen uhan he aiheuttavat palatessaan tänne lähtömaihinsa. -- Se herätti joissakin vähän hilpeyttä, että mikä tekee sitten näistä muutamasta kymmenestä jotenkin niin paljon mielenkiintoisemman kuin nämä 10 000, jotka

sieltä alueelta on tänne tullut toisen menettelyn kautta. Ja nythän me voidaan tietysti lopputulos todeta jo tietyiltä osilta, al-Holin leirillä on vielä ihmisiä, mutta eipähän meillä ole sota tänne syttynyt tai pommit räjähdellyt näiden ihmisten toimesta. Mutta se oli poliittisesti arka aihe ja se vaati sitä kautta huomiota ja erilaisia suunnitelmia, joita tehtiin.”

Vaikka osa Syyrian ja Irakin alueelle matkustaneista oli kantasuomalaisia, oli joukossa myös maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Maahanmuuttovirastolla on merkittävä rooli, jotta maahanmuuttovirkailijat pystyvät varmistamaan Suomeen turvapaikanhakijoina tulevien taustat. Jos oleskeluluvan Suomessa saa henkilöitä, joilla on rikollinen tausta, voi tämä aiheuttaa haasteita seuraavien viranomaisten, kuten poliisin toimintaan, koska he voivat mahdollisesti jatkaa rikollista toimintaa Suomessa. Osalla turvapaikanhakijoista on esittää asiakirjoja, kuten henkilöllisyystodistus, mutta osalla niitä ei ole. Tämä tekee tunnistamisprosessista hankalampaa. Maahanmuuttoviraston työkalut alkaa selvittää henkilön koko matkustushistoria hänen elämänsä varrelta, ovat hyvin rajalliset, tai sellaisia keinoja ei ole edes olemassa.

Naisten kohdalla näytön hankkiminen vierastaistelijataustasta on vielä hankalampaa, kuin miesten kohdalla. Naisten on helpompi saada oleskelulupa Suomeen, koska he ovat haastateltavan mukaan yleisesti haavoittuvammassa asemassa, jos vaikka jäävät miehen kuoltua yksin tietyille alueille. Lisäresurssit voisivat auttaa henkilön tunnistamisprosessissa, koska sitten taustojen selvittämiseen olisi käytettävissä enemmän aikaa. Suuren turvapaikkahakusuman aikana vuonna 2015 Suomessa turvapaikkapuhuttelut olivat Euroopassa pisimmästä päästä.

Maahanmuuttovirastossa on poistettu joitakin kymmeniä oleskelulupia henkilöiltä, jotka ovat lähteneet alueelle taistelemaan. Peruuttamisvaiheessa ei välttämättä ole ollut tiedossa missä alueella tai minkä osapuolen riveihin he ovat alueelle hakeutuneet. Vierastaistelijailmiö ymmärretään Maahanmuuttovirastossa siinä mielessä laajemmin, viranomaiset ovat kiinnostuneet jos turvapaikanhakija on ollut osallisena missä tahansa aseellisessa konfliktissa. Viranomaisia kiinnostaa jos esimerkiksi iranilainen henkilö on mennyt Syyriaan taistelemaan ja sieltä sitten matkustaa Eurooppaan ja Suomeen.

Maahanmuuttoviraston keinot puuttua ilmiöön ovat rajalliset. Laissa ei ole määrätty, että oleskelulupa voitaisiin poistaa siksi, että henkilö on lähtenyt vierastaistelijaksi. Oleskeluluvan peruuttaminen vaatii, että henkilö on ollut poissa Suomesta kaksi vuotta. Tieto henkilön poistumisesta Suomesta tulee muiden virastojen, kuten Rajavartiolaitoksen tai Suojelupoliisin kautta. Vuonna 2019 tuli voimaan laki, jonka mukaan Suomen kansalaisuus voidaan poistaa henkilöltä, joka on tuomittu terroristisesta rikoksesta.

”No ehkä suuri puute on tosiaan se, että me emme hyvin monissa tapauksissa pysty selvittämään keitä ne ihmiset ovat. Jos me emme Suomeen tullessakaan pystytä selvittämään, että keitä he ovat, niin me emme pysty selvittämään, että ovatko he lähteneet sinne ja tehneet jotain. Ja jos ovat tehneet jotain ennen Suomeen tuloa tai tulevat Suomeen ja sitten lähtevät vierastaistelijaksi. Koska he saattavat toimia siellä kohde maassa ihan eri nimellä ja eri henkilöllisyydellä kuin täällä Suomessa toimivat.”

Yhdessä haastattelussa tuli esiin mielenkiintoinen näkemys siitä, mistä vierastaistelijoiden aiheuttama turvallisuusuhka syntyi. Haastateltavan mielipiteen mukaan kyseessä saattoi olla Suojelupoliisin tarve lisätä resurssejaan. Hänen mukaansa Supo tuotti sen kaltaista tietoa vierastaistelijailmiöstä, että jos Supon resursseja ei lisätä, voi vierastaistelijailmiö aiheuttaa hyvin haitallisia seurauksia yhteiskunnassa. Vierastaistelijailmiö ei ole kuitenkaan aiheuttanut Suomessa välitöntä turvallisuusuhkaa. Haastateltavat puhuivat siitä, että vierastaistelijailmiön aiheuttama uhka on potentiaalinen. Erityisesti tiedusteluviranomaisena Suojelupoliisi tuotti tietoa ilmiöstä ja sen aiheuttamasta uhasta. Jos tarkastelee Suojelupoliisin taloudellisia resursseja, vuonna 2013 budjetti oli 17,7 miljoonaa euroa, kun vuonna 2018 budjetti oli 44,2 miljoonaa euroa (Suojelupoliisi 2018, 20). Muut haastateltavat eivät tuoneet haastatteluissa esille mahdollista politiikkaa ilmiön taustalla.

”Suojelupoliisin kyky tuottaa sitä tietoa itse, niin se on varsin vaatimaton. Oli silloin ja on edelleen. -- Meillä oikein mitään faktaa tässä ole, mutta aina ovat asiat niin, että niistä joku hyötyy siitä, että joku asia käsitellään jonkunlaiseksi uhaksi ja kyllä tietysti nyt vaikka Suojelupoliisin resurssien lisäys, miten poliitikot on sinne rahaa

syttänyt. En minä tiedä onko se nyt sitten täysin hölmö ajatus ajatella, että tämän tyyppisten pelkojen ruokkiminen on vaikuttanut siihen, miten avokätisesti rahoitusta on tiettyyn toimintaan saatu.”

Kaiken kaikkiaan haastatteluissa esille tulleiksi haasteiksi voidaan nähdä liian myöhään tullut lainsäädäntö ja yleisesti lainsäädännön valmistelun hitaus, joka ei vastaa uusien nopeatempoisten ilmiöiden hoitamiseen. Resursseja voisi olla enemmän, mutta suuremmat puutteet näkyvät paikallistasolla ilmiön parissa työskentelevien henkilöiden osaamisessa. Media on nostanut ilmiötä esille laajasti, jolla vierastaistelijailmiön mittakaava on kasvanut, koska kansalaisten tietoisuus ilmiöstä on voinut lisätä turvattomuuden tunnetta.

Monipuoliset haasteet kuvaavat vierastaistelijailmiön kompleksisuutta. Monimutkaisen viheliäisen ongelman ratkaisu ei ole helppoa. Välillä haasteet voivat olla yllättäviä, koska aina ei tiedetä miten ilmiö kehittyy. Tutkitun tiedon tuottaminen korostuu, koska siten ilmiöstä voidaan saada kattavampi kuva, mikä helpottaa ilmiön ratkaisemisessa.

5.1.4. Tulokset

Haastatteluissa tuli selkeästi esille malli, jolla vierastaistelijailmiötä hoidetaan. *Yhteistyö* virastojen välillä on avainasemassa, koska kukaan ei pysty yksin ratkaisemaan ongelmaa. *Paikallistason* rooli korostuu, koska paikallistason toimijat ovat ne, jotka vierastaistelijat kohtaavat työssään. *Monipuoliset keinot* ilmiön ratkaisemiseksi tulivat selvästi esille, niin kansallisen kuin kansainvälisen tason toimet. Kansainväliset toimet pyrkivät enemmänkin koko ilmiön ratkaisemiseen, kun taas kansallisen tason toimet ottavat vahvasti huomioon myös yksilön. Keinot eivät juuri eroa keinoista, joita käytetään muunkin rikollisen toiminnan ehkäisyyn.

Haastatteluaineistosta nousi selvästi esille toiminnan ympärillä olevia *haasteita*. Lainsäädäntö on avainasemassa, kun ilmiöön puututaan. Jos lainsäädäntö tehdään liian myöhään, ei se jätä viranomaisille toimintamahdollisuuksia, koska he eivät voi puuttua mihinkään mikä ei ole Suomen lain vastaista. Resurssit nousivat esille, niitä voisi olla enemmän, jotta ilmiön ympärillä muun muassa väkivaltaisen ekstremismin parissa voitaisiin tehdä enemmän. Mielenkiintoista oli ajatus, että

resurssit eivät aina ole oikeanlaisia. Poliisilla ei välttämättä ole laittaa ammattitautaltaan oikeanlaista henkilöä kohtaamaan vierastaistelijaa tai väkivaltaisesti radikalisoitunutta henkilöä. Puutteet on huomioitu toiminnassa ja pyritty rakentamaan järjestelmät niin, että henkilöillä on oikeanlaista osaamista kohdata nämä ihmiset. Julkinen paine on ollut kohtalaisen suurta ja asettanut viranomaisten työlle lisäpaineita.

Tutkimuksessa on tarkoitus vastata kysymykseen: *millaisena Syyriaan ja Irakiin suuntautunut vierastaistelijailmiön käsittely näyttäytyy Suomen valtion viranomaisten työssä?* Voidaan todeta, että kukaan ei pysty yksin ratkaisemaan vierastaistelijailmiöön liittyviä ongelmia, vaan se vaatii monialaista yhteistyötä. Tämä yhteistyö toimii hyvin ja siinä on huomioitu myös kansalaisyhteiskunta. Ilmiön hoitaminen on organisoitu järkevällä tavalla. Voimakkaimmin ilmiön hoitamista ohjaa sisäministeriö. Paikallistasolla on suuri merkitys, mutta siellä saattaa kuitenkin olla myös haasteita osaamisen kanssa. Osaavat henkilöt ovat löytyneet muista yhteyksistä, kun Ankkuritoiminnan ympäriltä, ilmiön hoitamiseen. Huolestuttavaa on jos kaikki kunnat eivät tiedä, että heidän alueella on Isisin kalifaatista palanneita henkilöitä.

Lainsäädäntö on viranomaisten yksi tärkeimpiä työkaluja vastata ilmiön haasteisiin. Kuitenkin Isisiin liittyvässä ilmiössä siitä ei ole ollut paljon apua viranomaisten työssä, koska melkein kaikki matkustivat Syyrian ja Irakin alueelle ennen kuin laki matkustamisesta terrorismirikoksen tekoa varten saatiin voimaan. Nykyinen lainsäädäntötapa ei pysty reagoimaan vierastaistelijailmiön kaltaisiin nopeasti kehittyviin ja monitahoisiin ongelmiin. Ymmärrettävästi hyvän lainsäädännön valmistelu vie aikaa, mutta hyöty siitä haihtuu, jos se valmistuu auttamatta liian myöhään. Lainsäädäntöä pitäisi pystyä tekemään enemmän niin, että huomioidaan, mikä hyöty siitä on viranomaisten toimintaan.

Viranomaisten toiminnasta huomaa hyvin, että Isisiin suuntautunut vierastaistelijailmiö on tullut osittain yllätyksenä, vaikka alueelle suuntautuneesta liikkuvuudesta oli havaintoja jo aikaisessa vaiheessa. Ilmiön ainutlaatuiset piirteet yllättivät viranomaiset. Tämän voi nähdä siinä, että Suomessa piti rakentaa uudenlaisia järjestelmiä, jotta ilmiöön voidaan vastata. Vaikka järjestelmät saatiin luotua suhteellisen nopeasti, on niiden jalkauttaminen paikallistasolle vaatinut työtä, mikä ei välttämättä vielääkään ole täysin onnistunut.

Ongelma ei ole vielä täysin ratkaistu, koska osa alueelle matkustaneista on al-Holin leirillä. Nykyinen hallitus on tehnyt päätöksen, että lasten etu menee kaiken edelle ja heidät tullaan kotiuttamaan silläkin uhalla, että tämä tarkoittaisi myös naisten paluuta Suomeen. Tällä hetkellä tilanne kotiuttamisten kannalta ei näytä hyvältä, koska koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen takia toimet ovat keskeytetty toistaiseksi. Vasta kun loput suomalaiset palaavat kotimaahansa voivat viranomaiset hoitaa viimeisiä vierastaistelijailmiöön liittyviä työtehtäviä. Lasten traumojen hoito ja irti pääsy väkivaltaisesta radikalisoitumisesta tulee olemaan pitkä prosessi. Resurssit eivät välttämättä riitä monien vuosien pitkäjänteiseen työhön.

5.2. Viheliäinen ongelma?

Toinen tutkimuskysymys on: *näyttäytykö Syyriaan ja Irakiin suuntautunut vierastaistelijailmiö suomalaisissa viranomaisorganisaatioissa viheliäisenä ongelmana?* Tutkimuskysymystä tarkasteltaessa esiin nousivat ilmiön *ainutlaatuiset piirteet*, joina voidaan pitää ilmiön mittakaavaa, tehokasta propagandaa, naisten ja kokonaisten perheiden matkustamista alueelle ja al-Holin leiriä. Toisena teemana esiin nousi viranomaisten *toimet ilmiön ratkaisuun yksilö- ja ilmiötasolla*. Haastatteluista saatuja tuloksia käsitellään Conklinin esittämän teorian määritelmän mukaisesti.

5.2.1. Ainutlaatuiset piirteet

Conklinin viheliäisten ongelmien määritelmän neljännen kohdan mukaan viheliäinen ongelma on uniikki. Viheliäinen ongelma sisältää niin paljon ainutlaatuisia piirteitä, ettei ole olemassa kahta samanlaista viheliäistä ongelmaa. Haastateltavat ovat yhtä mieltä siitä, että vierastaistelijailmiö ei ole ainutlaatuinen, mutta ilmiö sisältää heidän mukaansa ainutlaatuisia piirteitä. Ilmiötä ei nähty ainutlaatuisena, koska Suomesta on aikaisemminkin matkustettu konfliktialueille ottaen osaa taisteluihin. Tutkimuksen aiemmissa osissa tuotiin esille, että Suomesta on aiemmin lähdetty muun muassa Afganistaniin. Suomesta on lähdetty taistelemaan myös Ukrainaan, mikä tuli ilmi haastatteluissa. Julkisuudessa ei ole esitetty lähteneiden lukumääriä, koska Suojelupoliisi ei koe Ukrainaan suuntautuvaa vierastaistelijuuutta samankaltaisena uhkakysymyksenä, kuin Syyrian

suuntautunutta. Tämä johtuu siitä, että Ukrainan konfliktiin ei liity terrorismi, kun taas Syyrian konfliktissa se on voimakkaasti läsnä. (Apu 2015.)

Ainutlaatuisena piirteenä haastatteluissa nousi esiin ilmiön *mittakaava*. Isis onnistui houkuttelemaan alueelleen ennen näkemättömän joukon ulkomaalaisia. Tämä joukko ei koostunut vain lähialueiden ihmisistä, vaan liikkuvuutta tapahtui hyvin laajasti globaalisti. Haastateltavat korostivat Euroopasta lähteneiden määrää, koska se vaikuttaa heidän mukaan suorasti Suomen niin kuin koko Euroopan turvallisuuteen. Yllätyksenä tullut mittakaava hankaloitti viranomaisten toimintaa, koska ilmiöön ei ymmärretty puuttua heti ja vasta jälkikäteen nähtiin, kuinka laajasta ilmiöstä oli kyse. Tämä hidasti viranomaisten toimintaa ja synnytti tarpeen rakentaa uusia järjestelmiä tämän kaltaisten ilmiöiden hoitamiseen. Mittakaava ei näy vain alueelle matkustaneiden lukumäärässä vaan koko Isisin toiminnassa, kalifaatin rakentamisessa. Islamistisen valtion rakentaminen on jihadistisen terrorismin päämäärä, mutta kukaan ei ole aikaisemmin onnistunut siinä kuten Isis.

”Eli ei se ollut todellakaan täysin vieras ilmiö, eikä (tunnistaminen) välttämättä olisi ollut hankalaa, mutta ehkä kuitenkin sen mittakaavan vuoksi, niin ei huomattu ajoissa tarttua siihen ilmiöön. Liikehdintää, jossa ihmiset todellakin väkivaltaisesti radikalisoituivat ja halusivat lähteä tällaisen terroristijärjestön toimintaan mukaan, niin siinä mittakaavassa.”

Ainutlaatuisena piirteenä voidaan pitää myös *propagandaa*, joka sekin oli aivan eri luokkaa, kuin vastaavissa ilmiöissä oli ennen nähty. Eräs haastateltava kuvasi, että Isisin propaganda meni ennennäkemättömälle tasolle, propagandan voidaan kuvata menneen jopa teatraaliselle tasolle. Teknologian kehityksen myötä Isis pystyi hyödyntämään propagandassaan uusia alustoja, kuten sosiaalista mediaa. Propagandan avulla Isis onnistui viestimään muslimeille, että kalifaatissa elämä on mahtavaa ja vain siellä pystyy elämään sopivaa elämää muslimina. Tämä lisäsi jaottelua länsi vastaan me, koska Isisin mukaan länsimaissa ei pysty koskaan elämään kunnollisena muslimina. Kuitenkaan monille elämä kalifaatissa ei ollut sitä mitä heille oli kerrottu, vaan sinne mentiin väärin kuvitelmien kanssa. Lisäksi propaganda uudistui valtavasti muihin konflikteihin verraten, eivätkä viranomaiset alussa pysyneet sen vauhdissa. Propaganda muutti muotoaan myös

ilmiön aikana sitä mukaa, mitä vaikeammaksi Isisin ylläpitämän kalifaatin tilanne muodostui.

”Daesh aiemmista toimijoista poiketen nimenomaan niiden se propaganda ja se millä he vaikuttivat tähän kalifaatin perustamisella ja sillä retoriikalla, se oli kuitenkin poikkeuksellista ja hyvin erilaista, vaikka al-Qaidaan ja niiden liittolaisiin verrattuna.”

”Ei siis pelkästään Suomi vaan kaikki maat oli liian hitaita. Me tunnistettiin ilmiö ja tartuttiin siihen, mutta sitten me ymmärrettiin liian hitaasti esimerkiksi sen propagandan merkitys. Isis uudisti propagandan ihan eri tasolle, niin me emme pysyneet siinä vauhdissa mukana.”

Uusi piirre ilmiössä oli, että alueelle ei matkustanut vain miehiä, vaan lisäksi runsaasti naisia ja kokonaisia perheitä. Naiset eivät vain matkustaneet alueelle, vaan myös heidän perinteisen roolinsa muutos näkyy viranomaisten työssä haastateltavien mukaan. Perinteisesti Lähi-idän alueen konflikteissa naisen rooli on ollut hoitaa koti ja kasvattaa lapsia. Suomessa viranomaiset ovat heti nähneet naiset myös aktiivisina toimijoina, eikä pelkkinä uhreina, jotka olisi höynäytetty matkustamaan alueelle. Kuitenkin ilmiön alkuvaiheissa Suomi havahtui hitaasti naisten muuttuneeseen rooliin, kuten muihinkin ilmiön ainutlaatuisiin piirteisiin, mittakaavaan ja propagandaan. Haastatteluissa nousi esille naisten rooli rekrytoinnissa ja propagandassa. Eräs haastateltava nosti esille tutkitun tiedon puutteen alueelle lähteneisiin suomalaisiin naisiin liittyen. Ei oikeastaan edes tiedetä, mitkä heidän motiivinsa olivat. Eräs haastateltava haluisi enemmän tutkittua tietoa naisten roolista, koska se on voinut hänen mukaansa tulla myös näkyvämmäksi sosiaalisen median takia, eikä sinällään olisi muuttunut sen aktiivisemmaksi kuin ennenkään.

Hitaus naisten muuttuneeseen rooliin ei koskettanut vain Suomea, vaan koko kansainvälistä areenaa. Kansainvälisellä tasolla naiset nähtiin konfliktin alussa uhreina ja vain miehet nähtiin todellisina vierastaistelijoina. Kuitenkin konfliktin edetessä tämä näkemys muuttui, naiset nähtiin myös aktiivisina toimijoina kansainvälisellä tasolla. Naisten uhrin asemaa ei puolla se, että esimerkiksi Suomesta lähteneet ovat hyvin erilaisista yhteiskuntaryhmistä; koulutettuja ja

kouluttamattomia. Suomessa viranomaiset näkevät tärkeänä roolina myös naisten tehtävän kasvattaa seuraavaa jihadistista sukupolvea, koska tämä on tärkeää terrorijärjestöjen tulevaisuuden kannalta.

”Joo näin minä olen ymmärtänyt, että meillä ei tavallaan niin kuin esimerkiksi tehdä eroa siinä, että me oltaisiin sitä mieltä, että esimerkiksi naiset siellä konfliktialueella olisi pelkästään uhreja. Vaan me nähdään, että naisilla voi olla ihan kaikenlaisia rooleja siellä konfliktialueella ja samoin sitten täällä kotimaan päässä. Kun taas ehkä jossain vaiheessa, ainakin kansainvälisellä sektorilla naiset nähtiin pelkästään uhreina. -- Että ehkä me emme nyt Suomessa, niin kuin minusta tuntuu, että se on vierastaistelijä piste, ei sillä ole sukupuolta siinä mielessä miten siihen puututtaisiin.”

Työtä on jouduttu tekemään paikallistoimijoiden parissa, koska monien käsitykset sosiaali- ja terveydenhuollossa vierastaistelijasta oli, että alueelle lähtevät ovat noin kaksikymmentä vuotta vanhoja miehiä. Työtä jouduttiin tekemään tietoisuuden lisäämiseksi, jotta lastensuojelussa, neuvolassa ja kouluissa osataan suhtautua ilmiöön ja huomioida, jos joku suunnitteli lähtöä alueelle.

Al-Holin leirin tilanne on ainutlaatuinen työtehtävä ulkoministeriössä. Al-holin leiri on perustettu jo vuonna 1991 Persianlahden sodan takia, mutta vuonna 2016 leirille on mennyt Syyrian ja Irakin konfliktia paenneita sekä myös Isisin taistelijoiden puolisoita. Aikaisemmin ei ole hoidettu tilannetta, joissa monia suomalaisia, joista suurin osa on pieniä lapsia, on pidätysleireillä ulkomailla. Ulkoministeriön tehtävänä on saada suomalaiset lapset turvaan leiriltä, jotta heillä olisi oikeudenmukainen ja turvallinen lähtökohta elämään. Tilanteen monimutkaisuutta kuvastaa se, ettei asia ole vieläkään ratkaistu. Suomessa on tehty hallituksen linjaus, että lasten etu menee kaiken edelle ja heidät pyritään palauttamaan takaisin Suomeen. Tämä voi tarkoittaa sitä, että myös lasten äitejä tullaan palauttamaan Suomeen. Muissa länsimaisissa oikeusvaltioissa ei ole tehty tämän kaltaista poliittista päätöstä.

”Se mihin tämä ilmiö on johtanut, niin on johtanut siihen, että ei ole koskaan ollut tällaista asiaa käsittelyssä.”

Heti al-Holin leirin perustamisesta lähtien on lasten oikeuksien sopimus ollut keskeinen velvoite niin kansainvälisellä tasolla kuin Suomessa. Lasten oikeuksien sopimus on lapsia käsittelevä ihmisoikeussopimus, joka on maailman laajimmin vahvistettu YK:n ihmisoikeussopimus. Suomi on tehnyt yhteistyötä asian hoitamisessa erityisesti Ruotsin, Tanskan ja Norjan kanssa. Haastateltava ei ole tyytyväinen siihen, ettei lapsia ole vielä saatu Suomeen humanitaarisen hädän takia. Monimutkaisten ja vaikeiden asioiden ratkaiseminen, kuten nyt leiriltä olevien ihmisten kotiuttaminen, vie aikaa kansainvälisessä yhteistyössä. Kansainvälisessä oikeudessa kysymysten ratkaiseminen kestää kauan.

Kun lapset saadaan takaisin Suomeen, ohjaa toimintaa haastateltavan mukaan vuonna 2017 julkaistu Palaajat -toimintamalli, jossa moniviranomaisyhteistyöllä puututaan väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Humanitaarisilta toimijoilta on saatu tietoa, että al-Holin leirillä on hyvin nuoria lapsia, jotka ovat äärimmäisen väkivaltaisesti radikalisoituneita. Haastateltavan mukaan Suomi tulee toimimaan oikeusvaltiona ja tavoitteena on aktiivisesti ratkaista turvallisuuteen liittyvä kotiuttamiskysymys, jossa tullaan menettelemään lasten oikeus etusijalla. Al-Holin leiriltä on kotiutettu kaksi orpolasta joulukuussa 2019. Kirjoitushetkellä keväällä 2020 ulkoministeriön toimet ovat jäissä koronapandemian vuoksi, koska toimintaedellytyksiä ei heidän mukaansa ole (Sillanpää 2020).

5.2.2. Yksilö- ja ilmiötason ratkaisut

Jotta tutkimuskysymykseen voidaan vastata, on tärkeä ymmärtää mitä viranomaiset pyrkivät hoitamaan vierastaistelijailmiössä. Viheliäisiä ongelmia ei voi ymmärtää Conklinin mukaan ennen kuin on perehtynyt ongelman asiayhteyteen. Ratkaisuvaihtoehtoja voidaan löytää vasta, kun ongelman määrittely on tehty ja tiedetään mikä on ratkaistava ongelma. Viheliäisissä ongelmissa Conklinin mukaan ratkaistava ongelma voi vaihdella eri viranomaisten välillä, koska heillä on eri näkemykset siitä mitä tulisi ratkaista.

Haastatteluiden perusteella ei voida yksiselitteisesti esittää, mitä viranomaiset pyrkivät ratkaisemaan tai hoitamaan Isisiin suuntautuneessa vierastaistelijailmiössä. Esiin nousee eri tasojen toimenpiteitä niin yksilö- kuin ilmiötasolla. Tarkastelussa tasot myös osittain sekoittuvat ja menevät päällekkäin. Hieman hämäräksi jää se, mikä ilmiössä on oikeastaan torjuttava ongelma.

Merkittäväksi toimeksi esiin nousi väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisy, rikoksen tekijöiden rankaisu ja henkilöiden matkustamisen estäminen konfliktialueelle. Toiminnan tavoitteena on, ettei tämän kaltaiseen rikolliseen toimintaan ryhdytä Suomessa tai Euroopassa. Tavoiteltavat toimet vaihtelevat eri viraston mukaan. Turvallisuus nousee yhteiseksi tekijäksi, jota eri toimijat pyrkivät vaalimaan. Voisi todeta, että ilmiötä hoidetaan turvallisuusnäkökulma edellä, mutta sosiaalinen ulottuvuus otetaan huomioon, kun kohdataan yksilö. Yksilön aiheuttama turvallisuusuhka pyritään saamaan pois ja hänet yritetään saada irti radikalisoitumisen kierteestä. Edes kaikille viranomaistoimijoille ei välttämättä ole selvää mitä yritetään ratkaista, kuten alla olevasta sitaatista tulee ilmi.

”Kaikkeen voi varautua, että nyt sitten vaan kysymys on siitä, että mihin varaudutaan. Että mikä ylipäättänsä nähdään tällaisessa vierastaistelijailmiössä torjuttavana ongelmana. Kautta historian on ollut konflikteja, johon on tullut ihmisiä muualtakin kuin sieltä alueelta joka konfliktissa on ollut. Niitä ei nyt ole aiemmin nähty mitenkään kovin suurena uhkana lähtömaan näkökulmasta. Mutta nyt sitten tästä kyseessä olevasta konfliktista jostain syystä haluttiin kuitenkin sitten tällainen tulkinta tehdä, että siinä lähtömaallekin olisi ongelma.”

Yksilötasolla haastatteluaineistoista korostuu ratkaisujen ainutlaatuisuus. Ei ole olemassa mitään yhtä ainoa keinoa, joka korjaisi tilanteen. Sama ratkaisu ei välttämättä toimi toisen kohdalla, koska siihen vaikuttavat monet tekijät. Yksilöiden kohdalla korostuu ennaltaehkäisevä toiminta, jossa radikalisoitumiseen pyritään puuttumaan mahdollisimman aikaisin. Paikallistason rooli korostuu entisestään, koska paikallistason toimijat, kuten poliisi ja sosiaalityöntekijät, ovat kuten todettua se taho, joka nämä ihmiset kohtaavat. Poliisin käyttämä keinovalikoima perustuu tilastodataan, jossa kartoitetaan keinojen paremmuutta. Ongelmia aiheuttaa se, ettei kaikkea pysty testaamaan ja tulosten kunnollinen analyysi vaatisi pitkää seuranta-aikaa.

Haastateltava korosti, ettei vierastaistelijailmiön hoitamisessa haeta pikavoittoja, vaan pysyviä ratkaisuja. Radikalisoituneen ihmisen hoitamiseen, jossa pyritään saamaan henkilö pois radikalisoitumisen kierteestä, vaikuttaa ympärillä olevat yksilölliset tekijät, kuten esimerkiksi tukiverkosto. Näitä muuttujia on niin paljon,

ettei voida tehdä yhtä mallia, joka toimisi kaikkiin radikalisoituneisiin henkilöihin. Esimerkkinä esiin nostettiin, että jos henkilöllä on sisko, voi tämä antaa jo erilaisia lähestymistapoja asian hoitamiseen, kuin jos hänellä ei olisi ketään läheistä ihmistä Suomessa. Yhdessä haastattelussa korostettiin, ettei mitään kunnollista testiympäristöä voida luoda. Kaikki henkilöt eivät ole yhtä vahvasti radikalisoituneita vaan radikalisoitumisen taso on yksilöön sidottua. Eräs haastateltava kuvasi esimerkin avulla miten ratkaisujen paremmuutta ei voida testata. Hänen mukaansa ei voida toimia niin, että al-Holin leiriltä tuotaisiin henkilö A Suomeen ja katsottaisiin miten hänet saataisiin irti ääriajattelusta ja sitten hänestä saatuja tuloksia verrattaisiin henkilö B:hen, joka päätettäisiin jättää leirille.

”Ja sitten vastaavasti, mikä rooli on vaikka sillä yhteisöllä siihen ihmiseen tai yksilöön, sitä me ei voida oikein tietää, et kyllä se, joo ei me ehkä pystytä kaikkea määrittelemään. Me voidaan (määritellä) viitekehys (jossa toimimme), ja siitä ehkä tullaan siihen, että terveydenhuollossa meillä on kokemusta kidutettujen ihmisten kanssa toimimisesta ja traumojen purkamisesta. Mutta miten ne soveltuvat vaikka tällaiseen tapaukseen sitten. Se pitää katsoa yksilökohtaisesti, mikä se lääke on. Eikä kaikkea varmaan tiedetäkään.”

Vierastaistelijailmiöön puuttumisessa ilmiötasolla voidaan haastatteluiden perusteella erottaa erilaisia toimikenttiä. Kuten edellisessä kappaleessa todettiin, paikallistason toiminnassa korostui väkivaltaisen radikalisoituminen ennaltaehkäisevä työ ja radikalisoituneiden henkilöiden kohtaaminen. Valtiohallinnon tasolla näkyy selkeänä toimenä ilmiön koordinoiminen ja lähestymistapojen etsiminen. Kansainvälisellä tasolla korostuvat pehmeät ja kovat keinot vierastaistelijailmiön hoitamisessa. Ilmiöön pyritään vaikuttamaan kansainvälisillä velvoitteilla, kuten mainituilla EU:n direktiivillä ja turvallisuusneuvoston sitovalla päätöslauselmalla. Pääsääntöisesti ilmiöön vastaamisen yhtenä tärkeimpänä keinona nähdään lainsäädäntö, mikä nousi haastatteluissa esille puhuttaessa ilmiön hoitamisesta.

Haastateltavat nostivat esille myös globaalitason. Juuri globalisaation ansiosta Isis onnistui haastateltavien mukaan kasvamaan niin suureksi. Maailma on muuttunut suuresti siitä mitä se oli 20–30 vuotta sitten, jolloin Isisin kaltaisen globaalin

terrorijärjestön kehitys Isisin mittakaavaan ei olisi välttämättä onnistunut. Terrorismissa kyse on globaalista rikollisuudesta, joka on rajat ylittävää. Se, että Isis pystyi laajenemaan globaalisti aiheuttaa haasteita viranomaisten toimille. Esiin nostettiin se, ettei Suomi pysty vaikuttamaan tiettyjen Afrikan maiden oloihin, jotta terrorismi ei olisi houkuttavaa. Eräässä haastattelussa tuotiin ilmi myös kehitysyhteistyö, jonka kautta pystytään parantamaan olosuhteita, jotta terrorismi ei olisi ainut vaihtoehto elämän perusedellytysten täyttymiselle. Suomen toimissa tulee ottaa huomioon myös globaalit vaikutukset sekä suurvaltapolitiikka. Suurvaltapolitiikan esiintuominen oli mielenkiintoinen näkökulma. Tämä varmasti kuvastaa Venäjän ja Yhdysvaltojen intressejä Syyrian ja Irakin alueella, jonka johdosta Suomen piti pohtia omaa toimintaansa Isisin kukistamisessa.

"Lainsäädännön ja sellaiset isot ratkaisut ovat."

"Niin, koska tässä on nyt aikamoista suurvaltapolitiikkaa myös pelissä ja näin että."

Kaiken kaikkiaan haastatteluista tulee esille, että vierastaistelijailmiöön käytetään samankaltaisia keinoja, kuin muunkin rikollisen toiminnan estämiseksi tai traumatisoituneiden ihmisten hoitamiseen. Esiin nostettiin, että ratkaisut ovat aina tietynlaisia kompromisseja. Haasteita luo se, että terroristit ja vierastaistelijat ovat erittäin hyviä oppimaan ja muokkaamaan toimintaa ja näin hankaloittamaan viranomaisten työtä. Jos viranomaiset haluavat onnistua työssään, vaatii se jatkuvaa ajan tasalla olemista ja uudistumista. Mahdollisten tulevien vierastaistelijailmiöiden hoitamisessa korostuu nykyisen järjestelmän kyky mukautua uusiin tilanteisiin ja kyky uudistua nopeasti, jotta uudenlaisiin ongelmiin kyetään vastaamaan. Nykyinen viranomaisten järjestelmä vierastaistelijailmiöön vastaamiseksi luotiin kansainvälisellä tasolla mitattuna aika nopeasti ja järjestelmä oli monitahoinen kattaen myös kansalaisyhteiskunnan.

"Terrorismi on siitä mielenkiintoinen aihe, että se muuttaa muotoaan. Luulen, että kyllä jonnekin ne matkustavat jatkossakin."

5.2.3. Conklinin kuvaus viheliäisistä ongelmista

Luvussa tutkitaan tuloksia Conklinin viheliäisten ongelmien määritelmän avulla. Haastatteluvastauksista voisi päätellä, etteivät viranomaiset itse näe ongelmaa viheliäisenä, mutta sitä on syytä tarkastella paremmin.

Conklinin listan ensimmäisen kohdan mukaan viheliäistä ongelmaa ei voida ymmärtää, ennen kuin perehtyy sen asiayhteyteen. Ongelmaa voidaan ymmärtää erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen kautta, mutta ongelma on mahdotonta määritellä tyhjentävästi. Haastateltavien näkemykset ongelmasta ja sen ratkaisusta vaihtelevat. Haastatteluaineiston perusteella ongelma on kyetty huomioimaan kokonaisuutena, jossa nähdään monia erilaisia keinoja ratkaisuun niin yksilötasolta aina ilmiötasolle.

Joillekin haastateltaville esitettiin jatkokysymys vierastaistelijailmiön juurisyistä. Näistä vastauksista voi päätellä, että viranomaisilla ei ole yhtenäistä käsitystä ilmiön juurisyistä. Osa ei myöskään osannut täysin kertoa, mitkä mahdolliset juurisytyt voisivat olla, koska kyse on niin monimutkaisesta ilmiöstä. Juurisyiksi esitettiin ideologiaa, yhteiskunnallista vastakkainasettelua, kokemusta epäoikeudenmukaisuudesta ja merkityksellisyyden etsimistä. Nämä ovat kuitenkin hyvin yksilökeskeisiä lähestymistapoja, eivätkä niinkään koko ilmiön juurisyitä. Kuten aiemmin todettiin, ongelman ratkaisupyrkimykset vaihtelevat viranomaisen organisaation mukaan, koska jokainen on keskittynyt hoitamaan oman roolinsa ilmiön parissa. Ilmiötasolla voidaan määritellä ratkaisuja ongelmaan, mutta yksilötasolla se on aina sidottu yksilön tilanteeseen.

Listan toisen kohdan mukaan viheliäiset ongelmat eivät pysähdy. Tilanne johtuu siitä, että koska ongelmaa ei voida täysin määritellä, ei voida myöskään todeta, koska se olisi lopullisesti ratkaistu. Ratkaisun etsiminen päätetään resurssien loputtua. Haastateltavat uskoivat, että vierastaistelijailmiö tulee toistumaan tulevaisuudessa, mutta he eivät osanneet sanoa millaisena. He suhtautuivat hieman varoen väittämään, että se toistuisi tulevaisuudessa voimakkaampana kuin liittyen Isisiin. Koska Isisin toimet nähtiin poikkeuksellisena, ei ehkä uskota, että seuraava ilmiö olisi voimakkaampi. Kun Isisiin liittynyt vierastaistelijailmiö saadaan lopullisesti käsiteltyä al-Holin leirin tilanteen ratkeamisen jälkeen, aletaan

varmaan etsiä merkkejä seuraavasta konfliktista ja ikään kuin odottamaan ja varautumaan siihen.

Haastateltavilla ei ole esittää mitään ratkaisuja, joilla pystyttäisiin varmistamaan, ettei ilmiö toistuisi tulevaisuudessa. He kokevat, että se ei ole Suomen käsissä juuri siksi, että konfliktit syntyvät yleensä epävakaiden valtioiden alueilla. EU:n kautta tehtävä kehitysyhteistyö nähtiin keinona ehkäistä tulevia konflikteja ja niihin kytkeytyviä vierastaistelijailmiöitä. Kehitysyhteistyön täytyy olla pitkäjänteistä, jotta konfliktierhän alueen olosuhteita pystytään muuttamaan sellaiseksi jossa terrorismi ei olisi enää ainut keino turvata elanto. Lyhyellä aikavälillä voi olla haastavaa muuttaa oloja niin paljon, että voitaisiin ajatella, ettei vierastaistelijailmiöitä voisi enää syntyä.

"No tätä on minusta vaikea sanoa, että onko se voimakkaampi, vierastaistelijailmiö tulee toistumaan, se on varmasti ihan sama. Minkälaisena se tulee toistumaan, niin sitä on vaikea sanoa tässä vaiheessa."

Kolmannen kohdan mukaan ratkaisut viheliäisiin ongelmiin ovat parempia tai huonompia, eivät koskaan oikeita tai vääriä. Arvio ratkaisusta on riippuvainen yksilön omista tavoitteista ja arvoista. Haastateltaville esitettiin jatkokysymys, ovatko ratkaisut vierastaistelijailmiön hoitamisessa heidän mielestään parempia tai huonompia, vai oikeita tai vääriä. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että ratkaisut ovat parempia tai huonompia, eivät oikeita tai vääriä. Ratkaisut nähdään kompromisseina, koska ei ole olemassa mitään yhtä keinoa ilmiön ratkaisemiseksi. Myös yksilöiden kohdalla toimenpiteet radikalisoitumisesta poispääsyksi on arvioitava aina nimenomaiseen tilanteeseen sopivaksi. Eräs haastateltava toi ilmi, että ratkaisu ei ole kyllä ei -vastaus, vaan se on prosessi, joka on jatkuvaa testaamista. Tätä prosessia viedään koko ajan eteenpäin.

"Joo näin se varmaan on (ratkaisut parempia tai huonompia). Ne (ratkaisut) ovat varmaan aina tietynlaisia kompromisseja ja muita. Ja sitten nämä on pitkäkestoisia. Niin kuin tiedetään jo, että vaikka tuolta Euroopasta, kun olen jutellut kollegoiden kanssa, niin siellä on ollut jo niitä palaajia, satojakin, ja ne on jo osa tuomittu ja muuta. Ja miten ne

vaikka ottaa valtion ja viranomaistoiminnan, että alkaako se deradikalisoimaan heitä vai lisääkö se vihaa.”

Listan neljännen kohdan mukaan jokainen viheliäinen ongelma on uniikki. Ei ole olemassa kahta samanlaista viheliäistä ongelmaa, koska olosuhteet ja tekijät vaikuttavat siihen. Tästä johtuen ratkaisu on mittatilaustyö, koska ei ole olemassa yleistä ratkaisumallia. Haastateltavien mukaan ongelma ei ole ainutlaatuinen, vaan se sisältää ainutlaatuisia piirteitä. He vertaavat ilmiötä yleisesti aikaisempiin vierastaistelijailmiöihin. Suomesta on lähdetty esimerkiksi Espanjaan, Afganistaniin ja Ukrainaan. Kuitenkin Isisiin liittyvän ilmiön piirteet tekevät siitä ainutlaatuisen verrattuna aikaisempiin ilmiöihin, juuri monien osa-alueiden mittakaavan laajentumisen johdosta. Koska yleisesti vierastaistelijailmiöt muuttuvat aina edellisestä ja ovat konfliktisidonnaisia, uuteen ilmiöön tulee aina etsiä uusia ratkaisuja. Vanhat ratkaisut eivät ole onnistuneet poistamaan ongelmia, jos ilmiö uusiutuu. Silti viranomaisten työssä näkyy, että he käsittelevät vierastaistelijailmiötä yleisellä tasolla. Kuitenkin Isisiin liittyvä ilmiö on ensimmäinen, joka on saanut vastaavaa huomiota niin viranomaisten työssä kuin kansalaisissa.

Viidennen kohdan mukaan jokainen ratkaisukokeilu viheliäiseen ongelmaan on ainutkertainen tapahtuma, koska ratkaisukokeiluilla on seurauksia. Ratkaisukokeilut muuttavat ongelmaa ja aiheuttavat ennakoimattomia seurauksia. Haastateltavat kertoivat, että vierastaistelijat ovat hyviä oppimaan uusia keinoja, joilla vastaavat viranomaisten ratkaisupyrkimyksiin.

Yksilötasolla ratkaisuilla on seurauksia, jos yritetään estää henkilöä lähtemästä konfliktialueelle. Jos viranomainen ei osaa puuttua radikalisoituneen henkilön lähtöaikeisiin oikealla tavalla, voi viranomaisen toiminta antaa viimeisen signaalin lähtöpäätökselle, vaikka viranomaisen tarkoitus on ollut aivan toinen. Radikalisoitumisprosessista ei ole olemassa niin paljon tutkimusta Suomessa, jotta viranomaiset osaisivat aina varoa aiheuttamasta ennakoimattomia seurauksia. Lainsäädäntötyöllä voi olla seurauksia, mutta ne eivät ole niin ennalta arvaamattomia. Vaikka taistelijat etsivät keinoja kiertää lakia, on lainsäädäntö silti haastateltavien mukaan tärkeä keino ratkaista ongelmaa. Haastatteluissa nousi esiin kansainvälisen tason pehmeät ja kovat keinot ilmiön ratkaisemiseen. Varsinkin kovien keinojen seurauksia ei voida tietää etukäteen, kuten eräs

haastateltava toi esille. Ei voida tietää miten Isis kestää sen johtohenkilöiden eliminoimiset. Välttämättä ei löydy yhtä voimakkaita persoonia, jotka pystyvät johtamaan terroristijärjestöä.

”Ongelma on se, että tunnistat sen henkilön ja osaat toimia oikein, koska viranomaisten puuttuminen voi olla se laukaiseva tekijä, että joku lähtee.”

Listan viimeisen kohdan mukaan viheliäisillä ongelmilla ei ole olemassa määriteltyä ratkaisujoukkoa. Uusien ratkaisujen keksiminen vaatii luovuutta. Haastateltavat, joilta ratkaisujoukon määrittelemisestä kysyttiin, ovat yhtä mieltä, että kaikkia ratkaisuja ei voida määritellä. Määrittelyä hankaloittaa se, että ilmiötä ruokkii niin monet asiat. Viranomaisten tulee tehdä oma työnsä ja ymmärtää muiden viranomaisten työstä linkit kokonaiskuvaan. Kukaan ei pysty yksin hallitsemaan koko ilmiötä saatikka ratkaisujoukkoja. Esiin nousi työkalujen arviointi ilmiön kehittyessä ja myös uusien keinojen keksiminen. Muuttujien valtava määrä vaikuttaa siihen, ettei ratkaisujoukkoa voida määritellä. Esiin nousi myös yhteiskunnan strategian vaikutus, eli mitä korjataan tai mihin puututaan, mikä sekään ei välttämättä ole aivan selkeää viranomaistoimijoille.

”Jos me etukäteen päätetään, että nyt me ratkaistaan tämä tällä tavalla, niin sitten me oltaisiin siinä tilanteessa ja sitten me vaan toteutettaisiin ratkaisua huolimatta siitä, että onko tämä sellainen tilanne, kun me oletettiin ja toimiiko tämä ylipäätään. Niin se ei minusta ole hyvä, vaan meillä pitää olla se osaamispooli olemassa ja sitten, kun me tulemme uudestaan siihen tilanteeseen, niin me tämän kautta haetaan ne siihen sopivat ratkaisut ja sitten toimitaan ja toimeenpannaan ne.”

5.2.4. Conklinin kuvaus kesyistä ongelmista

Jotta voidaan päätyä tulokseen, onko vierastaistelijailmiö viheliäinen ongelma vai ei, on syytä ottaa tarkastelussa huomioon myös kesyn ongelman määrittely. Conklin on määritellyt kuuden kohdan listan kesyjen ongelmien tunnuspiirteistä, joka on esitetty työn teoriaosuudessa. Kesyt ongelmat ovat viheliäisten ongelmien vastakohtia, helposti ratkaistavia ongelmia.

Ensimmäisen kohdan mukaan kesyllä ongelmalla on selkeästi määritelty ja muuttumaton ongelmanasettelu. Viranomaiset näkevät vierastaistelijailmiön aiheuttamat ongelmat selkeänä, mutta haaste ei liity ongelman määrittelyyn vaan enemmänkin siihen haasteeseen, että se koskettaa niin monia viranomaistoimijoita, jolloin yhteistyön täytyy olla toimivaa monen eri viraston kesken. Haastatteluissa selvisi, että Isisiin liittyvän vierastaistelijailmiön kohdalla viranomaiset havahtuivat moniin piirteisiin liian hitaasti. Tämä voi kuvastaa sitä, ettei vierastaistelijailmiön alussa viranomaisilla ollut tarkkaa kuvaa kaikista ongelman piirteistä.

Listan toisen kohdan mukaan kesyn ongelman ratkaisun löydyttyä on ongelmalla selkeä päättymisajankohta. Haastatteluista tulee ilmi, että viranomaiset kokevat, että kun al-Holin leirin tilanne ratkaistaan ja siellä olevat aikuiset ihmiset saadaan joko syytteisiin tai hoidon pariin, niin Isisiin liittyvä vierastaistelijailmiön käsittely päättyy. Kuitenkin niin turvallisuus- kuin sosiaaliviranomaisten työ jatkuu, jolloin voidaan päätellä, että tarkkaa päättymisajankohtaa ei olekaan määriteltävissä. Poliisiorganisaatioiden haastatteluissa puhuttiin huolta aiheuttavista henkilöistä, jotka vaativat toimenpiteitä, jotta heidän mahdollisesti aiheuttamansa turvallisuushuoli hälvenisi. Tukitoimet voivat kestää useampien vuosien ajan, jotta voidaan varmistua, että yksilö ei ole enää turvallisuusuhka.

”Se on nyt ihan sama, kun mitä me puhutaan vaikka tällaisista huolta aiheuttavista henkilöistä eli käytännössä potentiaalisista kouluampujista tai vastaavista ihmisistä, niin sen jokaisen yksilön kohdalla pitää arvioida se, että minkälaiset keinot hänen kohdaltaan tuottavat turvallisuutta tällä hetkellä.”

Kolmannen kohdan mukaan kesyn ongelman ratkaisusta voidaan sanoa objektiivisesti, onko se oikein vai väärin. Edellisen luvun viheliäisten ongelmien listan yhteydessä käsiteltiin sitä, kokevatko haastateltavat ratkaisut oikeiksi ja vääriksi vain paremmiksi ja huonommiksi. Haastateltavat kokivat yhtäläisesti, että ratkaisut ovat joko parempia tai huonompia, eivät oikeita tai väriä. Ratkaisuja ei nähdä oikeina tai väärinä, koska aina ei olla varmoja lopputuloksesta. Eri virastojen lähestymistapa vaihtelee sen asian hoitamisen näkökulman ja vastuun perusteella, joten ratkaisussa voi ilmetä viraston omat intressit.

Listan neljännen väittämän mukaan kesyt ongelmat voivat muodostaa samankaltaisten ongelmien joukon, jotka voidaan ratkaista samalla tavalla. Haastatteluissa tuotiin ilmi, että vierastaistelijailmiön hoitamisessa käytetään keinoja, joita viranomaisilla on käytössä muun rikollisen toiminnan hoitamisessa. Varsinkin kansainvälisessä yhteistyössä on etsitty uusia keinoja ilmiön ratkaisemiseksi, kuten EU:n ja YK:n jäsenvaltioita velvoittavia lakeja. Aineiston perusteella voidaan todeta, että keinot voivat olla tuttuja viranomaisille, mutta niitä on jouduttu soveltamaan ilmiön hoitamisessa. Uuden vierastaistelijailmiön esiintyessä joudutaan siihen etsimään lisäksi uusia ratkaisuja, jotka vastaisivat juuri kyseisen ilmiön ominaispiirteitä.

Viides kohta väittää, että kesyjen ongelmien ratkaisuja voidaan kokeilla ja hylätä. Haastateltavien mukaan testiympäristöjä ei voida järjestää. Dataa pystytään keräämään keinoista, joita käytetään, kun henkilöä pyritään saamaan pois väkivaltaisesta ajatusmaailmasta. Toki uutta lainsäädäntöä voidaan aina arvioida, että onko nykyinen lainsäädäntö toimiva vai tarvitaanko vielä lisäyksiä, jotta se vastaisi paremmin viranomaisten toiminnan tarpeita.

Listan viimeisen kohdan mukaan kesyillä ongelmilla on rajoitettu joukko vaihtoehtoisia ratkaisuja. Kuten todettiin, haastateltavat eivät usko, että kaikkia mahdollisia ratkaisukeinoja kyettäisiin määrittelemään. Koko ajan täytyy kehittää uusia ratkaisuja riippuen siitä, miten ilmiö muuttuu, mutta silti kaikkia ratkaisuja ei välttämättä kyetä edes keksimään. Ratkaisujen määrittely vaatii luovuutta ja eri organisaatioiden yhteistyötä.

Kesyjen ongelmien määritelmä sopii heikosti vierastaistelijailmiöön. Voidaan tulla tulokseen, että mikään kesyjen ongelmien määritelmistä ei kuvasta vierastaistelijailmiön luonnetta ongelmana. Ilmiö näyttää olevan paljon monimutkaisempi kuin kesy ongelma, joka olisi helppo ratkaista sen luonteen johdosta.

5.2.5. Tulokset

Tutkimuksen toinen tutkimuskysymys on: *näyttäytyykö Syyriaan ja Irakiin suuntautunut vierastaistelijailmiö suomalaisissa viranomaisorganisaatioissa viheliäisenä ongelmana?* Viheliäisten ongelmien määritelmät voivat olla

löydettävissä monista erilaisista ongelmista, siksi on varottava, ettei ongelmasta muodosta väkisin viheliäistä, koska on helppoa muodostaa kesyistä ongelmista viheliäisiä. Täytyy huomioida, että kuvaukset eivät ole poissulkevia, joten kaikkien kohtien ei tarvitse täyttyä ongelman määrittämiseksi viheliäiseksi. Tavoite on kuitenkin, että listan kohdat kuvaisivat ongelmaa mahdollisimman hyvin.

Haastatteluissa tuli esille ilmiön ainutlaatuiset piirteet. Haastateltavat eivät olleet valmiita sanomaan ilmiötä täysin ainutlaatuiseksi ongelmaksi, koska aikaisemminkin Suomesta on lähdetty konfliktialueille taistelemaan. Ainutlaatuisina piirteinä nousi esille ilmiön mittakaava, propagandan laajuus ja sosiaalisen median hyödyntäminen, naisten matkustaminen alueelle ja al-Holin leiri, jonka kaltaista tilannetta ei ole aikaisemmin hoidettu ulkoministeriössä. Yksilö- ja ilmiötasot voidaan erottaa haastatteluista. Niitä pyritään hoitamaan hieman erilaisilla keinoilla. Varsinkin yksilötasolla korostui ratkaisujen ainutlaatuisuus. Conklinin jaottelussa viheliäistä ongelmista esiin nousivat ainutlaatuiset piirteet. Koskaan kaikkia ratkaisuvaihtoehtoja ei voida määrittellä ja ne ovat luonteeltaan parempia tai huonompia. Näkemys ongelmasta riippuu viraston vastuualueesta. Vaikka yhteistyö toimii, niin silti jokaisella on tietynlainen oma käsitys ilmiöstä ja siitä mikä ratkaistava ongelma on. Ratkaisut koetaan sopivan juuri tämän ilmiön ominaispiirteisiin. Haastateltavat uskoivat, että vierastaistelijailmiö tulee toistumaan, mutta eivät olleet varmoja millaisena.

Vastaus tutkimuskysymykseen on riippuvainen siitä mitä viranomaiset pyrkivät ratkaisemaan. Torjuttava uhka näyttää olevan yksittäisten henkilöiden aiheuttama turvallisuusuhka. Yksittäinen vierastaistelijailmiö saadaan päätökseen, kuten nyt voidaan todeta tapahtuvan Isisiin liittyvästä ilmiöstä. Vaikka Isisi elää verkostoissa on sen maa-alueet täysin tuhottuja. Yleisesti vierastaistelijailmiötä ei pystytä ratkaisemaan täysin, koska juurisyihin ei ole löydetty ratkaisuja. Kuten teoriaosuudessa kävi selväksi, että viheliäisiä ongelmia tulisi ratkaista juurisyiden kautta. *Tulosten perusteella voidaan sanoa, että Syyriaan ja Irakiin suuntautunut vierastaistelijailmiö näyttäytyy viheliäisenä ongelmana viranomaisten työssä.* Ilmiön uniikit ominaisuudet vaikuttavat siihen, että ilmiö esiintyy viheliäisenä. Vaikka joitain kesyn ongelman piirteitä voidaan havaita myös vierastaistelijailmiössä, mutta mikään niistä ei kuitenkaan täysin toteudu. Eikä varsinkaan silloin jos

pohditaan koko vierastaistelijailmiötä eikä pelkästään Isisiin suuntautunutta ilmiötä.

Viranomaiset ymmärtävät hyvin ongelman luonteen. Jokaisella toimijalla on oma lähestymistapa riippuen vastuualueestaan. Yhteistyö on rakennettu siten, että ongelmaan voidaan vastata monialaisesti. Viranomaiset eivät voi varmistua siitä, että ilmiö ei uusiutuisi. Isisiin liittyvässä vierastaistelijailmiössä voidaan saavuttaa jonkinlainen pääte piste, mutta yleisesti vierastaistelijailmiöissä pääte pistettä ei voida saavuttaa. Toki nykyisessä ilmiössä työ jatkuu sosiaalisella puolella niin kauan kuin resursseja riittää. Yksilöiden arvot voivat näkyä ilmiön hoidossa, osa viranomaisista on innokkaampia ratkaisemaan ilmiötä kuin toiset.

Ongelman uniikin luonteen takia myös osa ratkaisukeinoista on uniikkeja. Ilmiön erityislaatuudesta johtuen myös Suojelupoliisi on nostanut siihen kytkeytyvät henkilöt turvallisuushaksi. Edellisiin vierastaistelijailmiöihin ei ole kiinnitetty näin paljon huomiota, koska niitä ei ole luokiteltu aiheuttavan turvallisuushkaa Suomessa. Ratkaisuyrityksillä on seurauksia, koska vierastaistelijat muokkaavat toimintaansa sen mukaan miten viranomaiset reagoivat. Vierastaistelijat oppivat keinoja vältellä viranomaisten puuttumista toimintaansa. Kaikkia mahdollisia ratkaisuja ei ole tiedossa ja uusien ratkaisuvaihtoehtojen keksiminen vaatii luovuutta.

Voidaan todeta, että Isisiin suuntautunut vierastaistelijailmiö näyttäytyy viheliäisenä ongelmana viranomaisten työssä, mutta se ei ole niin voimakkaasti viheliäinen ongelma mitä yleisessä kontekstissa vierastaistelijailmiöt ovat. Vierastaistelijailmiöitä ei voida täysin ratkaista, vaikka yksittäinen ilmiö saataisiinkin päätökseen, aina löytyy uusi matkustuskohte. Johtopäätös vierastaistelijailmiön viheliäisyydestä syntyi, koska kesyjen ongelmien määritelmät eivät kuvaa vierastaistelijailmiön luonnetta. Paremmiin ongelmien luonnetta kuvaavat viheliäisten ongelmien määritelmät. Kesyn ongelmien luonteessa ongelmallista on se, että ratkaisun löytyessä ongelmalla on selkeä päättymisajankohta. Vain yksi ratkaisu ei onnistu ratkaisemaan koko ongelmaa. Lisäksi ratkaisuja ei pystytä objektiivisesti sanovan olevan oikeita tai vääriä. Uuteen vierastaistelijailmiöön eivät päde samat ratkaisut kuin edeltävään, koska ilmiö muuttuu aina verrattuna edeltävään ilmiöön. Ratkaisuja ei voida kuvata rajoitetulla joukolla, koska kaikkia ratkaisuvaihtoehtoja ei voida määritellä.

6. Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miten vierastaistelijailmiötä on hoidettu valtion viranomaisten toimesta ja millaisena ilmiön käsittely on näyttäytynyt heidän työssään. Lisäksi tarkoitus oli selvittää, kokevatko valtion viranomaiset vierastaistelijailmiön viheliäisenä ongelmana. Taustoitus on suhteellisen laaja, jotta aiheeseen perehtymätön saa kattavan kuvan ilmiöön vaikuttavista tekijöistä sekä taustatietoa ilmiöön liittyvästä historiasta. Aineisto kerättiin haastattelemalla valtion virkamiehiä ja poliisin edustajia. Analyysissa aineisto käsiteltiin sisällönanalyysin teoriasidonnaisen menetelmän mukaisesti. Analyysin toisessa osiossa näkyy vahvasti tutkimuksen teoria viheliäisistä ongelmista. Aineistosta etsittiin teemoja, jotka toistuivat kaikissa tai monissa haastatteluissa. Teemat erottuivat nopeasti aineistosta. Aineiston avulla on pyritty kuvaamaan millaisena työ vierastaistelijailmiön ympärillä näyttäytyy ja millaisia asioita siitä nousee esille. Aineistosta avulla analysoitiin näyttäytykö ilmiö viheliäisenä ongelmana viranomaisten työssä.

Analyysin ensimmäisessä osassa keskityttiin etsimään vastauksia työn ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Haastatteluaineistosta nousi esiin selvästi kolme teemaa, joista kaikki haastateltavat keskustelivat. Ensinnäkin *yhteistyön* merkitys korostui ilmiön hoitamisessa. Haastateltavat toivat esille laajasti erilaisia *keinoja*, joiden avulla ilmiöön voidaan puuttua. Jokaisessa haastattelussa oli löydettävissä *haasteita*, joita ilmiön hoitaminen aiheuttaa tai on aiheuttanut.

Eri virastojen roolit ilmiön hoitamisessa tulivat esille selvästi haastatteluissa. Varsinkin sisäministeriöllä ja poliisin eri organisaatioilla on tärkeä rooli. Kaiken kaikkiaan haastateltavien mukaan tehtävänjako on hoidettu onnistuneesti ja kaikki virastot tietävät oman roolinsa ilmiön hoitamisessa. Yhteistyö sujuu hyvin eri virastojen välillä. Palaajat -toimintamalli (2017) selventää tätä yhteistyötä ja roolijakoa. Mallista selviää myös kolmannen sektorin mukaan ottaminen, josta Suomi on saanut kansainvälisellä tasolla kiitosta. Moniviranomaisyhteistyömalli nähtiin Suomen vahvuutena. Haastateltavat korostivat paikallistason merkitystä, koska siellä vierastaistelijat kohdataan. Kuitenkin joitakin haasteita esiintyi siinä, miten tieto kulkee paikallistasolle asti. Kuntien viranomaiset osaavat tehdä

yhteistyötä, mutta ongelma on siinä, että jos he eivät tiedä, että heidän alueella on Suomeen palanneita vierastaistelijoita.

Moniviranomaisyhteistyömalli on haastateltavien mukaan yksi tärkeimmistä keinoista vastata ilmiöön lainsäädännön lisäksi. Kukaan ei voi ratkaista ongelmaa yksin, vaan siihen tarvitaan monien viranomaisten osaamista eri virastoista. Vaikka matkustaminen terrorismirikosta tekemistä varten kriminalisoitiin auttamatta liian myöhään, antoi se silti viranomaisille aivan uudenlaiset työkalut ilmiön hoitamiseen. Viranomaiset eivät voi puuttua mihinkään mikä ei ole määritelty rikokseksi Suomen lainsäädännössä. Kuitenkin lainsäädäntöä tarkastellaan jatkuvasti, jotta se antaisi viranomaisille tarvittavat työkalut. Tiedustelu nousi esiin keinona vastata ilmiöön. Suojelupoliisi on saanut uudenlaisia keinoja toteuttaa tiedustelua uuden lainsäädännön turvin. Monesti ilmiön hoitamiseen pystytään käyttämään keinoja, joita on käytössä muissa prosesseissa, esimerkiksi miten kohdataan traumatisoitunut henkilö tai miten toimitaan potentiaalisten kouluampujien kanssa. Median laaja uutisointi vierastaistelijailmiöstä on nostanut ihmisten tietoisuutta ilmiöstä. Se on voinut vaikuttaa myös matkustuspäätöksiin, koska uutisoinnissa on tuotu myös ilmi ihmisten pettymyksiä kalifaattiin, joka ei vastannutkaan odotuksia.

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että *kansainvälinen yhteistyö* on välttämätöntä ilmiön ongelmien ratkaisemisessa. Kansainvälinen arena antaa paljon lisäkeinoja, kuten tietojen vaihtoa, niin ilmiöstä, henkilöistä ja hyvistä käytänteistä. Kansainvälinen yhteisö käyttää edellä mainittujen pehmeiden keinojen lisäksi kovia keinoja, kuten ilmaiskuja strategisiin kohteisiin. Haastateltavien mukaan todisteiden ja tiedon saaminen konflikti alueelta on ollut hankalaa. Vierastaistelijailmiön ratkaisemiseksi käytettävät keinot ovat monesti samat kuin muun rikollisen toiminnan estämisessä käytetyt keinot. Silti ei ole olemassa mitään täydellisiä keinoja, joilla voitaisiin taata, ettei tämän tyyppistä rikollista toimintaa enää esiintyisi.

Vaikka *lainsäädäntö* koetaan yhtenä tärkeimpänä keinona puuttua ilmiöön, on se samalla myös aiheuttanut haasteita viranomaisten työssä. Viranomaiset eivät ole voineet puuttua toimintaan, jota ei ole kriminalisoitu Suomen lainsäädännössä. Turvallisuusneuvoston päätöslauselman jälkeen, joka kielsi matkustamisen terrorismirikoksen tekoa varten, kesti lain voimaantulo reilu kaksi vuotta, mikä on

pitkä aika. Haastatellut viranomaiset olivat yhtä mieltä siitä, että *resurssit* voisivat olla paremmat ilmiön hoitamisessa, mutta he ovat sopeutuneet käytettävissä oleviin resursseihin. Tietenkin aina enemmän pystytään tekemään mitä enemmän resursseja on käytettävissä. Vähäisten resurssien johdosta valtiohallinto ei ole pystynyt kustantamaan riittävästi akateemisia tutkimuksia aiheen ympäriltä.

Suurempi ongelma resurssien ympärillä on mahdollisesti siinä, että onko resurssit oikeanlaisia varsinkin paikallistasolla. Eli onko henkilöillä, jotka kohtaavat potentiaaliset tai palanneet vierastaistelijat, tarpeeksi osaamista kohdata heitä. Osaamaton henkilö voi omalla toiminnallaan vaikuttaa henkilön matkustuspäätökseen. Resursseja voi olla myös liian vähän alueelta palanneiden traumojen hoitoon. Al-Holin leiriltä palaavat lapset tarvitsevat todella pitkäaikaista hoitoa, jotta pääsevät eroon radikaalisesta ajatusmaailmasta ja traumaista, joita konfliktiolosuhteet ovat heille aiheuttaneet. Ankkuritoiminta nostettiin esille merkittävänä mallina kohdata alueelta palanneet henkilöt. Kuitenkaan paikallistasolla Ankkuria ei kaikissa kunnissa ole nostettu tärkeäksi toimintamalliksi, koska ankkuritoimijat eivät ole osaamisen kautta välttämättä olleet parhaita henkilöitä kohtaamaan palanneita vierastaistelijoita. Osaavat henkilöt on osassa kunnista löydetty Ankkurin ulkopuolelta. *Median* laaja kiinnostuminen aiheesta on voinut saada mittakaava vääristymän ilmiön laajuudesta.

Analyysin loppupuolella keskityttiin etsimään vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen. Esiin nousivat ilmiön *ainutlaatuiset piirteet*, joita esiintyi huomattava määrä. Haastatteluissa esiintyi selkeästi, että viranomaiset käsittelevät vierastaistelijailmiötä niin *yksilö- kuin ilmiölähtöisesti*. Ratkaisukeinot riippuvat siitä kumpaa tasoa pyritään ratkaisemaan. Luvun loppupuolella aineistoa verrattiin Conklinin määritelmiin viheliäisistä ja kesyistä ongelmista.

Haastateltavat eivät nähneet ilmiötä ainutlaatuisena, koska Suomesta on lähdetty aikaisemminkin taistelemaan konfliktialueille, viimeisenä Ukrainaan. Kaikki olivat kuitenkin sitä mieltä, että Isisiin liittyvässä vierastaistelijailmiössä on ainutlaatuisia piirteitä. Ilmiön *mittakaava* oli yksi piirre, mikä yllätti viranomaiset. Isis onnistui saamaan alueelleen ison joukon ihmisiä eri puolilta maailmaa. Mittakaavan muutos aiheutti sen, ettei ilmiöön aluksi puututtu tarpeen vaatimalla tavalla, vaan siihen herättiin liian myöhään. Alueelle suuntautunutta liikkuvuutta

voimisti Isisin edistyksellinen *propaganda*, joka vetosi moniin. Sosiaalinen media ja teknologian kehitys antoivat tehokkaalle propagandalle loistavat edellytykset. Ainutlaatuisena piirteenä nähtiin myös se, että alueelle ei matkustanut vain miehiä, kuten aiempiin konflikteihin, vaan alueelle matkusti myös *naisia ja kokonaisia perheitä*. Viranomaiset näkivät naisten aktiivisemmän roolin, eivätkä he ole koskaan erotelleet alueelle lähteneitä miehiä tai naisia toisistaan. *Al-Holin* leiriä voidaan pitää ainutlaatuisena, vaikka pakolaisleirit ovat entuudestaan tuttuja. Ulkoministeriö ei ole koskaan aiemmin hoitanut tämän kaltaista tehtävää.

Ilmiön hoitamisessa on eroteltavissa *yksilö- ja ilmiötaso*. Täysin yksiselitteisesti aineistosta ei ole pääteltävissä se, mitä viranomaiset pyrkivät ratkaisemaan. Suurin uhka näyttää olevan yleiseen turvallisuuteen liittyvät huolet, vaikka vierastaistelijat eivät ole tehneet Suomessa tekoja, jotka olisivat johtaneet terrorismirikossyytteisiin. Yksilön aiheuttama turvallisuushuoli pyritään poistamaan puuttamalla väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ennaltaehkäisevällä toiminnalla. Yksilötasolla ratkaisujen ainutlaatuisuus korostuu, koska samat toimet eivät välttämättä toimi eri henkilöille. Keinot räätälöidään aina yksilön tilanteen mukaan. Lainsäädäntö on tärkeimpiä keinoja, kun puututaan ongelmaan ilmiötasolla. Ratkaisut ovat aina tietynlaisia kompromisseja, molemmilla tasoilla.

Analyysin lopussa aineistoa verrattiin Conklinin määritelmiin viheliäisistä ja kesyistä ongelmista. Vaikka pääsääntöisesti viranomaiset eivät olleet valmiita näkemään ongelmaa viheliäisenä, antaa aineisto tähän lähestymistapoja. Haastateltavat eivät pysty määrittelemään täydellisesti ilmiötä ja sen ratkaisuvaihtoehtoja. Kaikilla on tietenkin kuva ilmiöstä, mutta käsitykset ongelmista sekä juurisyistä vaihtelivat haastatteluissa. Haastateltavat uskoivat, että vierastaistelijailmiö tulee toistumaan tulevaisuudessa, mutta eivät osanneet vielä kertoa, että millaisena. Haastateltavien mukaan ratkaisut vierastaistelijailmiöön ovat parempia tai huonompia, eivät oikeita tai vääriä. Uusia ratkaisuvaihtoehtoja täytyy keksiä koko ajan ja arvioida käytössä olevien keinojen toimivuutta. Vaikka ilmiötä ei haluttu luokitella ainutlaatuiseksi, tekevät ilmiön ainutlaatuiset piirteet ratkaisutavoista ainutlaatuisempia, kuin ratkaisutavat aikaisempiin ongelmiin ovat olleet.

Osa kesyjen ongelmien määritelmistä voidaan sovittaa vierastaistelijailmiöön paremmin kuin muut, mutta yleisesti kesyjen ongelmien määritelmä ei kuvaa

vierastaistelijailmiön ongelman luonnetta. Vierastaistelijailmiön aiheuttama ongelma voidaan kyetä määrittelemään jollakin tasolla ja ongelmanasettelu on viranomaistoimijoiden tiedossa. Ilmiön mahdollinen päättymisajankohta määräytyy sen mukaan, mitä ilmiöstä pyritään ratkaisemaan. Yksilötason työ jatkuu varmasti pitkään. Ilmiötasolla päättymisajankohdaksi voidaan ajatella Isisin alueen tuhoutuminen ja alueelle matkustamisen tyrehtyminen. Matkustus voi jatkua, jos kalifaatti onnistutaan rakentamaan uudestaan. Uusi vierastaistelijailmiö voi syntyä, jos olot konfliktiherkillä alueilla ei rauhoitu. Vierastaistelijailmiöön voidaan käyttää vanhoja keinoja, joita käytetään muunkin rikollisen toiminnan estämiseksi, mutta ilmiön hoitaminen tarvitsee myös uudenlaisia keinoja. Keinojen paremmuuden selvittämiseksi ei voida järjestää testiympäristöä ilmiön ominaispiirteiden johdosta, eikä ratkaisuvaihtoehtojen määrää pystytä rajaamaan.

6.1. Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimus

Tutkimuksen aihe oli haastava ajankohtaisuuden ja aiheen sensitiivisyyden johdosta. Aiheesta ei ole juuri tehty suomalaista tutkimusta, joka antoi lisähaastetta tutkimuksen tekemiselle. Julkisia lähteitä ei ole käytettävissä suuria määriä, koska monet viranomaisten asiakirjat ovat turvallisuusluokiteltuja. Aineiston valinnassa ei ollut monia vaihtoehtoja, joten tutkimus päätettiin toteuttaa viranomaishaastatteluilla.

Tutkimuksen suurin haaste oli haastattelut. Ensimmäkin piti saada kuva henkilöistä, jotka työskentelevät ilmiön parissa. Vastausten saaminen oli ajoittain haastavaa ja myös haastatteluista kieltäytymisiä ilmeni huomattava määrä. On tärkeää huomata, että haastateltavien organisaatioiden joukosta puuttuvat kokonaan Suojelupoliisi ja Keskusrikospoliisi, joilla on merkittävä rooli vierastaistelijailmiötä käsiteltäessä. Yhteydenotoista huolimatta haastatteluja ei saatu. Tämän johdosta tulosten ei voida olettaa kattavan kaikkien ilmiön ympärillä työskentelevien organisaatioiden näkemyksiä. Koronaviruksen aiheuttaman pandemian vuoksi lisähaastatteluiden saanti muodostui mahdottomaksi. Kaiken kaikkiaan otantaa pidetään riittävä tutkimuksen tarkoitukseen. Tulosten ei uskota muuttuvan merkittävästi lisähaastatteluilla. Jo tämä otanta nosti selkeästi esiin tietyt teemat.

Haastatteluissa pyrin mahdollisimman vähän osallistumaan keskusteluun, tarkoitus oli antaa haastateltavien kertoa vapaasti väittämään liittyvästä

aihealueesta. Esitin tarkentavia kysymyksiä ja jatkokysymyksiä tarpeen vaatiessa, kuitenkin johdattelematta vastauksia. Uskon, että tulokset olisivat samat vaikka toinen henkilö tekisi haastattelut, toki pieniä eroja voisi esiintyä juuri jatkokysymyksen kautta. Kaksi haastattelua järjestettiin muista poiketen puhelinhaastatteluina koronaviruksen aiheuttaman poikkeusolon vuoksi. Haastattelut eivät kuitenkaan eronneet merkittävästi muista haastatteluista, joten voidaan olettaa, että sillä ei ollut vaikutusta tutkimuksen tuloksiin.

Tutkimusmenetelmät toimivat suunnitellun mukaisesti. Teoria oli vahvasti mukana toista tutkimuskysymystä käsiteltäessä, mutta teorian vaikutus näkyi kuitenkin koko työssä. Teoria tuki hyvin käsiteltävää ilmiötä auttaen selkeyttämään kokonaisuutta. Haastatteluaineistoa oli mielekästä lähestyä sisällönanalyysin avulla. Aineistoa analysoitaessa teoriasidonnainen lähestymistapa oli toimiva. Ensimmäistä tutkimuskysymystä pystyttiin käsittelemään hyvin aineistolähtöisesti, mutta toista tutkimuskysymystä käsiteltäessä teorian rooli oli vahvempi. Teorian avulla aineistosta löydettiin tuloksia mitä muuten ei välttämättä olisi löydetty, jos analyysi olisi tehty vain aineistolähtöisesti. Kaiken kaikkiaan tutkimusmenetelmät toimivat hyvin ja tukivat toisiaan.

Tutkimuksella on merkitystä, koska aihealueesta ei ole juurikaan tehty tutkimusta Suomessa. Aihealueen laaja uutisointi kuvaa, että aihe kiinnostaa suomalaisia. On erittäin tärkeää saada ilmiöstä lisätutkimusta. Mahdollisia lisätutkimustarpeita on suuri määrä. Mielenkiintoista olisi tutkia miltä työ vierastaistelija-ilmiön parissa paikallistasolla näyttäytyy. Tutkimuksiin olisi hyvä ottaa turvallisuusnäkökulmien lisäksi huomioon sosiaalinen ulottuvuus, jota tässä työssä ei huomioitu työn rajallisen laajuuden vuoksi. Olisi kiinnostava tietää miten Isis onnistui houkuttelemaan alueelleen merkittävän määrän suomalaisia naisia ja kokonaisia perheitä. Mikä selittää näiden naisten lähtöpäätöstä ja mikä heidän roolinsa on todellisuudessa ollut?

6.2. Mahdollisia ratkaisuja viheliäiseen ongelmaan

On aihetta pohtia, että pyritäänkö ongelmaa ratkaista vai kuvaako toiminta enemmän ongelman hallitsemista. Conklinin kuusi tapaa kesyttää viheliäinen ongelma on esitetty sivulla 33. Osa listan kohdista voisi olla käyttökelpoisia

vierastaistelijailmiössä, kuten määrittelemällä objektiiviset parametrit, joiden avulla voidaan mitata ratkaisujen toimivuutta. Lisäksi listan viides kohta voisi toimia, sen mukaan tulisi luopua yrityksestä saada aikaiseksi hyvä ratkaisu ongelmaan. Koskaan ei voida täysin varmistua siitä, että ongelma saataisiin ratkaistua, mutta se voidaan kyetä ottamaan haltuun sillä tavalla, että turvallisuusuhka lievenee. On huomioitava, että vierastaistelijailmiöön vaikuttavat monet asiat, jotka eivät ole suomalaisten viranomaisten käsissä. Listan toisen kohdan mukaan tulisi väittää, että ongelma on ratkaistu. Tämä kuitenkin ei toimi vierastaistelijailmiön parissa, koska työtä radikalisoitumisen ennaltaehkäisemiseksi on tehtävä jatkuvasti. Suomessa tehdäänkin paljon työtä radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin parissa. Resursseja tälle työlle voitaisiin vielä lisätä, jolloin pystyttäisiin tekemään enemmän.

Sitran näkemyksen mukaan viheliäisen ongelman ratkaisussa tulisi hyödyntää moniulotteista tietokäsitystä. Suuri puutos on se, ettei Isisiin suuntautuneesta vierastaistelijailmiöstä ole tarpeeksi tieteellistä tutkimusta suomalaisesta näkökulmasta. Tähän ongelmaan ollaan puuttumassa rahoittamalla uutta tutkimusta, mutta sitä tulisi teettää huomattavasti enemmän, jotta seuraaviin vierastaistelijailmiöihin varautumiseen olisi käytettävissä enemmän tietoa. Näin ratkaisun etsiminen helpottuisi.

Daviterin esittämä malli ongelman kesyttämisestä voisi toimia, jotta ongelma tulisi hallittavammaksi. On tärkeää, että ilmiötä hoitavilla henkilöillä on riittävä asiantuntemus hoitaa sitä. Juurisyihin puuttuminen korostuu. Ongelmat konfliktierhellillä alueilla ovat juurtuneet syvästi yhteiskuntaan. Kansainvälisellä tasolla organisoitu kehitysyhteistyö on tärkeä keino pyrkiä parantamaan alueiden olosuhteita.

Kaiken kaikkiaan ongelmat huomioon ottaen on vierastaistelijailmiötä onnistuttu hoitamaan hyvin kokonaisuutena. Haastateltavat olivat myös samaa mieltä. Koko järjestelmä, jolla vastataan vierastaistelijailmiöön, on rakennettu vasta Isisiin liittyvän ilmiön yhteydessä. Se kuvastaa sitä, että aikaisemmat järjestelmät eivät ole kyenneet vastaamaan tämän kaltaiseen ilmiöön, vaan viranomaistyössä tarvittiin uudenlaista organisoitumista.

Haastatteluissa ilmeni, että viranomaiset uskoivat vierastaistelijailmiön uusiutuvan. Isisiin liittyvästä ilmiöstä on opittu paljon ja opitaan varmaan vielä lisää ajan kuluessa. Rakenteet, jotka on luotu ilmiön hoitamiseen tulevat varmasti vahvistumaan ja selkeytymään entisestään. Tuleviin vierastaistelijailmiöihin tullaan varmasti puuttumaan aiempaa vakavammin, koska on opittu siitä miten Isisiin liittyvään vierastaistelijailmiöön herättiin liian myöhään. Vierastaistelijailmiöiden parissa työ jatkuu koko ajan, kuitenkin työn luonne vaihtelee aktiivisen ja ei aktiivisen toiminnan välillä.

Ratkaisu ongelmaan voi löytyä vaikuttavien osatekijöiden hallinnalla, sen viheliäisestä luonteesta johtuen. Juurisyihin puuttuminen on ensiarvoista, mutta Suomi ei voi yksin ratkaista niitä. Mahdollisten tulevien vierastaistelijailmiöiden hoitamisessa korostuu nykyisen järjestelmän kyky mukautua uusiin tilanteisiin ja kyky uudistua nopeasti, jotta uudenlaisiin ongelmiin kyetään vastaamaan.

Ääri-ilmiöihin, jotka voivat johtaa väkivaltaiseen toimintaan, tulee puuttua aina. Ääri-ilmiöt hajaannuttavat ihmisiä toisistaan ja niistä kärsivät aina eniten heikommassa asemassa olevat. Tutkimuksessa on pohdittu, että oliko vierastaistelijoiden aiheuttama turvallisuusuhka todellinen vai ei? Sillä ei periaatteessa ole väliä. Ilmiö on vaikuttanut monen sivullisen elämään, joten tämä jo antaa aiheita puuttua ilmiöön tarvittavin keinoin. Lapset, jotka alueelle vietiin, ovat täysin viattomia uhreja. On turvattava, että nämä lapset saavat samanlaiset lähtökohdat hyvään elämään kuin muutkin lapset.

Jihadismiin liittyvät vierastaistelijailmiöt voidaan nähdä terrorismiin liittyvänä sivuilmiönä. Terrorismi on monitahoinen ongelma, jota on esiintynyt vuosikymmeniä. Hankalan terrorismista tekee sen, että se kytkeytyy vahvasti rajat ylittävään rikollisuuteen. Terrorismiin liittyy vahvasti myös muita ylikansallisia haasteita, kuten esimerkiksi laitton asekauppa, laitton liikkuminen, ihmiskauppa, huumekauppa ja kyberrikollisuus. Kansainvälisen yhteisön velvollisuus on taata, että jokaisella ihmisellä on mahdollisuus minimielintason ilman, että on tarvetta liittyä osaksi rikollista organisaatiota.

Lähdeluettelo

Aasgaard Andrea (2017). Migrants, Housewives, Warriors or Sex Slaves: AQ's and the Islamic State's Perspectives on Women. *The Quarterly Journal* 16(1): 99-112.

Alexander Yohan, Alexander Dean (2015). The Islamic State: Combating the caliphate without borders. Lanham: Lexington Books.

Amadeo Kimberly (22.1.2020). War on Terror Facts, Costs, and Timeline -Whose Spent More on War? Bush, Obama, or Trump? The Balance. Saatavuus: <<https://www.thebalance.com/war-on-terror-facts-costs-timeline-3306300>> , luettu 8.5.2020.

Apu (2.4.2015). Suomalainen taistelija Ukrainassa: "Lähdin auttamaan Ukrainaa". Online. Saatavuus: <<https://www.apu.fi/artikkelit/suomalainen-taistelija-ukrainassa-lahdin-auttamaan-ukrainaa>> , luettu 27.4.2020.

Bahmani Airin, Jäntti Bruno (2018). *Syyrian sota: Demokratiatoiveet diktatuurin ja islamismin ristitulella*. Helsinki: Tammi.

Barrett Richard (2017). Beyond the caliphate: Foreign fighters and the threat of returnees. The Soufan Center.

Bond Kanisha, Cronin.Furman Kate, Loken Meredith, Lake Mill, Parkinson Sarah, Zelenz (2019). The west needs to take the politics of women in Isis seriously. *Foreign Policy*. Saatavuus: <https://foreignpolicy.com/2019/03/04/the-west-needs-to-take-the-politics-of-women-in-isis-seriously/> , luettu 17.10.2019.

Bradford Alexandra, Frenett Ross, Hoyle Carolyn (2015). Becoming Mulan? Female Western Migrants to ISIS. Institute for strategic dialogue. Saatavuus: <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2016/02/ISDJ2969_Becoming_Mulan_01.15_WEB.pdf> , luettu 12.12.2019.

Conklin Jeffrey (2006). *Dialogue mapping: Building shared understanding of wicked problems*. West Sussex: John Wiley & Sons.

Creutz Karin, Saarinen Juha, Juntunen Marko (2015). Syrjintä, polarisaatio, nuoriso ja väkivaltainen radikalisoituminen – SYPONUR-väliraportti. Helsinki: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

Daviter Falk (2017). Coping, Taming or Solving: Alternative Approaches to the Governance of Wicked Problems. *Policy Studies* 38(6): 571-588.

de Leede Seran (2018). Women in Jihad: A Historical Perspective. ICCT Policy Brief.

Europol (2018). Online jihadist propaganda. Public Release. Saatavuus: <<https://www.europol.europa.eu/publications-documents/online-jihadist-propaganda-%E2%80%93-2018-in-review>> , luettu 29.1.2020.

Europol (2019). Women in Islamic State propaganda – roles and incentives. Europol public information.

Gentry Caron (2018). Gender and terrorism. Teoksesta: *Routledge handbook of gender and security*. Toimittanut Gentry Caron, Shepherd Laura, Sjöberg Laura. 1. painos. Lontoo: Routledge, Taylor & Francis Group.

Gerges Fawaz (2006). *Journey of the Jihadist: Inside Muslim Militancy*. Harcourt, London.

Hämeen-Anttila Jaakko (2017). *Uusi islamin käsikirja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Hegghammer Thomas (2010). The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad. *International Security* 35:3. 53-91.

Hirsjärvi Sinikka, Hurme Helena (1988). *Teemahaastattelu*. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi Sinikka, Hurme Helena (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hukkinen Janne (20.12.2018). Viheliäisten ongelmien aika. Poliitikasta. Saatavuus: <<https://politiikasta.fi/viheliaisten-ongelmien-aika/>>, luettu 6.3.2020

Hyvärinen Matti (2017). Haastattelun maailma. Teoksesta *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Toimittanut Hyvärinen Matti, Nikander Pirjo, Ruusuvoori Johanna. Tampere: Vastapaino.

Jalonen Harri, Uusikylä Petri, Raisio Harri (2018). Kesy, sotkuinen vai pirullinen ongelma – Tiedon käyttö yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Sitra. Sitran selvityksiä 139.

Juntunen Marko, Creutz-Sundlom Karin, Saarinen Juha (2016). Suomesta Syyrian ja Irakin konfliktikentälle suuntautuva liikkuvuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 43/2016. Valtioneuvoston kanslia.

Kaleva Atte (2018). Jihad ja terrori. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Kaleva Media (9.4.2017). Terrorismi vähentynyt Euroopassa jo vuosikymmeniä – Islamistit korvanneet separatistit terrori-iskujen tekijöinä. Saatavuus: <<http://www.kaleva.fi/uutiset/ulkomaat/terrorismi-vahentynyt-euroopassa-jo->

vuosikymmenia-islamistit-korvanneet-separatistit-terrori-iskujen-tekijoina/756719/> , luettu 14.9.2019.

Kauhanen Anna-Liina (20.2.2019). Eurooppaan palaavat Isis-taistelijat ovat ongelma oikeus-järjestelmälle. Helsingin sanomat. Saatavuus: <<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006008365.html>> , luettu: 3.12.2019.

Kreus Mirkka (2010). *Terrorismin torjunta Suomessa*. Poliisi ammattikorkeakoulu. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Kurki Minna (9.3.2019). Isis-tytön vauva kuoli – brittiministerin kovalle linjalle sataa nyt kritiikkiä. Yle. Saatavuus: <<https://yle.fi/uutiset/3-10681291>> , luettu 3.12.2019.

Lindell Juha (2017). Muutosjohtajuuden pirullinen puoli. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Lindell Juha, Ollila Seija, Raisio Harri, Vartiainen Pirkko (2013). *Johtajana kaaoksen reunalla: Kuinka selviytyä pirullisista ongelmista?* Helsinki: Gaudeamus.

Malet David (2013). *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*. New York: Oxford University Press.

Malkki Leena (2014). Toisen terroristi on toisen vapaustaistelija? Terrorismin määrittelyn ongelmat. Teoksesta: *Vihatkoon kunhan pelkäävät – Näkökulmia terrorismiin ilmiönä*. Toim. Paronen Antti ja Teirilä Olli. Maanpuolustuskorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print.

Malkki Leena, Saarinen Juha (2019). *Jihadistinen liikehdintä Suomessa*. Helsinki: Sisäministeriö.

Merton Robert, Fiske Marjorie, Kendall Patricia (1990). *The Focused Interview : a Manual of Problems and Procedures*. 2. painos. New York: Free Press, Print.

Radicalization Awareness Network (RAN) (2017). Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families. RAN Manual. Saatavuus: <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf> , luettu 4.12.2019.

Ragab Erman (2018). Returning Foreign Terrorists: What Type of Security Challenges Are They Posing. European institute of the Mediterranean. Mediterranean Yearbook 2018.

Richardson Louise (2006). *What terrorist want – Understanding the terrorist threat*. Lontoo: John Murray.

Rikoslaki 1889. 34a§ (24.1.2003/17) Terrorisimirikoksista. Luettu 3.4.2020.

Rittel Horst, Webber Melvin (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences* 4(2): 155–169.

Saarinen Juha (2014). Vierastaistelija ilmiö islamilaisessa maailmassa Afganistanista Syyriaan. Teoksesta: *Vihatkoon kunhan pelkäävät – Näkökulmia terrorismiin ilmiönä*. Toim. Paronen Antti ja Teirilä Olli. Maanpuolustuskorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print.

Sillanpää Sami (10.4.2020). Al-Holin lasten kotiutus-hanke keskeytyi korona-viruksen vuoksi – ”Ehkä korona muuttaa tilannetta, ja meidät päästetään vapauteen”, sanoo leirillä asuva suomalais-nainen. Helsingin sanomat. Saatavuus: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006470729.html> , luettu 20.5.2020.

Sisäministeriö (2013). Terrorismin torjunnan johtoryhmä. Saatavuus: <<https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM015:00/2013>> , luettu: 21.5.2020.

Sisäministeriö (2017). Ehdotus viranomaisten yhteistyön järjestämiseksi toiminnassa taistelualueilta palaajien kanssa – sekä ehdotus siitä, miten järjestöjen palvelut voitaisiin liittää viranomaisten toimintaan. Sisäministeriön julkaisu 11/2017. Helsinki.

Sisäministeriö (2018). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018 – Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2017 ja kehityksen suunta. Erikoistarkastelussa naiset ja lapset radikaali-islamistisissa terroristijärjestöissä. Helsinki: Sisäministeriö.

Sisäministeriö (2019). Terrorismia torjutaan viranomaisten yhteistyöllä. Saatavissa: <<https://intermin.fi/poliisiasiat/terrorismin-torjunta>> , luettu 27.11.2019.

Sisäministeriö (2020). Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019–2023. Sisäministeriön julkaisuja 2020:1. Helsinki.

Sitra (2020). Viheliäiset ongelmat. Tulevaisuussanasto. Saatavuus: <<https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/viheliainen-ongelma/>> , luettu 6.3.2020.

Sotatieteen laitos (1979). *Talvisodan historia: 4, Sodasta rauhaan, puolustushaarat ja eräät erityisalut*. Sotahistorian toimisto. Porvoo: WSOY.

Suojelupoliisi (2018). Turvallisesti uutta kohti. Juhlajulkaisu. Saatavuus: <https://www.supo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/su-powwwstructure/77292_WWW_SUPO_Juhlakirja_70_2019_FI.pdf?a331103ad0add688> , luettu 3.5.2020.

Suojelupoliisi (2019). Syyrian ja Irakin konfliktialueella on edelleen kymmeniä ihmisiä, joilla on sidoksia Suomeen. Saatavissa: <<https://www.supo.fi/terrorismintorjunta/vierastaistelijat>> , luettu 16.10.2019.

Törrönen Jukka (2017). Virikehaastattelu. Teoksesta *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Toimittanut Hyvärinen Matti, Nikander Pirjo, Ruusuvuori Johanna. Tampere: Vastapaino.

Tuomi Jouni, Sarajärvi Anneli (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

YK (2014). Turvallisuusneuvoston päätöslauselma 2178. S/RES/2178.

Yle (4.1.2020). Syyrian sisällissodassa kuollut jo liki 400 000 ihmistä, kertoo järjestö. Saatavuus: <<https://yle.fi/uutiset/3-11144824>> , luettu 4.2.2020.

Liite 1 haastattelukutsu

Haastattelupyyntö

3.2.2020

Pyydän teitä osallistumaan tutkimukseen, joka koskee Isisiin liittyvää vierastaistelijailmiötä.

Tutkimuksen aineistonkeruu tapahtuu haastattelemalla. **Haastattelun kesto on noin 45–60 minuuttia.** Haastattelut voidaan tehdä organisaationne tiloissa tai esimerkiksi rauhallisessa julkisessa tilassa Helsingin keskustassa. **Haastattelut toivotaan ajoittuvan helmikuuhun 2020.** Käsitykseni mukaan työsi ovat liittyneet joltakin osin terrorismiin ja vierastaistelijailmiöön.

Kyseessä on pro gradu -tutkimus, jonka teen Turun yliopiston valtio-opin oppiaineelle. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää valtiohallinnon varautumista vierastaistelijailmiöön. Tutkimuksessa tullaan pysymään organisaatiollisissa asioissa. **Haastattelu on täysin anonymi ja vastaukset käsitellään turvallisesti ja tuhotaan tutkimuksen jälkeen.** Vastauksia ei pystytä yhdistämään organisaatioon. Aiheen ajankohtaisuuden vuoksi osa kysymyksistä voidaan jättää keskustelematta, jos ne ovat organisaation kannalta hankalia.

Olen kiinnostunut aiheesta, sillä vierastaistelijailmiö Syyrian ja Irakin konfliktialueelle sai ennennäkemättömät mittasuhteet. Vaikka suomalaisten osuus alueelle lähteneistä ei ole kansainvälisellä tasolla huomattavan korkea, on se merkittävää, jos sitä vertaa Suomen muslimiväestön kokoon. Tutkimus on tärkeää, jotta tulevaisuudessa kyetään varautumaan ja puuttumaan vastaavanlaiseen ilmiöön. Tutkimustulokset tullaan jakamaan haastateltaville.

Pyydän vastaamaan tähän haastattelupyyntöön sähköpostilla osoitteeseen (sähköpostiosoite). Annan mielelläni tarvittaessa lisätietoja tutkimukseen liittyvistä asioista joko sähköpostitse tai puhelimitse (puhelinnumero).

Ystävällisin terveisin,

Sanna Lauronen

sähköpostiosoite ja puhelinnumero

Tutkimuksen ohjaaja:

Professori Henri Vogt

Turun yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, valtio-opin oppiaine

sähköpostiosoite ja puhelinnumero

Liite 2 Haastattelusopimus

Tiedote tutkittavalle ja suostuminen tutkimukseen osallistumisesta

Tämä tutkimushaastattelu on osa pro gradu -tutkielmaa, jonka teen Turun yliopiston yhteiskuntatieteellisentiedekunnan valtio-opin oppiaineelle. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää valtiohallinnon varautumista vierastaistelijailmiöön.

Haastattelussa saatua aineistoa käytetään vain pro gradu -tutkielman tekoon. Haastatteluaineistoa käsitellään niin, etteivät vastaukset ole henkilöitävissä.

Haastatteluaineistoa käsitellään luottamuksellisesti, eikä sitä luovuteta ulkopuolisten käyttöön. Tutkijan (Sanna Lauronen) lisäksi pro gradu -työn ohjaaja, professori Henri Vogtilla on oikeus tutustua alkuperäiseen haastatteluaineistoon. Haastattelujen äänitallenteet ja litteroitu aineisto hävitetään pro gradu -tutkimuksen hyväksymisen jälkeen. Tutkimuksessa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemiä tutkimuseettisiä ohjeita (https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf).

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Teillä on oikeus keskeyttää haastattelu missä vaiheessa tahansa. Teillä on halutessanne mahdollisuus saada tietoa tutkimuksen tuloksista pro gradu -tutkielman hyväksymisen jälkeen.

Lisätietoja:

Sanna Lauronen

sähköpostiosoite ja puhelinnumero

Tutkittavan suostumus

Olen perehtynyt tämän tutkimuksen tarkoitukseen sekä tutkimusaineiston käyttöä koskevaan kuvaukseen. Suostun osallistumaan haastatteluun. Haastattelua saa käyttää pro gradu -tutkielman aineistona yllä mainittujen ehtojen mukaisesti.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus

Päiväys

Tutkijan allekirjoitus

Liite 3 haastattelukysymykset

1. Miten määrittelet vierastaistelijailmiön henkilölle, joka ei tunne ilmiötä?

Vierastaistelijailmiöllä viitataan Syyrian ja Irakin konfliktialueelle tapahtuneeseen matkustamiseen, jonka tavoitteena oli päästä Isisin hallitsemalle alueelle.

Teema 1 Organisaation varautuminen vierastaistelijailmiöön

1. Vierastaistelijailmiö on tärkeä osa organisaatiomme työtä.
2. Vierastaistelijailmiöön ei ole mahdollista varautua millään lailla.
3. Vierastaistelijailmiön tunnistaminen oli hankalaa.
4. Varautuminen vierastaistelijailmiöön oli riittävää ja organisoitu järkevästi valtion tasolla.

Teema 2 Organisaation nykyiset ongelmat liittyen vierastaistelijailmiöön

1. Työ vierastaistelijailmiön ympärillä ei ole sujuvaa tai organisoitu järkevästi organisaation sisällä.
2. Vierastaistelijailmiö on ainutlaatuinen eikä rinnastu mihinkään muuhun ongelmaan, jota hallinnonalallemme on viime vuosina käsitelty.
3. Olen tyytyväinen, miten vierastaistelijailmiötä on hoidettu edustamassani organisaatiossa.
4. Organisaatio on kyennyt huomioimaan sukupuolten välisiä eroja toimissaan vierastaistelijailmiön parissa. (roolit, tehtävät, rekrytointi, radikalisoituminen jne.)
5. Vierastaistelijailmiön ongelmien ratkaisujen paremmuutta ei voida välittömästi testata vaan ongelman ratkaisu on ainutkertainen tapahtuma.

Teema 3 Tulevaisuus

1. Vierastaistelijailmiö tulee toistumaan tulevaisuudessa voimakkaampana, kuin Isisiin liittyen.
2. Kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä vierastaistelijailmiön kitkemiseksi.
3. On hyvä, että EU:n jäsenvaltiot pystyvät tekemään täysin itsenäisiä päätöksiä vierastaistelijoiista ja heidän mahdollisesta paluustaan kotimaihinsa.
4. Organisaatiossa on varauduttu tehokkaasti vierastaistelijailmiön uusiutumiseen.
5. Meillä on tehokkaat keinot, jolla voimme ratkaista vierastaistelijailmiöön liittyvät ongelmat.